

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ BİLİM DALI

İSTANBUL KENT
ÜNİVERSİTESİ

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ DÜZEYLERİNE
GÖRE AKRAN İLİŞKİLERİ VE DENETİM ODAĞI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖYKÜ TUFANYAZICI

İSTANBUL – 2025

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ DÜZEYLERİNE
GÖRE AKRAN İLİŞKİLERİ VE DENETİM ODAĞI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Öykü TUFANYAZICI

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülçin GÜVEN

İSTANBUL – 2025

KABUL VE ONAY

Öykü Tufanyazıcı tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerine Göre Akran İlişkileri ve Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışmasının savunma tarihi 23.06.2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği ile İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Doç. Dr. Gülçin GÜVEN.....

Üye

Doç. Dr. Elif YILMAZ İLTER.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin SARI

İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....

Doç. Dr. Bülent DEMİR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

ÖYKÜ TUFANYAZICI

18.07.2025

ÖN SÖZ

Tez sürecim boyunca engin bilgisi, yol göstericiliği ve her zaman yanımda hissettirdiği desteğiyle bana rehberlik eden; sabrı ve anlayışıyla bu zorlu süreci daha anlamlı kılan çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Gülçin GÜVEN'e,

Tez sürecimde desteklerini esirgemeyen, analiz sürecimde ve veri girişlerinde yol gösterici olan değerli hocam Doç. Dr. Elif YILMAZ'a,

Hayatım boyunca her koşulda yanımda olan, sevgileriyle beni ben yapan; maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Hülya TUFANYAZICI'ya, canım babam Şeref TUFANYAZICI'ya ve canım ablam Hazal TUFANYAZICI'ya,

Birlikte üretmekten büyük mutluluk duyduğum; fikirleriyle, emeğiyle ve dostluklarıyla tez sürecini benim için daha anlamlı ve dayanılır kılan çok değerli çalışma arkadaşlarım Çocuk Gelişimi Bölümü akademisyenlerine ve kıymetli araştırma görevlisi arkadaşlarıma,

Hayatımın her döneminde yanımda olan, iyi günde kötü günde beni yalnız bırakmayan; samimiyetleriyle içimi ısıtan, dostluklarıyla bu süreci güzelleştiren en yakın arkadaşlarıma,

Ve bu sürecin sessiz ama en huzur dolu üyeleri; evimin neşesi, kalbimin en tatlı dostları Kopernik, Pascal ve Sofi'ye,

Bu vesileyle, emeği geçen tüm hocalarıma, çalışmama katılan tüm lise öğrencilerine ve yoluma ışık tutan herkese gönülden teşekkür ederim.

ÖYKÜ TUFANYAZICI

18.07.2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	i
TABLolar LİSTESİ	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
1.1. Adölesan Dönemi ve Tanımı	5
1.2. Adölesan Dönemin Özellikleri	5
1.2.1. Fiziksel Gelişim.....	6
1.2.2. Cinsel Olgunlaşma.....	7
1.2.3. Bilişsel ve Psikososyal Gelişim	7
1.3. Adölesan Dönem Evreleri ve Özellikleri.....	9
1.3.1. Erken Ergenlik Dönemi	9
1.3.2. Orta Ergenlik Dönemi	9
1.3.3. Geç Ergenlik Dönemi	9
1.4. Psikolojik İyi Oluş	10
1.5. Psikolojik İyi Oluşun Boyutları	11
1.5.1. Kendini Kabul.....	11
1.5.2. Diğerleri ile Olumlu İlişkiler	11
1.5.3. Özerklik	12
1.5.4. Çevresel Kontrol.....	12
1.5.5. Yaşam Amacı	12
1.5.6. Kişisel Gelişim	13
1.6. Akran İlişkileri.....	13
1.6. 1. Akran Tanımı.....	13
1.7. Ergenlerde Akran İlişkisi.....	13
1.7.1 Ergenlik Döneminde Akran İlişkileri ve Psikolojik İyi Oluş	15
1.8. Denetim Odağı.....	16
1.9. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Denetim Odağı	16
1.10. İç ve Dış Denetimli Bireylerin Özellikleri	18
1.10.1. İçten Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler	18
1.10.2. Dıştan Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler	19
1.11. Denetim Odağı ile Psikolojik İyi Oluş	20
1.12. Denetim Odağı ile Akran İlişkileri	20
1.13. İlgili Araştırmalar	21
1.13.1. Psikolojik İyi Oluş Üzerine Yapılan Araştırmalar	21
1.13.1.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	21
1.13.1.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	22
1.13.2. Akran İlişkileri Üzerine Yapılan Araştırmalar	24
1.13.2.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	24

1.13.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	25
1.13.3. Denetim Odağı Üzerine Yapılan Araştırmalar	26
1.13.3.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	26
1.13.3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	28
BÖLÜM 2: YÖNTEM.....	30
2.1. Araştırma Modeli.....	30
2.2. Çalışma Grubu	30
2.3. Veri Toplama Araçları.....	32
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	33
2.3.2. Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği (EPOCH)	33
2.3.3. Akran İlişkileri Ölçeği	34
2.3.4. İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği	34
2.4. Veri Toplama Süreci.....	35
2.5. Verilerin Analizi	35
BÖLÜM 3: BULGULAR	37
BÖLÜM 4: TARTIŞMA	70
4.1. Lise Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Psikolojik İyi Oluş, Akran İlişkileri ve Denetim Odağı	70
4.2. Psikolojik İyi Oluş ile Akran İlişkileri Arasındaki İlişkinin Tartışılması	72
4.3. Psikolojik İyi Oluş ile Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin Tartışılması	74
4.4 Akran İlişkileri ile Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin Tartışılması	75
4.5. Psikolojik İyi Oluş, Akran İlişkileri ve Denetim Odağının Birlikte Değerlendirilmesi	76
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKÇA.....	81
EKLER	93
ÖZ GEÇMİŞ	98

KISALTMALAR

EPOCH : Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği

WHO :Dünya Sağlık Örgütü

UNESCO :Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çalışma Grubunun Kişisel Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılım.....	29
Tablo 2: Lise Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları ile Akran İlişkileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	36
Tablo 3: Lise Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları ile Denetim Odakları Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 4: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri ile Denetim Odakları Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 5: Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine İlişkin T Testi Sonuçları.....	41
Tablo 6: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine İlişkin T Testi Sonuçları.....	42
Tablo 7: Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine İlişkin T Testi Sonuçları.....	43
Tablo 8: Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	44
Tablo 9: Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları.....	46
Tablo 10: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	47
Tablo 11: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları.....	49
Tablo 12: Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	50
Tablo 13: Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları.....	51

Tablo 14: Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	52
Tablo 15: Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları.....	54
Tablo 16: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	55
Tablo 17: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları.....	57
Tablo 18: Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	58
Tablo 19: Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları.....	59
Tablo 20: Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	60
Tablo 21: Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Anova Sonuçları.....	62
Tablo 22: Tukey Testi Sonuçları (Epoch Mutluluk Alt Boyutu İçin).....	63
Tablo 23: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	63
Tablo 24: Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları.....	65
Tablo 25: Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	66

Tablo 26: Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine göre Anova Sonuçları.....	67
--	----

Tablo 27: Tukey Testi Sonuçları (İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği'nin Kader Alt Boyutu İçin).....	68
---	----

ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Lise Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerine Göre Akran İlişkisi ve Denetim

Odağı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öykü TUFANYAZICI

Yüksek Lisans Tezi

Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı /Çocuk Gelişimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Gülçin GÜVEN

Haziran, 2025 – 98

Bu araştırma, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerine göre akran ilişkileri ve denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma, ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 ve 2024-2025 eğitim-öğretim yıllarında İstanbul, İzmir ve Balıkesir illerinde öğrenim gören toplam 189 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama araçları arasında “Kişisel Bilgi Formu”, “EPOCH Psikolojik İyi Oluş Ölçeği”, “Akran İlişkileri Ölçeği” ve “İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği” yer almaktadır. Ölçekler katılımcılara hem yüz yüze hem de çevrim içi olarak uygulanmıştır. Toplanan veriler, normallik testine göre uygun istatistiksel yöntemlerle; normal dağılan veriler için Bağımsız Örneklem t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), normal dağılmayan veriler için Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca korelasyon ve regresyon analizleriyle değişkenler arası ilişkiler değerlendirilmiştir. Bulgular, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri ile akran ilişkileri ve içsel denetim odağı arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bunun yanında, dışsal denetim odağı ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Psikolojik iyi oluş düzeyi, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey gibi demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Ayrıca akran ilişkileri ile denetim odağı arasında da anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik iyi oluş, akran ilişkileri, denetim odağı, ergenlik, lise öğrencileri

ABSTRACT

Istanbul Kent University Postgraduate Education Institute

Examination of the Relationship Between Peer Relations and Locus of Control

According to High School Students' Psychological Well-Being Levels

Öykü TUFANYAZICI

Master Thesis

Department of Child Development/ Division of Child Development

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Gülçin GÜVEN

June, 2025 – 98

This study aims to examine the relationship between peer relationships and locus of control according to the psychological well-being levels of high school students. The research was conducted using a relational survey model. The study group consists of a total of 189 high school students studying in Istanbul, Izmir, and Balikesir during the 2023-2024 and 2024-2025 academic years. Data collection tools included the “Personal Information Form,” “EPOCH Psychological Well-Being Scale,” “Peer Relationships Scale,” and “Internal-External Locus of Control Scale.” These scales were administered both face-to-face and online. The collected data were analyzed using appropriate statistical methods based on normality tests; independent samples t-test and one-way ANOVA were applied to normally distributed data, while Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were used for non-normally distributed data. In addition, correlation and regression analyses were conducted to evaluate relationships between variables. The results indicated significant positive relationships between high school students' psychological well-being levels and both peer relationships and internal locus of control. Conversely, a significant negative relationship was found between external locus of control and psychological well-being. Psychological well-being levels showed significant differences according to demographic variables such as gender and socioeconomic status. Moreover, significant relationships were also identified between peer relationships and locus of control.

Keywords: Psychological well-being, peer relationships, locus of control, adolescence, high school students

GİRİŞ

Psikoloji bilimi, yalnızca bireylerin ruhsal hastalıkları, olumsuz deneyimleri ve davranış bozukluklarıyla değil; aynı zamanda bireylerin güçlü yönleri, olumlu özellikleri ve yaşam doyumlarıyla da ilgilenmektedir. Bu yaklaşımla birlikte gelişen pozitif psikoloji, bireylerin psikolojik esnekliklerini, dayanıklılıklarını ve iyi oluşlarını güçlendirmeyi hedefleyen bir bakış açısı sunmaktadır. Pozitif psikoloji, bireylerin yalnızca sorunlarını değil, aynı zamanda yaşamdan ne şekilde tatmin olduklarını ve potansiyellerini nasıl gerçekleştirdiklerini anlamaya çalışır. Bu bağlamda, bireyin kendini gerçekleştirme, anlamlı ilişkiler kurması ve yaşama yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olması psikolojik iyi oluşun temel bileşenleri arasında yer alır. İyi oluş kavramı Veenhoven (2012) tarafından, “bireyin yaşamını tüm yönleriyle değerlendirmesi ve bu yaşamdan genel olarak memnun olması” şeklinde tanımlanmıştır.

İnsan yaşamı boyunca farklı gelişim dönemlerinden geçer. Bu dönemler; bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak sınıflandırılmaktadır. Her gelişimsel dönem, bireyin psikolojik, sosyal, bilişsel ve fiziksel özelliklerinin değişime uğradığı, kendine özgü ihtiyaçların ve gelişim görevlerinin bulunduğu kritik evreleri temsil eder. Bu dönemler arasında özellikle ergenlik, bireyin kimlik inşası sürecinin başladığı, bağımsızlık ihtiyacının arttığı ve sosyal etkileşimlerin yoğunlaştığı bir dönem olarak dikkat çeker. Ergenliğin başlangıç ve bitiş yaşları kaynaklara göre değişiklik göstermekle birlikte; Dünya Sağlık Örgütü bu dönemi 10–19 yaş aralığında tanımlarken, UNESCO ise 15–25 yaş aralığını esas almaktadır. Bu dönemde birey hem içsel dünyasında hem de sosyal çevresinde önemli dönüşümler yaşar. Fiziksel değişiklikler, hormonal dengesizlikler, duygusal dalgalanmalar ve sosyal rollerdeki değişiklikler bireyin gelişimini doğrudan etkiler (Çetin, 2019).

Ergenlik döneminde birey, “Ben kimim?” sorusuna yanıt ararken kendini tanımaya, sosyal çevresini keşfetmeye ve bireysel özerkliğini kazanmaya çalışır. Bu süreçte ergenin psikolojik iyi oluş düzeyi, yaşadığı deneyimlerle şekillenir. Kendisini olduğu gibi kabul etmesi, güçlü yönlerini fark etmesi, yaşamına bir amaç atfetmesi ve geleceğe dair umutlu olması bu dönemde oldukça kritiktir. Çelenk ve Peker’e (2020) göre; bir ergenin psikolojik iyi oluşunu destekleyen unsurlar arasında olumlu benlik algısı, kişilerarası ilişkilerde güven, yaşamdan anlam çıkarma ve sorumluluk alma becerisi yer almaktadır. Bu noktada bireyin sosyal çevresi ve özellikle akran ilişkileri, psikolojik iyi oluşun belirleyici değişkenlerinden biri hâline gelmektedir.

Akran ilişkileri, ergenin kimlik geliştirme sürecinde önemli bir rol oynar. Akranlarıyla kurduğu olumlu ilişkiler, bireyin sosyal destek algısını artırmakta, duygusal ihtiyaçlarını karşılamakta

ve benlik saygısını geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ergen bireyler, kendilerini başkalarıyla kıyaslayarak, ilişkiler kurarak ve sosyal geri bildirimler alarak psikososyal gelişimlerini şekillendirirler. Akran ilişkileri aynı zamanda bireyin empati, iş birliğı, sorun çözme ve sosyal sorumluluk gibi becerilerini geliştirmesine katkı sağlar. Çiftçi (2018) tarafından yapılan çalışmada, ergen bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinde akran ilişkilerinin, aile ilişkilerinden daha baskın bir rol oynayabileceğı ortaya konmuştur. Bu bulgu, ergenlik döneminde sosyal kabul ve aidiyet ihtiyacının ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Bireyin sosyal ilişkilerini ve çevresini nasıl algıladığı, yaşadığı olayları ne ölçüde kontrol edebildiğine dair inançları ile de yakından ilişkilidir. Bu noktada denetim odağı, bireyin yaşamında meydana gelen olayların sorumluluğunu nasıl yapılandırıldığını ifade eden psikolojik bir kavramdır. Rotter (1966) tarafından geliştirilen bu kavram; bireylerin başlarına gelen olumlu ya da olumsuz olayları içsel ya da dışsal nedenlere atfetmeleriyle açıklanır. İçsel denetim odağına sahip bireyler, yaşam olaylarının sonuçlarını kendi davranışlarının sonucu olarak değerlendirirken; dışsal denetim odağına sahip bireyler bu sonuçları şans, kader, başkalarının etkisi gibi dışsal faktörlerle açıklarlar. Bu farklı algılar, bireyin problem çözme becerilerini, motivasyonunu ve öz yeterlik düzeyini etkileyerek psikolojik iyi oluş üzerinde belirleyici rol oynayabilir.

Literatürde yapılan araştırmalar, içsel denetim odağına sahip bireylerin, genellikle daha yüksek düzeyde psikolojik iyi oluş gösterdiğini ortaya koymaktadır (Ahlin & Lobo Antunes, 2015). Bu bireyler, karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada daha etkili, stresle mücadelede daha dirençli ve yaşamdan daha fazla doyum alan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan dışsal denetim odağına sahip bireylerin, olayları kontrol edemeyeceklerine dair inançları nedeniyle çaresizlik ve kaygı yaşama olasılıkları daha yüksektir.

Bu bilgiler doğrultusunda, bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerine göre akran ilişkileri ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu değişkenlerin ergenlerin ruhsal sağlığı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş, akran ilişkisi ve denetim odağı düzeylerinin belirlenmesi ve bu değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin olup olmadığının incelenmesidir.

Araştırmanın Soruları

Araştırmanın konusu ve amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1.Lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri ile akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2.Lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri ile denetim odağı (içsel ve dışsal) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.Lise öğrencilerinin akran ilişkileri ile denetim odağı arasındaki ilişki nasıl bir yapı sergilemektedir?
- 4.Lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri, akran ilişkileri ve denetim odağı demografik değişkenlere (cinsiyet, sosyoekonomik düzey) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyi ve akran ilişkilerine yönelik çeşitli araştırmalar bulunsa da, bu değişkenlerin denetim odağı kavramı ile birlikte ele alındığı çalışmalar oldukça sınırlıdır. Alan yazında denetim odağı üzerine yapılan araştırmaların çoğunlukla üniversite öğrencileriyle gerçekleştirildiği görülmektedir (Bilgen & Çivitçi, 2021; Akbalık, 2015). Ayrıca, önceki çalışmalar genellikle denetim odağının akademik başarı ve sosyal davranışlar üzerindeki etkisine odaklanmış, ergenlik döneminde akran ilişkilerinin denetim odağı ile olan ilişkisi yeterince incelenmemiştir.

Bu araştırma, ergenlik döneminde psikolojik iyi oluş, akran ilişkileri ve denetim odağı arasındaki ilişkileri lise öğrencileri üzerinden değerlendirerek literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Özellikle Öngen'in (2003) ergenlikte arkadaşlık ilişkileri ve denetim odağı üzerine yaptığı öneriler doğrultusunda, çalışmanın alana özgün katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sayıtları

Araştırmada kullanılan form ve ölçeklerin, çalışmanın örneklemini oluşturan lise öğrencileri tarafından dürüst ve tarafsız bir şekilde yanıtlandığı varsayılmaktadır. Bu çalışmada mevcut olan ölçme materyalleri, ölçütleri özellikler yönünden geçerli ve güvenilirlerdir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın dikkate alınması gereken sınırlılıkları şu şekildedir;

- Araştırmanın bulguları, verilerin toplandığı 2023-2024 eğitim öğretim yılının Bahar ve 2024-2025 eğitim öğretim yılının Güz dönemi ile sınırlıdır.

- Bu araştırmanın çalışma grubu; İzmir, İstanbul ve Balıkesir illerine bağlı devlet ve özel çeşitli liseler ile sınırlıdır.
- Araştırmadan elde edilen bulgular, katılımcıların çalışmada kullanılan “Kişisel Bilgi Formu”, “EPOCH Ölçeği”, “İç Dış Denetim Odağı Ölçeği” ve “Akran İlişkileri Ölçeği” olan dört farklı ölçeğe verdikleri cevaplar ve ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Adölesan Dönemi ve Tanımı

Adölesan terimi, Latince kökenli “adolescere” fiilinden türetilmiştir ve “büyümek”, “olgunlaşmak” ile “gelişmek” anlamlarını taşımaktadır (Yavuzer, t.y.; Köse, 2011). Gelişim psikolojisi literatüründe adölesanlık, bireyin çocukluk ile yetişkinlik arasında geçiş yaptığı, biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan önemli değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte birey, kimlik gelişimi, özerklik kazanımı ve sosyal ilişkilerin yeniden yapılandırılması gibi gelişimsel görevlerle karşı karşıyadır.

Adölesanlık döneminin başlangıç ve bitiş yaşları farklı kaynaklarda çeşitli biçimlerde tanımlanmıştır. Kızlarda ortalama olarak 11–13 yaşları arasında, erkek çocuklarında ise 13–14 yaşları arasında başladığı kabul edilmektedir. Dönemin sona erme yaşı ise bireysel, kültürel ve çevresel faktörlere bağlı olarak değişmekte olup, bazı kaynaklarda bu sürecin 22–28 yaşlarına kadar uzayabileceği ifade edilmektedir (Onur, 1993).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), adölesanlık dönemini 10–19 yaş aralığı olarak tanımlarken; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), bu dönemi 15–25 yaş aralığında ele almaktadır. Bu farklılıklar, adölesanlığın sabit bir yaş aralığına indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir gelişim dönemi olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Yavuzer’e (1999) göre, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısı, sosyoekonomik düzeyi, sağlık durumu ve beslenme alışkanlıkları gibi çevresel faktörler, adölesanlık döneminin başlangıç ve bitiş zamanlarını doğrudan etkileyen önemli değişkenlerdir.

1.2. Adölesan Dönemin Özellikleri

Adölesan dönem, bireyin çocukluk evresinden erişkinlik evresine adım attığı, çok yönlü değişimlerin ve gelişimsel görevlerin yoğun şekilde yaşandığı bir geçiş sürecidir. Bu dönem, yalnızca kronolojik bir yaş aralığı olarak değil; aynı zamanda fiziksel, cinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimin belirginleştiği bir yaşam evresi olarak değerlendirilmelidir.

Adölesanlık süreci, bireyden bireye farklılık gösterebilen bir gelişimsel ilerlemeyi içerir. Bu nedenle, süreç durağan bir yapıdan ziyade dinamik bir özellik taşımaktadır. Bu dönemde yaşanan değişimlerin niteliği ve hızı, bireysel gelişim üzerinde önemli etkiler yaratır. Bu süreç içinde incelenen alt başlıklar şöyledir;

1.2.1. Fiziksel Gelişim

İnsan yaşamında fiziksel büyümenin en hızlı gerçekleştiği iki evreden biri yenidoğan dönemi, diğeri ise adölesanlık dönemidir. Bu gelişim süreci, yalnızca bedensel büyümeyi değil, aynı zamanda bireyin biyolojik olgunlaşmasını da kapsamaktadır. Adölesan dönemde cinsel olgunlaşma, hormonların salgılanmasındaki artış, boy ve kilo artışı, iskelet ve kas sistemlerinin gelişimi ile kemiklerin mineral yoğunluğundaki artış gibi birçok fiziksel değişim eşzamanlı olarak gözlemlenir. Ancak bu fiziksel değişimlerin seyri bireyler arasında farklılık gösterebilir ve her zaman düzenli bir şekilde ilerlemeyebilir (Yavuzer, t.y.). Fiziksel gelişim, bireyin yalnızca bedensel kapasitesini değil; aynı zamanda sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimini de etkileyerek ergenlik sürecinin bütüncül ve dengeli bir biçimde tamamlanmasında önemli rol oynar. 11 ila 13 yaş aralığı genellikle erinlik dönemi olarak adlandırılır ve bu dönem bireyin cinsel olgunluk kazanımının başlangıcını temsil eder. Erinlik dönemi yaklaşık 3-4 yıl sürmekte olup bu süreçte üreme yetisinin kazanılmasıyla birlikte fiziksel büyümede gözle görülür bir artış yaşanır.

Ergenlik dönemindeki büyüme, “dıştan içe” gelişim modeliyle açıklanabilir. Bu modele göre büyüme ve gelişim önce eller ve ayaklarda başlar, ardından uzuvlar, gövde ve nihayetinde tüm vücut bu sürece dahil olur (Lally & Valentine-French, 2017). Birey bu süreçte bir büyüme atağı yaşar; özellikle hipofiz bezinden salgılanan büyüme hormonları bu değişimlerin tetikleyicisidir. Ergenlik öncesinde başlayan bu süreç, erkek bireylerde genellikle 12-16 yaş aralığında daha yoğun şekilde gözlemlenirken, büyüme 18 yaşına kadar devam edebilir. Kız bireylerde ise fiziksel büyüme daha erken başlamakta, ancak ergenlik dönemine yaklaştıkça yavaşlama eğilimi göstermektedir.

Büyüme atağı sonucunda bireyin boyu ortalama olarak 25-28 cm kadar uzayabilirken, kilo artışı 22-34 kg arasında değişkenlik gösterebilir. Hipofiz bezinin etkisiyle üretilen diğer hormonlar da cinsiyetle ilişkili fiziksel değişimleri yönlendirir. Kız bireylerde göğüs gelişimi, koltuk altı ve genital bölgede kıllanma, kalça genişlemesi ve cinsel organlarda büyüme gibi değişimler yaşanırken; erkek bireylerde testislerde büyüme, yüz ve vücut kıllanması, omuz genişlemesi, ses kalınlaşması, boy artışı ve kilo kazanımı gibi gelişimler belirginleşmektedir (Zgourides, 2000).

1.2.2. Cinsel Olgunlaşma

Adölesan dönemde bireylerin cinsel olgunlaşmasında, hormonal sistemin etkinleşmesi temel rol oynamaktadır. Bu süreçte östrojen ve testosteron hormonları öne çıkar; her iki hormon hem kız hem de erkek bireylerde bulunmasına rağmen, vücut içerisindeki düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir (Rathus, 2011). Testosteron, özellikle erkeklerde; östrojen ise kız bireylerde daha baskın hormonlardır ve her biri ergenlik dönemindeki cinsel gelişimin yönlendirilmesinde etkilidir.

Erkeklerde testosteron hormonunun artışıyla birlikte genital organların gelişimi, sesin kalınlaşması ve boyda belirgin bir artış görülürken; kızlarda östrojenin etkisiyle meme dokusunun gelişimi, rahmin büyümesi ve iskelet sistemindeki değişiklikler meydana gelir (Santrock, 2011). Bu hormonların etkili olabilmesi için bireyin hem birincil hem de ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişim sürecine girmesi gerekmektedir. Birincil cinsiyet özellikleri, doğrudan üreme organlarına ait yapısal değişiklikleri ifade ederken; ikincil cinsiyet özellikleri, üremeye doğrudan ilişkili olmayan ancak cinsiyete özgü fiziksel özellikleri kapsar (Zgourides, 2000).

Birincil cinsiyet özellikleri kızlarda genellikle 12–13 yaşlarında ortaya çıkmakta olup; rahim ve vajina gibi iç üreme organlarının gelişimi, uterusun olgunlaşması ve menstrüasyonun (ilk adet döngüsünün) başlaması gibi değişimleri içermektedir. Erkeklerde ise bu gelişmeler 11–15 yaşları arasında gözlemlenir; penis ve testislerin büyümesi, prostat bezinin gelişimi ve sperm üretiminin başlaması bu sürecin temel göstergelerindendir.

İkincil cinsiyet özellikleri ise daha çok dış görünümde meydana gelen, ergenin toplumsal cinsiyet kimliğini pekiştiren ve üreme işleviyle dolaylı bağlantılı olan değişiklikleri içerir. Örneğin erkek bireylerde omuzların genişlemesi, gırtlak gelişimine bağlı olarak sesin kalınlaşması, vücut kıllarının sertleşmesi ve koyulaşması, akne oluşumu ve zaman zaman göğüs dokusunda geçici büyüme görülebilir. Kız bireylerde ise vücut yağ oranında artış, kalça genişlemesi, göğüslerin büyümesi, deri altında yağlanmanın artması ve koltuk altı ile genital bölgede kıllanma gibi değişimler ortaya çıkar (Steinberg, 2007).

1.2.3. Bilişsel ve Psikososyal Gelişim

Adölesan dönemde yalnızca fiziksel ve cinsel değişimler değil; bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişim süreçleri de belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu dönemdeki psikolojik gelişim, özellikle bireyin bilişsel kapasitesi ve kimlik oluşumu ile yakından ilişkilidir (Parlaz ve

ark.,2012). Bilişsel gelişim, bireyin düşünme becerilerinde artış, sorun çözme kapasitesinin güçlenmesi, soyut kavramlarla ilgilenebilme yetisi ve üstbilişsel farkındalık gibi yönlerde ilerleme göstermesiyle karakterizedir. Ergenlikte zihinsel olgunlaşma, bilinçli ve amaç odaklı bir düşünce yapısının gelişmesini içerir. Öz düzenleme becerileri, yürütücü işlevler ve eleştirel düşünme yetileri bu dönemde belirgin şekilde gelişir. Birey artık sadece anı yaşamaktan çok, geleceğe yönelik planlamalar yapabilmekte, alternatif çözüm yolları üretebilmekte ve toplumsal değerleri sorgulayabilmektedir. Analitik düşünme, yaratıcı problem çözme, sosyal etkileşim becerileri ve kültürel farkındalık da bu gelişimin önemli parçaları arasında yer alır.

Jean Piaget'e göre ergenlik dönemi, yaklaşık 11 yaş ve sonrasını kapsayan soyut işlemler dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde bireyler, çocukluk dönemindeki somut düşünce yapısından uzaklaşarak soyut düşünmeye, tümdengelim dayalı akıl yürütmeye ve simgesel kavramlar üzerinden düşünmeye başlar. Bununla birlikte, ergen birey muhakeme becerilerini geliştirir; akademik başarısında artış gözlenebilir, kendini fark edebilir, başkalarıyla derin ilişkiler kurabilir, toplumsal olaylara eleştirel yaklaşabilir, benmerkezci olabilir.

Bilişsel gelişimin yanı sıra, sosyal ve duygusal gelişim de bu dönemin temel yapı taşlarındandır. Ergenlikte benlik kavramı gelişmeye başlar. Birey, aile içindeki roller, okul yaşamı ve arkadaş çevresinden elde ettiği deneyimlerle kendilik algısını şekillendirir. Bu süreçte bireyin kimlik arayışı da belirginleşir. Kimlik gelişimi; fiziksel görünüm, bilişsel olgunluk, sosyal roller, duygusal denge ve cinsel kimliğin bir araya geldiği çok boyutlu bir yapılanmadır. Ergenin bu süreçte yaşadığı içsel çatışmalar, bireyselleşme çabası ve geleceğe ilişkin belirsizlikler, kimlik oluşumunun doğasında yer alan karmaşıklığı yansıtır.

Kimlik gelişimi sürecinde bireyin bilişsel gelişimi hızlanmaktadır. Bireyde dürtüsellik artabilir; bağımsızlık isteği, duygusal hassasiyet, karşı cinse ilgi, geleceğe dair mesleki hedef belirleme çabaları gibi gelişmeler gözlemlenir. Bu dönemde, aile ile yaşanan çatışmalar, bağımsızlaşma arzusu ve sosyal çevredeki değişkenlikler nedeniyle psikososyal zorluklar yaşanması muhtemeldir. Bu durum, sadece duygusal değil; aynı zamanda davranışsal sonuçlar da doğurabilir. Ergen bireyde madde kullanımı, riskli cinsel davranışlar, yeme bozuklukları gibi uyum sorunları ortaya çıkabilir (Zgourides, 2000).

Özellikle lise döneminde, bedensel ve ruhsal değişimlerin hız kazanması, ergenin benlik algısını ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle, adölesan bireylerin kendilik algılarının değerlendirilmesi, psikososyal risklerin belirlenmesi ve gerekli durumlarda erken müdahale yapılması büyük önem taşımaktadır (Sezer, 2010).

1.3. Adölesan Dönem Evreleri ve Özellikleri

Adölesan dönemi, gelişimin farklı yönlerini yansıtan üç ana evreye ayrılabilir: erken adölesan, orta adölesan ve geç adölesan. Bu evreler yaş aralıklarına göre sınıflandırılmış olup, erken adölesan 11-14, orta adölesan 14-17 ve geç adölesan ise 18-21 yaş aralığını kapsamaktadır (Arıkan ve ark., 2013).

1.3.1. Erken Ergenlik Dönemi

10-14 yaşları arasında yer alan erken ergenlik dönemi, özellikle fiziksel gelişim ve davranışsal değişimlerin hız kazandığı bir süreçtir. Bu dönemde kız çocuklarında göğüslerin büyümesi, kalça genişlemesi ve vücut kıllanması gözlemlenirken; erkeklerde ses tonunun kalınlaşması, yüz ve vücut kıllarının artışı öne çıkar. Cinsel olgunlaşma süreci kızlarda erkeklere göre genellikle daha erken başlar. Fiziksel değişimlere paralel olarak, ergenlerin psikolojik uyum süreçleri de önem kazanır; anksiyete, yeme bozuklukları ve depresyon gibi sorunlar görülebilenken, aynı zamanda olumlu psikolojik gelişimler de yaşanabilir. Bu evrede akran ilişkileri kritik bir rol oynar ve bireylerin ilgi alanları şekillenmeye başlar (Derman, 2008; Parlaz ve ark., 2012).

1.3.2. Orta Ergenlik Dönemi

15-17 yaş aralığını kapsayan orta ergenlik dönemi, kişilik gelişiminin hızlandığı ve özerklik bilincinin güçlendiği bir aşamadır. Bu dönemde ergen, ebeveynlerden bağımsızlaşma çabası içine girerek sosyal çevresini genişletir ve akran ilişkilerine daha fazla yönelir. Ayrıca karşı cinse duyulan ilgi belirginleşir. Ergenin kendini güçlü ve ölümsüz hissetmesi, risk alma davranışlarının artmasına zemin hazırlar; madde kullanımı, istenmeyen gebelikler ve trafik kazaları gibi riskli durumlar bu dönemde daha sık karşılaşılabılır. Ancak bu süreç, aynı zamanda bireyin tecrübe kazanarak hayata karşı tutum geliştirmesi için de önemli bir dönemdir (Köse, 2011; Altay ve ark., 2018; Ardıç, 2008).

1.3.3. Geç Ergenlik Dönemi

Geç adölesan dönemi 17 yaşından başlayarak bireyin kimlik gelişimini tamamlamaya yönelik çabalarının sürdüğü, yetişkin rollerine ve davranışlarına hazırlandığı evredir. Bu aşamada, kimliğini sağlam biçimde oluşturamamış bireylerde kendilik çatışmaları ortaya çıkabilir. Aile ile yaşanan çatışmalar bu dönemde sıklıkla gözlemlenir. Kimliğini başarıyla geliştiren ergenler ise duygusal ilişkiler kurma, meslek seçimi ve yaşam partneri belirleme gibi yetişkinliğe geçişin temel becerilerini kazanmış olurlar (Han ve ark., 2006; Derman, 2008).

1.4. Psikolojik İyi Oluş

Psikolojik iyi oluş kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle pozitif psikolojinin gelişim sürecine değinmek gerekmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında psikoloji bilimi, savaşın bireyler üzerindeki olumsuz etkileri ve ortaya çıkan psikopatolojilerin iyileştirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu süreçte, bireylerin güçlü yönlerinin göz ardı edilmesi ve tam potansiyellerine ulaşamaması gibi eksiklikler fark edilmiştir. Pozitif psikoloji, bu boşluğu doldurarak, kişilerin zorlayıcı yaşam koşullarından çıkıp olumlu psikolojik durumlara geçiş yapmalarına olanak sağlayan yöntem ve yaklaşımlar geliştirmeyi hedeflemiştir (Seligman, 2002).

Pozitif psikoloji, depresyon, kaygı, bağımlılık ve şizofreni gibi genetik ve çevresel faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan psikiyatrik hastalıkların önlenmesi ve mevcut durumda olan bireylere yönelik destek sağlamada önemli bir güç olarak rol oynar. Bu yaklaşım, kişilere cesaret, umut, iyimserlik, girişkenlik ve mutluluk gibi olumlu özellikler kazandırarak, psikolojik rahatsızlıklara karşı bir engelleyici bariyer oluşturmayı amaçlar. Bu bariyerin etkili olabilmesi için bireyin psikolojik durumunun sağlıklı ve dengede olması gerekmektedir (Seligman, 2002).

“İyi oluş” kavramı tarihsel olarak ilk kez Antik Yunan filozofu Aristoteles tarafından ortaya atılmıştır. Aristoteles’in eudaimonia felsefesi, insanın yaşamındaki davranışlarıyla gerçekleştirebildiği mutluluğu ifade eder ve günümüzde psikoloji literatüründe de geniş çapta incelenmektedir. Psikolojik iyi oluşun öncü tanımlayıcılarından biri olan Bradburn (1969), iyi oluşu olumlu ve olumsuz duygular arasındaki denge olarak açıklamış, bu kavramı olumlu duyguların olumsuzlardan üstün olması şeklinde tanımlamıştır (Kuyumcu & Güven, 2012).

Günümüzde psikolojik iyi oluş, Carol Ryff’in (1989) çalışmaları temelinde daha kapsamlı bir biçimde ele alınmaktadır. Ryff, bu kavramı sadece bireyin duygu durumları olarak değil, aynı zamanda yaşam tutumları ve kendini gerçekleştirme düzeyiyle ilişkili çok boyutlu bir yapı olarak tanımlamıştır. Burada odak noktası, bireyin mutluluk duygusundan ziyade yaşam deneyimleri yoluyla kendini geliştirme ve anlam arayışıdır (Kuyumcu & Güven, 2012).

Ryff’in geliştirdiği “çok boyutlu psikolojik iyi oluş” modeli, psikolojik işlevselliği merkeze alır ve farklı psikoloji kuramlarından esinlenerek oluşturulmuştur. Örneğin, Erikson’un psikososyal gelişim evreleri, Maslow’un kendini gerçekleştirme kavramı ve Allport’un olgunlaşma süreci bu modele temel oluşturmuştur (Yeğintürk, 2019).

Ryff'in modeli altı temel bileşeni içermektedir: kendini kabul, olumlu ilişkiler kurma, özerklik ve bağımsızlık, çevresel kontrol, yaşam amacı ve bireysel gelişim. Bu boyutlar, bireyin psikolojik olarak sağlıklı ve dengeli bir şekilde işlev görmesini sağlayan temel alanları temsil eder (Ryff, 1989).

1.5. Psikolojik İyi Oluşun Boyutları

1.5.1. Kendini Kabul

Kendini kabul kavramı bireyin kendi varlığını olumlu bir bakış açısıyla değerlendirmesi ve kendisiyle ilgili genel anlamda pozitif bir tutum geliştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, Erikson'un yaşam boyu gelişim kuramında yer alan benlik bütünlüğü kavramıyla örtüşmektedir. Birey, yaşamındaki olumsuz deneyimleri bastırmak ya da reddetmek yerine, geçmişini tüm yönleriyle kabul ederek benliğini bütünleştirir.

Kendini kabul düzeyi yüksek olan bireyler, kişisel özelliklerine karşı daha anlayışlı ve affedicidir. Geçmişte yaşanan hatalar ya da olumsuzluklar üzerinde takılı kalmak yerine, bu deneyimlerden öğrenme yolunu seçerler. Bu bireyler genellikle yaşamdan tatmin duyar, geleceklerine yönelik umut besler ve psikolojik dayanıklılıkları yüksektir (Ryff, 1989; Ryff & Singer, 2008).

1.5.2. Diğerleri ile Olumlu İlişkiler

Psikolojik iyi oluşun temel bileşenlerinden biri olan diğerleriyle olumlu ilişkiler, bireyin çevresindekilerle anlamlı, sevgi dolu ve güvene dayalı bağlar kurabilmesini ifade etmektedir. Bu boyutta yüksek düzeyde işlevselliğe sahip bireyler, başkalarıyla samimi ilişkiler geliştirme, empati kurma, sadakat, şefkat ve yardımseverlik gibi sosyal beceriler açısından güçlü bir yapıya sahiptir.

Sosyal ilişkilerde doyum sağlayamayan, yakınlık kurmakta güçlük çeken bireyler ise bu boyutta düşük düzeyde iyi oluş sergilemektedir. Empati kuramamak, güvensizlik ya da ilişki sürdürmemeye gibi sorunlar bu bireylerde sıkça görülmektedir. Olumlu sosyal ilişkiler kurabilme ve sürdürebilme becerisi, bireyin duygusal olgunluğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Ryff, 1989).

1.5.3. Özerklik

Özerklik, kişinin istediği gibi davranması, bağımsız olması ve iradesini kontrol edebilmesini tanımlamaktadır. Özerklik alt boyutunda birey, içsel denetim odaklılık, sosyal baskıya direnme,

bireyselleşme, duygularını özgürce aktarma gibi özelliklere sahip olmaktadır (Gallagher ve Lopez, 2007). Özerklik puanı yüksek bir birey hem sosyal hayatının hem de yalnızlığı yöneterek iyi bir psikolojik durumu göstermektedir (Deci ve Ryan, 2008). Özerklik puanı düşük olan birey ise herkese boyun eğme, diğer insanların kendisi hakkındaki fikir ve düşüncelerine önem verip kaygı yaşamakta, kolay karar verememe, kalıplaşan düşünceleri benimseme gibi özellikler göstermektedir (Ryff, 1989)

1.5.4. Çevresel Kontrol

Çevresel kontrol, bireyin içinde bulunmak istediği ortamı seçme ve yaratma yeteneği veya içinde olmak istemediği ortamları ise etkileme ve kontrol etme yeteneği ile anlamlandırılabilir. Fiziki açıdan olmanın yanı sıra kişi çevresini manevi yönden de biçimlendirebilmektedir. Kişi, yaşamındaki ihtiyaçlara göre çevre seçmek ve ruh haline uygun ortam yaratmak için çabalamaktadır. Çevresel kontrolü düşük bireyler karşısına çıkan fırsatları değerlendiremez, bir işi sürdürmeyi ya da tamamlamayı beceremezler (Ryff, 1989).

1.5.5. Yaşam Amacı

Alt boyut, bireyin hayatlarındaki amaç arayışının, bunu fark edebilme yeteneklerinin ve hedeflerini oluşturmaya çalışmasının önemini vurgulamaktadır. Yaşam amacını olan bir birey, kendine bir yol çizip bundan çıkmamak için çaba göstermektedir. Bu duyguyu taşıyınca birey özgür olmak ister. Yaşamın amacını psikolojik iyi olma ile yakından ilişkilidir (McKnight ve Kashdan, 2009).

Yaşam amacı alt boyundan yüksek puan alan kişiler yaşamının her döneminde anlam yükler ve olumlu duygular ile anmaktadır. Geleceğe yönelik ise hedefler planlayıp gerçekleşmesi yönde çaba göstermektedirler. Puanı düşük kişiler ise geçmişe yönelik pişmanlık ve geleceğe yönelik ümitsiz bir tavır sergilemektedirler. İnanç sistemleri gelişmez ve hayatın bir anlamı olmadığını dile getirmektedirler (Ryff, 1989).

1.5.6. Kişisel Gelişim

Kişinin psikolojik iyi oluşu sadece beceriler ile mümkün değildir. Kişinin bunu istemesi, büyümesini ve gelişmesini sürdürmesi ve kendini gerçekleştirmeye devam etmesi gerekmektedir (Ryff ve Keyes, 1995). Kişinin kendi potansiyelinin farkında olması ve kendini duygu, düşünce ve tutumuna uygun bir biçimde motive etmesi önemlidir. (Wright ve diğerleri, 2006).

Bir diğer yönden ise hayatı boyunca hiçbir zorluk ile karşılaşmayan birey, olumsuz bir durumda ne yapacağını bilemez ve kendi gelişimine destek olamaz. Hayata karşı isteksiz, umutsuz ve

ilgisiz oldukları gözlemlenmiştir. Zorluklarla mücadele eden bir birey ise kendini geliştirme, hayatta tutunma çabası içinde olmaktadır. Bu kişiler ise değişime adapte olma konusunda başarı göstermektedirler (Ryff, 1989).

1.6. Akran İlişkileri

1.6. 1. Akran Tanımı

Türk Dil Kurumu (2023), “akran” kavramını yaş, toplumsal statü ya da meslek açısından birbirine denk bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, sosyal yaşamda birbirine benzer konumda yer alan bireylerin oluşturduğu toplulukları kapsar. Akranlar arasında gelişen arkadaşlık ilişkileri ise sıcaklık, yakınlık, samimiyet ve karşılıklı anlayış temelinde şekillenir.

Arkadaşlık kurma süreci, bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine ve çevresel koşullara bağlı olarak farklılık gösterebilir. Erken çocukluk döneminde komşuluk ilişkileri, aile dostlukları gibi yakın çevre kaynaklı etkileşimler ön plana çıkarken; ortaokul ve lise yıllarında birey daha çok zaman geçirdiği okul ortamından arkadaşlık ilişkileri kurma eğilimindedir. Bu süreçte arkadaşlıklar yalnızca benzer kişilik özellikleri taşıyan bireyler arasında değil; aynı zamanda birbirini tamamlayan, farklı özelliklere sahip bireyler arasında da gelişebilir (Çavuş, 2021).

İnsan sosyal bir varlık olarak her yaşta bir arkadaşlık ilişkisine ihtiyaç duyar. Duygu ve düşünceleri paylaşma, yalnızlık hissini giderme, zorlayıcı yaşam olaylarıyla başa çıkma ve farklı bakış açıları kazanma açısından arkadaşlık ilişkileri hayati bir önem taşır (Köse, 2015).

1.7. Ergenlerde Akran İlişkisi

Ergenlik dönemi birçok açıdan kişinin kendini geliştirdiği ve kişiyi olgunlaştıran bir dönemdir. Çocukluktan çıkan birey fiziksel, psikolojik, bilişsel değişimler yaşar. Bunun yanı sıra sosyal değişimler de yaşamaktadır. Birey bu dönemde kendini tanımaya başlar, meslek seçimi yapmayı hedefler, kimlik edinmek ve ahlaki sisteminin geliştirmek gibi görevlerini bitirmeye çalışır. (Çavuş, 2021).

Ergenlik döneminde akranları kişinin üzerinde en az ailesi kadar önemli bir etkiye sahiptir. Bu dönemde birey ailesinden bağımsız hareket etmek, özgürleşmek istemektedir. Bunun için de aile ortamı dışına çıkıp akranlarıyla olan iletişimini güçlenmeyi amaçlar. Akranlarıyla kurduğu sosyal ilişkiler sayesinde bireyin sosyal ve duygusal becerileri gelişmektedir. Kişinin kimlik edinmesinde ve benlik oluşturmada akranlarının inanç ve davranışları etkilidir (Çiftçi, 2018).

Akran gruplarına dahil olmak için birçok sebep olabilmektedir. Bunlar; dayanışma, arkadaşlık, sırdaşlık, güvende hissetme, ruhsal destek gibidir. Kişi bu grupta sağlıklı bir benlik oluşturabilir fakat akranlarının etkisi ile olumsuz tavır ve davranışlar da benimseyebilir.

Akran grubundaki riskli davranışları sergileyenleri görüp kişinin de bunları uygulama eğiliminde olması yüksektir. Birey vaktinin çoğunu geçirdiği birinin davranışlarını çok çabuk benimser ve çevreye sergiler. Şiddet eğilimi alkol, sigara ve madde kullanımı, okulu bırakma bu riskli davranışlara örnektir (Köse, 2015). Bu davranışların artmasında kişinin ailesinin tutumu da etkili olabilmektedir. Otoriter bir aileye sahip olan birey çevresinde çok sık gördüğü davranışları normalleştirip ailesine karşı gelebilmektedir (aktaran Çavuş, 2021) Noakes ve Rinaldi'nin (2006) yaptığı çalışmada akranların çatışması olumlu veya olumsuz olaylara sebep olsa bile kişinin bilişsel ve sosyal gelişimini önemli etkilemektedir. Akranlarının belirttiği fikir ve söylemleri, kişiler ebeveynlerinkinden daha önemli görmektedir.

Akran ilişkisi çok boyutludur. Akran zorbalığı, dışlanma, destek ve danışmanlık, romantik ilişki geliştirme ve bağlanma gibi çok fazla olumlu ve olumsuz faktör ve süreç bu ilişkiyi üzerinde etkili olmaktadır (Argon ve Yılmaz, 2016).

Akran ilişkisinin kişi üzerindeki olumlu ve olumsuz yönünü kanıtlayan iki çalışma aktarılacaktır. İlk çalışmanın sonucuna göre akran ilişkisi başarısız ve uygun olmayan çocuklarda madde kullanım bozuklukları, suç işleme, depresyon ve intihar gibi psikolojik sorunlar görülebilmektedir. Araştırmada bunun nedeni akran etkisi ve gruptan dışlanmak olarak ifade edilmiştir. Akran grubundan dışlanmak veya görmezden gelinmek kişinin özsaygısını ve psikolojik refahını düşürür (Pharo, 2011).

İkinci çalışma ise Köse'nin (2015) yaptığı betimsel çalışmadır. Bu çalışmada akran ilişkisinin kişinin mutluluğunu doğrudan ve pozitif bir yönden anlamlı bir ilişki ile yordadığı aktarılmaktadır. Yani akranlarıyla olan olumlu ilişkiler kişinin mutluluk düzeyini arttırmaktadır. Ergen, arkadaş grubu içinde kendini güçlü, mutlu ve güvende hissetmektedir. Bu olumlu arkadaşlık ilişkisi kişinin öznel iyi oluşunun ve empatik iletişiminin güçlenmesini sağlamaktadır. Kişi hem kendi hislerini hem de arkadaşlarının hislerini anlamayı öğrenmeyi hedeflemektedir (Argon ve Yılmaz, 2016).

1.7.1 Ergenlik Döneminde Akran İlişkileri ve Psikolojik İyi Oluş

Ergenlik dönemi, bireyin hem içsel dünyasında hem de sosyal çevresinde köklü değişimlerin yaşandığı bir gelişimsel aşamadır. Bu süreçte genç hem bireysel kimliğini inşa eder hem de sosyal çevresiyle daha anlamlı ilişkiler kurma çabasına girer. Akran ilişkileri, bu dönemin en

temel sosyal yapı taşlarından birini oluşturur. Psikoloji alanında, akranlar genellikle aynı yaş grubunda yer alan bireylerin kurduğu karşılıklı ilişkiler olarak tanımlanır (Hartup, 1996).

Bu dönemde gençler, aileden uzaklaşarak akran gruplarına daha fazla yönelir. Sosyal kabul görme ihtiyacı ve aidiyet arayışı, bu yönelimi destekleyen temel etkenlerdendir (Brown & Larson, 2009). Akran ilişkileri aracılığıyla birey, paylaşım, duygusal destek ve güven gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılar. Aynı zamanda empati, iş birliği, etkili iletişim ve sosyal uyum gibi beceriler de bu süreçte gelişir (Bukowski et al., 2018; Çavuş, 2021).

Olumlu akran ilişkileri, bireyin özsaygısını pekiştirir, psikolojik dayanıklılığını artırır ve duygusal esnekliğini geliştirir (Demir & Weitekamp, 2007; Wentzel, 1998). Ancak, zorbalık, dışlanma veya sosyal ret gibi olumsuz deneyimler, bireyin ruh sağlığında ciddi sorunlara yol açabilir. Özellikle zorbalığa maruz kalan bireylerde depresyon, içe kapanma, okul başarısında düşüş ve düşük benlik saygısı gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Hawker & Boulton, 2000; Craig, 1998; Juvonen & Graham, 2014).

Baumeister ve Leary (1995), bireyin sosyal bağ kurma ihtiyacının mutluluk ve yaşam doyumu ile yakından ilişkili olduğunu vurgulamıştır. La Greca ve Harrison (2005) ise akranları tarafından kabul edilen bireylerde sosyal kaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Rueger ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında, akran desteğinin stresle baş etmede ve duygusal dayanıklılığı güçlendirmede önemli bir kaynak olduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, ergenlik döneminde kurulan akran ilişkileri, bireyin psikolojik iyi oluşunu şekillendiren temel sosyal yapıların başında gelir. Bu ilişkiler bireyin yalnızca sosyal becerilerini değil; aynı zamanda özsaygısını, duygusal denge kapasitesini ve ruh sağlığını da doğrudan etkiler. Dolayısıyla, bu dönemde destekleyici ve sağlıklı akran ilişkilerinin teşvik edilmesi, bireyin gelişimsel süreci açısından hayati bir öneme sahiptir.

1.8. Denetim Odağı

Denetim odağı ya da diğer adıyla kontrol odağı kavramı, ilk olarak 1960'lı yıllarda Julian B. Rotter tarafından geliştirilmiştir. Rotter (1954), bireyin davranışlarını, maruz kaldığı ödül ve cezaların şekillendirdiğini ileri sürerek sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde bu kavramı ortaya koymuştur. Ardından, bireyin yaşadığı olayların sonuçlarını nasıl algıladığına dair geliştirdiği kontrol odağı kavramı, bireyin bu sonuçlara yönelik beklentilerini ve atıflarını açıklamada temel bir rol oynamaktadır.

Denetim odağı, bireyin yaşamında karşılaştığı olumlu ya da olumsuz olayların sorumluluğunu nereye atfettiğini açıklayan bir yapıdır. Kişi, yaşadığı olayların sonuçlarını kendi çaba, yetenek ve davranışlarıyla ilişkilendiriyorsa iç denetim odağına; bu sonuçları şans, kader, talih veya diğer dışsal faktörlerle açıklıyorsa dış denetim odağına sahiptir (Rotter, 1966).

Bu bağlamda içten ve dıştan denetim odağına sahip bireylerin olayları değerlendirme biçimleri oldukça farklılık göstermektedir. Örneğin, bir çocuk karşılaştığı olumsuz bir durumda “Ben zaten şanssız biriyim, kötü şeyler hep beni bulur” şeklinde bir açıklama yapıyorsa, bu çocuğun dıştan denetimli olduğu söylenebilir. Buna karşın, “Bu durumun yaşanmasında benim bir hatam olmuş olabilir, nerede yanlış yaptım?” diyen bir çocuk ise sorumluluğu kendi üzerine almakta, yani içten denetimli bir bakış açısı sergilemektedir.

1.9. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Denetim Odağı

Denetim odağı kavramı, ilk olarak Julian B. Rotter tarafından ortaya konmuştur. Rotter’a (1972; akt. Yeşilyaprak, 2004) göre birey, yaşamında karşılaştığı olayları kendi yetenekleri, bireysel özellikleri ve öz denetimine dayalı davranışlarının sonucu olarak yorumlayabileceği gibi; şans, kader ya da dışsal güçlerin etkisiyle de açıklayabilir. Bireyin bu algısı “denetim odağı” olarak tanımlanmaktadır. Rotter, bu kavramı açıklarken Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

Rotter’a (1972) göre bireyin kişiliği, çevresiyle kurduğu etkileşim sonucu şekillenir. Bu bağlamda bireyin davranışlarını anlamlandırmak için öğrenme biçimi, geçmiş deneyimleri ve çevresel koşullar dikkate alınmalıdır. Sosyal öğrenme kuramı, bireyin davranışlarını dört temel bileşen aracılığıyla açıklamaktadır: davranış potansiyeli, beklenti, pekiştirme değeri ve psikolojik durum (Burger, 2006). Bu bileşenlerin işleyişi, bireyin içsel ya da dışsal denetim odağına sahip olmasına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir (Canel, 1993).

Davranış potansiyeli, belirli bir durumda belirli bir davranışın sergilenme olasılığıdır. Birey, farklı durumlara ilişkin çeşitli davranış potansiyellerine sahip olabilir; ancak genellikle en yüksek potansiyele sahip olan davranışı sergilemeyi tercih eder (Burger, 2006).

Beklenti, bireyin bir davranışın belirli bir sonucu doğuracağına dair inancıdır. Eğer birey, davranışının olumlu bir sonuçla pekiştirileceğine inanıyorsa bu davranışı sergileme olasılığı artar. Yüksek beklentiye sahip bireyler, çabalarının sonuç vereceğine inanırken; düşük beklentiye sahip bireyler, pekiştirici unsurlar var olsa bile davranışlarının sonuç üzerinde etkili

olmayacağını düşünürler. Rotter, bireyin geçmiş deneyimlerinin, beklenti düzeyini şekillendirdiğini belirtmiştir (Burger, 2006).

Denetim odağı kavramı, bireyin sonuçlara dair oluşturduğu beklentilerle yakından ilişkilidir. Rotter (1966), beklentileri iki düzeyde ele alır:

1. Başarı, bağımlılık, uyma ve toplumsal kabul gibi belirli türden sonuçlara yönelik beklentiler.
2. Sonuçların bireyin kişisel özelliklerine ve problem çözme becerilerine bağlı olarak değişebileceğine yönelik genelleştirilmiş beklentiler.

Üçüncü bileşen olan pekiştirme değeri, bir davranışın sonucunun birey için ne derece arzu edilir olduğunu ifade eder. Bu değer, kişiden kişiye ve durumdan duruma farklılık gösterir. Pekiştirme değeri, bireyin o davranışı sergileme olasılığını etkiler ancak beklentiden bağımsızdır (Burger, 2006).

Son bileşen olan psikolojik durum, bireyin karşılaştığı durumu algılayış biçimini ve bu durumdan nasıl etkilendiğini belirler. Her bireyin çevresiyle kurduğu etkileşim ve yaşadığı deneyimler farklıdır. Bu nedenle aynı duruma maruz kalan bireyler, farklı yorumlar ve tepkiler geliştirebilir. Psikolojik durum, bireyin hem beklentisini hem de pekiştirme değerini etkileyerek davranışın ortaya çıkma olasılığını şekillendirir (Rotter, 1966; Yüksel, 1991).

Sonuç olarak, denetim odağı kavramı, bireyin çevresel uyaranları nasıl algıladığı ve bu uyaranlara karşı nasıl tepkiler geliştirdiği ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal öğrenme kuramı, bu kavramı daha iyi anlamak için işlevsel bir kuramsal çerçeve sunmaktadır.

1.10. İç ve Dış Denetimli Bireylerin Özellikleri

Son yirmi yılda yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, bireylerin sahip oldukları denetim odağına göre farklı kişilik ve davranış özellikleri sergilediklerini göstermektedir.

Denetim odağı, bireylerin yaşadıkları olayların sorumluluğunu nasıl yorumladıklarıyla ilgilidir. İç denetimli bireyler, yaşantılarının sonuçlarının büyük ölçüde kendi davranış ve çabalarıyla şekillendiğine inanırken; dış denetimli bireyler, yaşamlarındaki olayları daha çok şans, kader, diğer insanlar ya da ilahi güçler gibi dışsal etkenlere bağlama eğilimindedir (Wong-McDonald & Gorsuch, 2004).

Örneğin, bir trafik kazası yaşayan iç denetimli bir birey, kazayı kendi dikkatsizliğinden kaynaklanan bir durum olarak değerlendirebilir. Bu durum, bireyin sorumluluk alma düzeyini ve olaylara yönelik içsel bakış açısını yansıtmaktadır. İç denetimli bireyler, geçmiş, şimdi ve gelecek davranışları üzerinde etkili olabileceklerine inanarak hareket ederler. Bu bireyler, başarı ya da başarısızlık durumlarını kendi kişisel özellikleri ve çabalarıyla ilişkilendirir; çevreyle daha sağlıklı ilişkiler kurmak ve kendilerini geliştirmek adına daha girişimci davranışlar sergilerler. Aynı zamanda kendi becerilerine ve yeteneklerine odaklanarak daha yüksek bir öz-yeterlik algısına sahiptirler (Rotter, Change & Phares, 1972).

Öte yandan dış denetimli bireyler, yaşamlarında meydana gelen olayların sonuçlarını büyük ölçüde kontrol edemedikleri dış etkenlere bağlamaktadırlar. Bu eğilim, özellikle öğrencilerde akademik başarıya ilişkin değerlendirmelerde belirgin biçimde gözlenmektedir. Dış denetimli öğrenciler başarısızlıklarını kendi yetersizliklerinden ziyade şanssızlık, öğretmenin adaletsiz tutumu veya sınav sistemine bağlama eğilimindedirler (Lamont, Richard & James, 2003).

Cherry'nin (2022) çalışması, bireyin sahip olduğu kontrol odağının yaşam kalitesi, psikolojik sağlık ve duygusal durum üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. İç denetimli bireylerin hem fiziksel hem de zihinsel açıdan daha sağlıklı oldukları, stresle daha etkili başa çıkabildikleri ve yaşamlarının kontrolünü ellerinde tuttuklarına dair güçlü bir inanç taşıdıkları saptanmıştır. Buna karşılık, dış denetimli bireyler olayların sorumluluğunu sıklıkla dış etkenlere yüklediklerinden çevresel koşulları değiştirmek için çaba göstermeyebilirler. Bu durum, onların daha edilgen ve değişime kapalı bireyler olmalarına neden olabilmektedir.

1.10.1. İçten Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler

İçten denetim odağına sahip bireyler genellikle entelektüel eğilimleri yüksek, akademik etkinliklere zaman ayırma konusunda istekli ve planlı bireylerdir. Bu kişiler, etkili kararlar alabilen, güvenli ve bağımsız bir tutum sergileyen, olumlu bir benlik algısına sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır. Araştırmalar, içten denetimliliğin okul başarısını artırıcı bir etken olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu bireyler, girişimcilik ve aktif katılım açısından da daha yüksek düzeyde işlevsellik gösterirler.

İçten denetimliler çevrelerine karşı daha objektif ve uyumlu davranışlar sergilerken, savunma mekanizmalarını daha az kullanmalarıyla da dikkat çekerler. İletişim becerileri gelişmiş olan bu bireyler, stresli durumlarla başa çıkmada daha etkili stratejiler geliştirebilir ve duygusal olarak daha dengeli bir yaşam sürdürürler. Yaratıcılık düzeylerinin yüksek oluşu, onları

problem çözme süreçlerinde daha üretken kılmaktadır. Engellenme durumlarında yapıcı tepkiler verme eğiliminde olan bu bireyler, zaman yönetimi konusunda da oldukça başarılıdır.

Ayrıca içten denetimliler genellikle kısa vadeli hedeflerle sınırlı kalmak yerine uzun vadeli ve anlamlı hedefler belirlemeye eğilimlidir. Sağlıklı yaşam alışkanlıkları geliştirme ve sürdürme konusunda da daha bilinçli davranırlar. Bilgi edinmeye açık olmaları ve başarıya odaklı yapıları, onları akademik ve kişisel yaşamda daha donanımlı hale getirmektedir (Dönmez, 1985; Yeşilyaprak, 1988; Rotter, 1966; Saymer, 2003).

1.10.2. Dıştan Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler

Dıştan denetim odağına sahip bireyler, yaşamlarında meydana gelen olayların kendi kontrolleri dışında geliştiğine ve bu olayların sonucunu dışsal güçlerin (şans, kader, başkaları) belirlediğine inanırlar. Bu bireyler çoğu zaman kendilerini dışsal etkenlerin kurbanı olarak görürler ve bu bakış açısı beklenti düzeylerini düşürmekte, hedef belirleme ve çaba gösterme süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Dıştan denetimliliğin bireysel ve psikososyal sonuçlarına bakıldığında, bu bireylerin içten denetimlilere kıyasla daha kaygılı, kuşkucu ve depresif özellikler sergilediği; buna karşın daha fazla saldırgan davranış gösterebildikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca dıştan denetim odağına sahip bireyler, savunma mekanizmalarına daha sık başvurmakta, kimlik gelişimi sürecinde çeşitli karmaşalar yaşamaktadırlar. Bu da onların benlik algısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Dıştan denetimliler genellikle daha dogmatik bir düşünce yapısına sahip olup, hem kendilerine hem de başkalarına duydukları güven düzeyi düşüktür. Bu bireylerin kendilerini tanıma konusunda yetersizlik yaşadıkları, çevreleri üzerinde kontrollerinin olmadığını düşündükleri için olayların sonuçlarını etkileyemeyeceklerine dair güçlü bir inanca sahip oldukları belirtilmektedir. Ayrıca başarı deneyimleri yaşadıklarında bile bu durum onların kaygı düzeyini azaltmak yerine daha da artırabilmektedir. Bu bağlamda dıştan denetim odağının psikolojik iyi oluş üzerinde olumsuz etkileri olabileceği değerlendirilmektedir (Çakar, 1997; Canel, 1993; Ancak, 1995).

1.11. Denetim Odağı ile Psikolojik İyi Oluş

Denetim odağı, bireyin yaşamındaki olayları kontrol etme algısını yansıtan bilişsel bir eğilimdir. Bu eğilim, bireyin psikolojik iyi oluş düzeyi üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. İç denetim odağına sahip bireyler, başarılarını ve yaşamlarındaki değişimleri kendi çabalarına bağlama eğilimindedir. Bu da onların daha yüksek özsaygı, daha fazla yaşam doyumunu ve daha

olumlu duygular geliştirmelerine katkı sağlar (Deci & Ryan, 2000; Judge, Bono, Erez & Locke, 2002). Seligman'a (1991) göre bireylerin olaylara nasıl anlam verdikleri, stresle başa çıkma biçimlerini şekillendirir ve bu da doğrudan psikolojik iyi oluş düzeyini etkiler.

Benassi, Sweeney ve Dufour (1988) i denetimli bireylerin depresyon düzeylerinin daha düşük olduğunu belirtirken, Lefcourt (1982), bu bireylerin stresli yaşam olayları karşısında daha dirençli bir tutum geliştirdiklerini ifade etmiştir. Peterson ve Seligman (1984) ise dış denetimli bireylerde öğrenilmiş çaresizlik gelişme olasılığının daha yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye'de yapılan araştırmalar da bu bulguları desteklemektedir. Örneğin, Dağ (2002), i denetimli bireylerin dış denetimlilere kıyasla daha düşük kaygı düzeyine sahip olduğunu, psikolojik belirtiler açısından ise daha olumlu bir profil sergilediklerini bulmuştur. Ayrıca, Akın ve Abacı'nın (2007) yaptığı çalışmada, iç denetim odağının psikolojik sağlamlık ve öz-anlayışla pozitif ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

1.12. Denetim Odağı ile Akran İlişkileri

Denetim odağı yalnızca bireyin içsel yaşantılarını değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerini de doğrudan etkileyen bir değişkendir. İç denetim odağına sahip bireyler sosyal ortamlarda daha bağımsız, girişken ve liderlik vasfı taşıyan bireyler olarak tanımlanırken, dış denetim odağına sahip bireyler sosyal ortamlarda daha çekingen, sosyal kaygı düzeyi daha yüksek ve reddedilme korkusu yaşayan bireyler olarak değerlendirilmektedir (Anderson & Schneier, 1978; Lefcourt, 1982). Gore ve Rotter (1963), i denetimli bireylerin arkadaşlık ilişkilerinde daha fazla sorumluluk aldıklarını ve daha sağlam bağlar kurduklarını ortaya koymuştur.

Ng, Sorensen ve Eby'nin (2006) meta-analiz çalışması, i denetimli bireylerin sosyal ilişkilerde daha başarılı olduklarını, grup içinde daha aktif roller üstlendiklerini göstermektedir. Türkiye'de yapılan bazı araştırmalar da bu doğrultuda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Örneğin, Erözkan (2013), iç denetim odağına sahip ergenlerin daha güçlü arkadaşlık ilişkilerine ve daha düşük düzeyde sosyal kaygıya sahip olduklarını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Duru ve Balkıs (2007), i denetimli bireylerin sosyal uyumlarının daha yüksek olduğunu ve sosyal destek algılarının daha güçlü olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda, denetim odağı bireyin akran ilişkilerinde sergilediği davranışları ve sosyal becerilerini belirleyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

1.13. İlgili Araştırmalar

1.13.1. Psikolojik İyi Oluş Üzerine Yapılan Araştırmalar

1.13.1.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Ateş (2016) psikolojik iyi oluş ve sosyal yetkinlik değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin akademik başarıyı yordama düzeyi incelenmiştir. Örneklem olarak Erzincan Üniversitesi'nde öğrenim gören 635 öğrenci seçilmiştir. Çalışmanın sonuçları psikolojik iyi oluş ve sosyal yetkinliğin akademik başarıyı anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir.

Kermen ve arkadaşları (2016) ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya Muğla ilinde eğitim gören 300 lise öğrencisi katılmıştır. Sosyal Kaygı Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği ile kullanılarak yapılan bu çalışmada sosyal kaygının psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumunu olumsuz etkilediğini görülmüştür. Kız öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Deniz, Erus ve Büyükcebeci (2017) tarafından yapılan araştırma, üniversite öğrencilerinin bilinçli farkındalık düzeyleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkide duygusal zekanın aracılık rolünü incelemiştir. 355 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda katılımcıların bilinçli farkındalıklarının artması, duygusal zekalarını geliştirmelerine yardımcı olmakta ve bu gelişim, psikolojik iyi oluşlarının güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Söner ve Yılmaz (2018) lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Adıyaman'da 2017-2018 eğitim yılında öğrenim gören 332 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucuna göre akıllı telefona sahip olan ve Anadolu lisesinde okuyan öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Sosyal medya bağımlılığı alt boyutlarından çatışma ile psikolojik iyi oluş arasında negatif bir ilişki saptanmıştır.

Bozbeyli ve Çalışkan (2020) lise öğrencilerinin iyimserlik-kötümserlik düzeyleri ile dinî yönelimlerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma 472 lise öğrencisiyle yürütülmüştür. Çalışmanın sonucuna göre psikolojik iyi oluşun iyimserlikle pozitif, kötümserlikle ise negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. İçsel, katı kuralcı ve dışsal dinî yönelimlerle psikolojik iyi oluş arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Öztürk (2022) tarafından yapılan çalışmada internet bağımlılığı ve psikolojik iyi oluş seviyesi arasındaki ilişki üniversite öğrencileri üzerinden incelemiştir. Süleyman Demirel Üniversitesinde lisans eğitimi gören 324 öğrenci ile anket yapılarak gerçekleştirilen çalışmada Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre psikolojik iyi oluş düzeyi düşük olan öğrencilerin internet bağımlılıklarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu iki değişken arasındaki ilişki negatif ve anlamlıdır.

Can ve Kağan (2024) lise öğrencilerindeki riskli davranışlar ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma, Elâzığ ilinde 2022-2023 eğitim öğretim yılında çeşitli liselerde eğitim görmüş 715 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Riskli davranışlar ölçeği ve Psikolojik iyi oluş ölçeği kullanılarak iki değişken arasındaki negatif yönde yüksek düzeyli anlamlı ilişki bulunmuştur yani psikolojik iyi oluş arttıkça riskli davranışların azaldığı bulunmuştur. Kız öğrenciler psikolojik olarak daha iyi durumdayken; erkek öğrenciler ise daha fazla riskli davranış göstermektedir.

Delikan ve arkadaşları (2025) sanat terapisi programının ergenlerin öz-şefkat, duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerine etkisini incelemiştir. Çalışmaya deney ve kontrol grubunda 16'şar öğrenci olmak üzere 15-17 yaş aralığında toplam 32 ergen katılmıştır. Öz-şefkat düzeyi ve duygusal-psikolojik iyi oluş düzeyi ölçekler ile ölçülmüştür. Sekiz oturumdan oluşan sanat terapisi programı deney grubuna uygulanmıştır. Çalışmaya göre sanat terapisi programının ergenlerin öz-şefkat, duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerini artırmada etkili olduğunu görülmüştür.

1.13.1.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Psikolojik iyi oluş ile ilgili yurtdışı literatür incelendiğinde Carol Ryff (1989) psikolojik iyi oluşun çok boyutlu bir kavram olduğunu savunmaktadır. Ryff, bireylerin yaşam tatmini ve mutluluk gibi yüzeysel göstergelerin ötesinde, kendini kabul, kişisel gelişim, amaç duygusu, çevresel hakimiyet, yakın ilişkiler ve özerklik gibi altı temel bileşeni içerdiğini öne sürer. Bu yaklaşım, psikolojik iyi oluşun yalnızca duygusal durumlarla değil, aynı zamanda bireyin yaşamına anlam katma ve kişisel potansiyelini gerçekleştirme süreçleriyle de ilgili olduğunu vurgular. Ryff'un bu modeli, psikolojik iyi oluşun daha derin ve kapsamlı bir anlayışını sunar.

Raja, McGee ve Stanton (1992) 935 ergenin akranları ve ebeveynleri ile algılanan bağılıklarının psikolojik sağlık ve iyi oluşlarıyla ilişkisini incelemiştir. Ebeveynlere bağlanma ile cinsiyet arasında fark bulunmazken, akranlara bağlanma konusunda kadınların erkeklerden

daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre daha yüksek kaygı ve depresyon puanlarına sahip olduğu, bunun da psikolojik iyi oluş düzeylerinin erkeklerde daha düşük olmasından kaynaklandığı olarak açıklanmıştır.

Diener (2000), öznel iyi oluşu, bireylerin yaşamlarını nasıl değerlendirdikleri ile ilişkili olarak tanımlar ve bunun üç ana bileşenden oluştuğunu belirtir: pozitif duygular, negatif duygular ve yaşam doyumu. Araştırmasında kişilik özellikleri ve kültürel faktörleri dahil ederek öznel iyi oluşla ilişkili olduğunu göstermektedir. Dışadönüklük, vicdanlılık gibi özellikler yüksek öznel iyi oluşla bağlantılıdır.

Keyes vd (2002) yaptıkları araştırmada, öznel ve psikolojik iyi oluş kavramlarının birbirleriyle ilişkisini incelemiştir. Bunun yanı sıra demografik faktörlerin ilişkisini de araştırmasına katmıştır. 25-74 yaşları arasında 3.032 Amerikalı üzerinde yapılan çalışmanın bulgularına göre; yaş, eğitim, dışadönüklük ve vicdanlılık arttıkça psikolojik ve öznel iyi oluş da artarken, nevroz arttıkça iyi oluşun azaldığı belirlenmiştir. Ayrıca, psikolojik iyi oluş puanları yüksek olan bireylerin, daha eğitilmiş, daha genç ve deneyime açık oldukları görülmüştür.

Abubakar ve arkadaşları (2013), Kenyalı ergenler arasında engelli ve engelsiz bireylerin (n=296) bağlanma stilleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kimlik oluşumunun ilişkide aracı olduğu görülen bu çalışmada bağlanma ile psikolojik iyi oluş arasında önemli bir rol oynar. Engelli bireylerin psikolojik iyi oluşlarının, kimlik oluşumu açısından daha fazla zorluk yaşadığını ortaya koymuştur.

Lane ve Fink (2015) 18-29 yaş arasındaki 213 yetişkin bireyin bağlanma stilleri, sosyal destek doyumu ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçlar, güvenli bağlanma yaşayan bireylerin psikolojik iyi oluş seviyelerinin yüksek, kaçınan bağlanma yaşayanların ise daha düşük olduğunu göstermiştir.

Twenge ve Campbell (2018) tarafından yapılan araştırmada 2-17 yaş arasındaki çocuklar ve ergenler üzerinde ekran süresi ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma, ekran süresinin artmasının, depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlarla bağlantılı olduğunu göstermektedir. Günlük ekran süresinin 7 saati aşması, psikolojik sağlık problemleriyle ilişkilendirilmiştir. Psikolojik iyi oluş düzeyinin olumsuz etkilenmemesi için ekran kullanımına sınırlama gerekmektedir.

1.13.2. Akran İlişkileri Üzerine Yapılan Araştırmalar

1.13.2.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Yöndem ve Totan (2007) ergenlerde anne-baba ve akran ilişkilerinin cinsiyete göre zorbalık üzerindeki etkisini incelemiştir. 595 lise öğrencisiyle gerçekleştirilen bu çalışmada en yaygın zorbalık türünün sözel zorbalık olduğu bulunmuştur. Sonuca göre anne-baba ilişkileri arttıkça zorba ve kurban olma olasılığı azalırken, akran ilişkileri arttıkça zorba olma ihtimali artmakta, kurban olma ihtimali azalmaktadır. Cinsiyet faktörüne göre ise erkeklerde anne-baba ilişkileri zorbalığı azaltırken, kızlarda güçlü akran ilişkileri zorba-kurban olma riskini artırmaktadır.

Küdüür Çırpan ve Çınar (2014) akran desteği ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Marmara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu’nda öğrenim gören 258 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sonucu fiziksel ve akademik yardım puanları, duygusal yardıma göre daha yüksek bulunmuştur. Akademik başarı ile akran desteği arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Tıbbi Görüntüleme öğrencilerinin akran desteği puanları ise diğer bölüm öğrencilerinden daha yüksek çıkmıştır.

Zorbaz ve Dost (2014) lise öğrencilerinin problemlili internet kullanımını cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelemektedir. Ankara’da üç farklı lisede 682 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada erkek öğrencilerin problemlili internet kullanım düzeyleri, kızlara göre daha yüksek bulunmuştur. Sosyal kaygının bazı alt boyutları; olumsuz değerlendirilme korkusu, sosyal kaçınma, huzursuzluk, problemlili internet kullanım düzeyini %22 oranında etkilerken, akran ilişkilerindeki kendini açma ve sadakat boyutlarının da anlamlı etkisi görülmüştür.

Köse (2015) ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluk üzerindeki etkisini incelemiştir. 162 ergenle yürütülen çalışmada Akran İlişkileri Ölçeği ve Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu kullanılmış, veriler Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz edilmiştir. Sonuçlar, akran ilişkilerinin mutluluğu doğrudan ve anlamlı şekilde pozitif yönde etkilediğini göstermektedir.

Mürtezaoglu ve Çıkrıkci (2022) lise öğrencilerinin mutluluğuyla ilişkili psikososyal göstergeleri incelemiştir. Çalışma 13-19 yaş aralığındaki 637 lise öğrencisi ile gerçekleşmiştir. Yapısal Eşitlik Modellemesi sonuçlarına göre üç psikososyal gösterge olan; öz-yeterlik, akran ilişkileri ve sosyal onay ihtiyacı, ergen mutluluğunun önemli yordayıcıları olduğunu gösterilmiştir.

Kılbaş Dolu ve Kağan (2024) ergenlerde akran ilişkileri ve bağlanma stilleri ile alkol ve sigara kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 446 lise öğrencisiyle yürütülen araştırmada, alkol kullanan öğrencilerin akran ilişkilerinin daha güçlü olduğu, güvenli bağlanma düzeyinin ise alkol ve sigara kullanımını negatif yönde etkilediği görülmüştür.

Yildirim ve Korkmaz (2025) üniversite öğrencilerinin yaşadıkları akran zorbalığı ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. 2023-2024 akademik yılında Munzur Üniversitesi'nde öğrenim gören 372 öğrenciyle yürütülmüştür. Bulgular, öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma ve zorbalık yapma düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda akran zorbalığı ile akademik başarı arasında düşük düzeyde, anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur.

1.13.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Berndt (1982) erken ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin özelliklerini ve bu ilişkilerin bireysel gelişim üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bulgular dördüncü sınıftan on birinci sınıfa kadar arkadaşlıkların büyük ölçüde istikrarlı kaldığını göstermektedir. Kızlar genellikle daha samimi ve seçici arkadaşlıklar kurarken, cinsiyet farklılıkları daha karmaşık bir yapı sergilemektedir. Bu arkadaşlıkların doğası, ergenlikteki biyolojik, sosyal ve bilişsel değişimlerden etkilenmektedir.

Dekovic ve Meeus (1997) çalışmasında 12–18 yaş arası 508 ergenin ebeveynleriyle olan ilişkilerinin, akran ilişkilerine etkisi incelemiştir. Sonuçlar, özellikle annenin kabul edici tutumunun, ergenin benlik algısını güçlendirerek akran ilişkilerini olumlu etkilediğini göstermektedir. Babanın etkisi ise doğrudan ve benlik algısından bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Hem olumlu ebeveynlik hem de yüksek benlik algısı, ergenlerin sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasına katkı sağlamaktadır.

Engels ve ter Bogt'un (2001) 12–18 yaş arası 508 gençle yaptığı bu araştırmada, madde kullanımı ve sınır aşan davranışların akran ilişkilerinin sayısı ve kalitesiyle olumlu ilişkili olduğunu görülmüştür. Ancak bu etki, büyük ölçüde sosyal çevreyle geçirilen zaman üzerinden açıklanabilmektedir. Suç davranışlarıyla olan ilişki daha karmaşıktır. Bulgular, riskli davranışların gençler için sosyal bağ kurma aracı olabileceğini göstermektedir.

Woodhouse, Dykas ve Cassidy (2012) ergenlerin yalnızlık düzeylerinin olumlu akran ilişkileri bağlamında daha düşük olup olmadığını incelemiştir. 2091 lise öğrencisiyle yapılan bu çalışma, yalnızlığın utangaçlık ve mağduriyetle pozitif ilişkili, prososyal ve yıkıcı davranışlarla ise

negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Sosyal kabul, mağduriyetin yalnızlık üzerindeki etkisini tamamen aracılık ederek açıklamıştır. Sosyal kabul, karşılıklı beğeni ve romantik ilişki geçmişi de yalnızlığı anlamada önemli değişkenlerdir. İhmal edilen ve utangaç-red edilen gençler, daha yalnız hissetmektedir.

Boele ve arkadaşlarının (2019) yaptığı çok düzeyli meta-analiz çalışmasında, ergenlikte empati becerisi ile ebeveyn ve akran ilişkilerinin kalitesi arasındaki bağlantı incelenmiştir. 70 araştırmanın verileriyle yapılan analizde, empati ile ebeveyn ilişkisi arasında düşük düzeyde; empati ile akran ilişkisi arasında ise orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, ergenlerin kaliteli akran ilişkileri kurmaları, başkalarının duygularını anlama ve onlara ilgi gösterme becerilerini artırabilmektedir.

Kaniušonytė ve Laursen (2025) çalışmasında annelerin, çocukların davranış sorunlarına karşı arkadaşlara duyulan hoşnutsuzluğu ifade etmeleriyle akran ilişkilerine zarar verme hipotezi ele almıştır. 9-14 yaş arasındaki Litvanyalı 562 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada annelerin çocuklarının davranış sorunları karşısında arkadaşlarına duyduğu hoşnutsuzluğu ifade etmelerinin, çocuğun akranlar arasındaki statüsünü olumsuz etkileyerek, davranış sorunlarını daha da artırabileceğini göstermektedir. Anne müdahalesi, akran reddiyle güçlü bir şekilde ilişkilidir.

1.13.3. Denetim Odağı Üzerine Yapılan Araştırmalar

1.13.3.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Doğan ve Ceyhan (2008) genel lise öğrencilerinin aile işlevleri ve denetim odağı algılarının cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi ve ebeveynler arası anlaşmazlık düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. 815 öğrenciyle yapılan analizde, aile işlevlerinin cinsiyet, baba eğitimi ve ebeveyn anlaşmazlığına göre farklılaştığı, denetim odağının ise cinsiyet ve ebeveyn anlaşmazlığına göre değiştiği bulunmuştur. Ayrıca, aile işlevlerinden genel fonksiyon, iletişim, roller ve ilginin denetim odağını yordadığı tespit edilmiştir.

Ocak ve Yamaç (2011) öğrenme stratejileri, denetim odağı ve başarı arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmiştir. 105 ortaöğretim öğrencisiyle yapılan analizde, denetim odağının öğrenme stratejilerini anlamlı şekilde açıklamadığı, ancak öğrenme stratejilerinin başarıyı anlamlı bir şekilde açıkladığı bulunmuştur.

Aysan ve arkadaşları (2013), İzmir ilindeki devlet liselerinde öğrenim gören 308 öğrencinin duygusal ve davranışsal problemleri ile denetim odağı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Veriler, Sağlıklı Davranışlar Ölçeği, İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve kişisel bilgi formu ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucu duygusal ve davranışsal problemler ile denetim odağı arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu problemler; cinsiyet, ebeveynlerin anlaşma düzeyi ve ailede psikolojik rahatsızlık bulunması değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

İhtiyaroğlu ve Demir (2016) ortaöğretim öğrencilerinin denetim odağına göre okul bağlılık düzeylerini incelemiştir. 475 öğrenciyle yapılan çalışmada, iç denetim odağı ile okul bağlılığı arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuş, dış denetim odağı ile ise zayıf bir ilişki saptanmıştır. İç denetim odağı, okul bağlılığını anlamlı şekilde yordayan bir faktör olarak belirlenmiştir.

Yaycı (2016) lise öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek ile denetim odağı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 301 öğrenciyle yapılan çalışmada, iç denetim odağına sahip öğrencilerin daha fazla sosyal destek algıladığı, kız öğrencilerin ve 9. sınıf öğrencilerinin daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı yaşaması ise anlamlı fark yaratmamıştır.

Çelebi (2023) psikolojik dayanıklılığın öznel iyi oluş üzerindeki etkisi ve benlik saygısının bu ilişkideki aracılık rolü incelenmiştir. Özel bir şirkette çalışan 236 kişi ile yapılan çalışmada, psikolojik dayanıklılık, öznel iyi oluş ve benlik saygısı arasında pozitif ilişkiler bulunmuş, yapısal eşitlik modeli analizi ile psikolojik dayanıklılığın öznel iyi oluşu etkilediği ve benlik saygısının bu etkide kısmi aracılık rolü oynadığı belirlenmiştir.

Mataracı ve Alemdağ (2024) üniversite öğrencilerinde akademik erteleme davranışının denetim odağı ve akademik yüklemle stilleriyle ilişkisini incelemiştir. Spor Bilimleri Fakültesi'nden 332 öğrenciyle yürütülen çalışmanın sonuçlarına göre, öğrenciler dış denetimli ve kötümser yüklemle stillerine yatkındır. Akademik erteleme davranışını anlamlı şekilde yordayan tek değişkenin denetim odağı olduğu bulunmuştur

Bolat ve Yüksel Şahin (2025) temel psikolojik ihtiyaç doyumu, koşulsuz kendini kabul, ruminasyon, cinsiyet ve algılanan ebeveyn tutumlarının üniversite öğrencilerinin denetim odağını yordayıp yordamadığını incelemiştir. Veriler 487 öğrenci ile toplanmıştır. Sonuçlara göre, psikolojik ihtiyaç doyumu, ruminasyon, cinsiyet ve anne tutumları denetim odağını anlamlı biçimde yordarken; koşulsuz kendini kabul ve baba tutumları anlamlı yordayıcılar değildir.

1.13.3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Nowicki ve Barnes (1973) tarafından yürütülen çalışmada, 261 ergen bir haftalığına yapılandırılmış bir kamp programına dahil edilmiştir. Bu program, katılımcıların denetim odağı eğilimlerini iç denetim odağına yaklaştırmayı amaçlamıştır. Kamp süreci sonunda elde edilen bulgular, ergenlerin denetim odağında içselleşmeye doğru bir değişim olduğunu ve bu değişimin kamptan sonraki bir hafta ve daha uzun sürede de devam ettiğini göstermiştir.

Davies (1982) yaptığı araştırmada, dış denetim odağına sahip bireylerin, iç denetim odaklı bireylere kıyasla daha yoğun çaresizlik duyguları yaşadıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca bu bireylerin başarı beklentileri ve özsaygı düzeyleri de daha düşük bulunmuştur.

Mann, Hormoni ve Rover (1989) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ergenlik dönemine giren bireylerin karar verme yetileri değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, orta ve geç ergenlik dönemindeki bireylerin, küçük yaştaki çocuklara oranla daha iç denetimli olduğu ve bu durumun karar verme becerilerini olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

Nunn ve Nunn (1993) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin denetim odağı ile okul başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlar, dış denetim odağına sahip öğretmenlerin, iç denetim odaklı meslektaşlarına kıyasla daha yüksek bir performans sergilediklerini ortaya koymuştur.

Huebner ve arkadaşları (2001) ergenlerin yaşam deneyimleri, denetim odağı ve okul doyumları arasındaki ilişkileri incelemektedir. 152 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmanın bulguları olumlu ve olumsuz nitelikteki çevresel yaşam deneyimlerinin (ani büyük olaylar ve süregelen yaşantılar) okul doyumuyla orta düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir. Denetim odağı, okul doyumunu doğrudan etkilememekle birlikte, olumsuz yaşam deneyimleri ile okul doyumları arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Elde edilen sonuçlar, ergenlerin okul doyumuna yönelik kuramsal yaklaşımlarda hem bireysel özelliklerin hem de çevresel stres ve destek unsurlarının birlikte ele alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Haye (2003) ergenler arasında saldırganlık, denetim odağı, zorbalık ve mağdurluk durumları arasındaki ilişkileri almıştır. 6. ve 9. sınıflardan toplam 469 öğrenciyle yapılan araştırmada, zorba veya mağdur konumundaki öğrencilerin daha çok dış denetimli olduğu ve saldırganlık düzeyleri ile denetim odağı arasında anlamlı farklılıklar bulunduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın yöntemi ele alınmıştır. Çalışmada kullanılan model, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin yöntemsel yaklaşımlar sunulmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerine göre akran ilişkileri ile iç ve dış denetim odağı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, nicel araştırma desenlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki mevcut ilişkilerin yönünü ve derecesini belirlemeye yönelik bir araştırma yöntemidir (Karasar, 2012).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi ile 2024-2025 eğitim-öğretim yılı güz döneminde İstanbul, Balıkesir ve İzmir illerinde, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı çeşitli devlet liselerinde ve özel liselerde öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin yaşları 14 ile 18 arasında değişmekte olup, toplam 189 lise öğrencisi çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların 129'u kız, 60'ı erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Katılımcıların belirlenmesinde, araştırmacının erişiminin mümkün olduğu öğrencilere ulaşmayı esas alan ve veri toplamayı pratik hâle getiren kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, gönüllü katılımı esas alarak belirli bir evrenden rastlantısal olmayan şekilde seçilen bireylerden veri toplanmasına olanak sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2018). Kolay erişilebilir olması ve uygulama sürecini pratik hale getirmesi nedeniyle bu örnekleme yöntemi uygun görülmüştür.

Tablo 1
Çalışma Grubunun Kişisel Özelliklerine İlişkin Frekans Ve Yüzdelik Dağılım

Kişisel Özellikler		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kız	129	68.3
	Erkek	60	31.7
Yaş Grubu	14 yaş	15	7.9

	15 yaş	25	13.2
	16 yaş	36	19.0
	17 yaş	76	40.2
	18 yaş	37	19.6
Okul Türü	Devlet Anadolu Lisesi	100	52.9
	Fen Lisesi	3	1.6
	Güzel Sanatlar Lisesi	9	4.8
	Mesleki ve Teknik Lise	14	7.4
	İmam Hatip Lisesi	16	8.5
	Özel Anadolu Lisesi	45	23.8
	Çok Programlı Lise	2	1.1
Sınıf Düzeyi	9. sınıf	20	10.6
	10. sınıf	33	17.5
	11. sınıf	74	39.2
	12. sınıf	62	32.8
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	28	14.8
	Bir kardeş	80	42.3
	İki ve daha fazla kardeş	81	42.9
Anne Yaş Grubu	33 yaş ve altı	5	2.6
	34-41 yaş	59	31.2
	42 yaş ve üzeri	125	66.1
Baba Yaş Grubu	34-41 yaş	26	13.8
	42 yaş ve üzeri	163	86.2
Anne Öğrenim Durumu	İlkokul	59	31.2
	Ortaokul	22	11.6
	Lise	50	26.5
	Önlisans	14	7.4
	Lisans	35	18.5
	Lisansüstü	9	4.8
Baba Öğrenim Durumu	İlkokul	32	16.9
	Ortaokul	21	11.1

	Lise	65	34.4
	Önlisans	18	9.5
	Lisans	32	16.9
	Lisansüstü	21	11.1
Sosyo-Ekonomik Düzey	Alt	6	3.2
	Orta	165	87.3
	Üst	18	9.5
Anne-Baba İlişki Durumu	Bekar	29	15.3
	Evli	160	84.7

Tablo 1 incelendiğinde, çalışma grubundaki 189 katılımcının %68,3'ü kız (n=129), %31,7'si erkek (n=60) bireylerden oluşmaktadır. Yaş grubu dağılımı değerlendirildiğinde, katılımcıların %7,9'u 14 yaşında (n=15), %13,2'si 15 yaşında (n=25), %19'u 16 yaşında (n=36), %40,2'si 17 yaşında (n=76) ve %19,6'sı 18 yaşındadır (n=37). Okul türüne göre dağılımda en yüksek oran %52,9 ile devlet Anadolu liselerinde (n=100) görülürken, bunu özel Anadolu lisesi (%23,8, n=45) ve imam hatip lisesi (%8,5, n=16) takip etmektedir. Katılımcıların %39,2'si 11. sınıfta (n=74), %32,8'i 12. sınıfta (n=62), %17,5'i 10. sınıfta (n=33) ve %10,6'sı 9. sınıfta (n=20) öğrenim görmektedir.

Kardeş sayısı verilerine göre, %14,8'i tek çocuk (n=28), %42,3'ü bir kardeşe (n=80) ve %42,9'u iki veya daha fazla kardeşe sahiptir (n=81). Annelerin yaş grupları incelendiğinde, %66,1'i 42 yaş ve üzeri (n=125), %31,2'si 34-41 yaş (n=59) ve yalnızca %2,6'sı 33 yaş ve altındadır (n=5). Babaların ise %86,2'si 42 yaş ve üzeri (n=163) ve %13,8'i 34-41 yaş aralığındadır (n=26).

Ebeveynlerin öğrenim düzeyine bakıldığında, annelerin %31,2'si ilkokul (n=59), %26,5'i lise (n=50), %18,5'i lisans (n=35) mezunudur. Lisansüstü eğitim oranı annelerde %4,8 (n=9) iken, babalarda %11,1'dir (n=21). Babaların %34,4'ü lise (n=65), %16,9'u lisans (n=32), %16,9'u ilkokul (n=32) mezunudur. Ailelerin sosyo-ekonomik düzey dağılımı değerlendirildiğinde, büyük çoğunluk %87,3 ile orta gelir grubundadır (n=165). Katılımcıların %84,7'sinin anne-babası evli (n=160), %15,3'ünün ise ebeveynlerinin bekâr (n=29) olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplamak amacıyla dört farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Bu araçlar sırasıyla Kişisel Bilgi Formu, Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği (EPOCH), Akran İlişkileri Ölçeği ve İç-Dış Denetim Odağı Ölçeğidir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışmada, katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu (EK-1) kullanılmıştır. Formda yer alan sorular açık ve kapalı uçlu olup; öğrencilerin yaşı, öğrenim gördükleri okul, sınıf düzeyleri, cinsiyetleri, kardeş sayıları, anne ve baba öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin birlikte yaşayıp yaşamadıkları ve ailenin sosyoekonomik durumu gibi temel demografik bilgileri kapsamaktadır.

2.3.2. Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği (EPOCH)

Ergen bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini değerlendirmek amacıyla bu çalışmada Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği (EPOCH) (EK-2) kullanılmıştır. Ölçek, Kern ve çalışma arkadaşları tarafından 2015 yılında geliştirilmiş; Türk kültürüne uyarlama ile birlikte geçerlik ve güvenirlik analizleri ise Demirci ve Ekşi (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek, Seligman'ın 2011 yılında ortaya koyduğu pozitif psikoloji yaklaşımı temel alınarak, iyi oluşu oluşturan beş boyutlu kavramsallaştırmayı ergenlere uyarlayarak ölçmeyi amaçlamaktadır.

Bahsedilen beş boyut şu şekildedir;

- **Hayata bağlılık (engagement):** Bireyin yaptığı işe veya etkinliğe yoğun dikkat ve ilgi göstermesi,
- **Kararlılık (perseverance):** Hedeflere ulaşmak için gösterilen çaba ve azim,
- **İyimserlik (optimism):** Geleceğe dair olumlu beklentiler ve umut duygusu,
- **İlişkililik (connectedness):** Sosyal ilişkilerde yakınlık ve aidiyet hissi,
- **Mutluluk (happiness):** Hayattan alınan genel doyum ve pozitif duygular.

Ölçek, her alt boyutta yer alan dört maddeyle birlikte toplamda 20 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, bu maddelere 5 dereceli Likert tipi bir ölçek üzerinden yanıt verir. Yanıt seçenekleri “1 = hiçbir zaman” ile “5 = her zaman” arasında derecelendirilir. Ölçek kapsamında ters yönde puanlanması gereken herhangi bir madde bulunmamaktadır.

EPOCH Ölçeği'nin Türkçe formunun Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .95 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına ait iç tutarlılık katsayıları ise .72 ile .88 arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen toplam puanlar arttıkça, bireyin psikolojik iyi oluş düzeyinin de yükseldiği anlaşılmaktadır (Demirci & Ekşi, 2015).

2.3.3. Akran İlişkileri Ölçeği

Bu çalışmada, lise düzeyindeki öğrencilerin akranlarıyla kurdukları sosyal ilişkilerin niteliğini değerlendirmek amacıyla Akran İlişkileri Ölçeği (EK-3) kullanılmıştır. Ölçek, Bukowski, Hoza ve Boivin (1994) tarafından geliştirilmiş olup, Türkçe'ye uyarlama ile geçerlik ve güvenirlik analizleri Erkan-Atik ve arkadaşları (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçek, ergenlik dönemindeki bireylerin akranlarıyla olan ilişkilerini çok boyutlu olarak ele almakta ve değerlendirmektedir.

Ölçek 5 alt boyut ve toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlar şu şekilde açıklanmaktadır;

- **Birliktelik:** Ergenin arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirme sıklığını ve bu isteğin düzeyini ölçer (4 madde).
- **Çatışma:** Akran ilişkilerinde karşılaşılan anlaşmazlık ve sürtüşmelere dair değerlendirmeleri içerir (4 madde).
- **Yardım:** Arkadaşlar arası destek verme ve alma davranışlarını yansıtan maddelerden oluşur (5 madde).
- **Koruma:** Öğrencinin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde kendini ne kadar güvende hissettiğini gösterir (4 madde).
- **Yakınlık:** Arkadaşlarıyla kurduğu duygusal bağ ve bu bağın sıcaklığı ile samimiyetini değerlendirir (5 madde).

Ölçek 5'li Likert tipi derecelendirme ile değerlendirilmiştir. Katılımcılar her bir maddeye şu şekilde yanıt verir: 1= doğru değil, 2= doğru olabilir, 3= genellikle doğru, 4= çok doğru, 5= tamamen doğru. Ölçekten elde edilen yüksek toplam puanlar, bireyin sosyal ilişkilerinde daha fazla olumlu özellik taşıdığını ve daha sağlıklı akran ilişkilerine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .85 olarak bildirilmiştir (Erkan Atik ve ark., 2014).

2.3.4. İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği

Bu çalışmada, katılımcıların denetim odağına ilişkin algılarını ölçmek amacıyla Nowicki ve Strickland (1973) tarafından geliştirilen ve Öngen (2003) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği (EK-4) kullanılmıştır.

Ölçek, beş alt boyuttan oluşmaktadır:

- **Aile ilişkileri** (8 madde)
- **Akademik başarı** (8 madde)
- **Akran ilişkileri** (7 madde)
- **Batıl inançlar** (2 madde)
- **Kader inancı** (4 madde)

Toplam 29 maddeden oluşan ölçek, 4'lü Likert tipi derecelendirme ile puanlanmakta olup, bazı maddeler ters puanlanmaktadır. Katılımcılar, her bir maddeye verdikleri yanıtlarda “kesinlikle katılıyorum” dan “kesinlikle katılmıyorum” a uzanan seçeneklerden birini işaretlemektedir.

Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puanlar bireyin içten denetimli, düşük puanlar ise dıştan denetimli olduğunu işaret etmektedir. Türkçe formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .74'dir (Öngen,2003).

2.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecine başlanması İstanbul Kent Üniversitesi etik kurul onayı ve İstanbul, İzmir ve Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden alınan resmi izinler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Mart 2024 ile Mart 2025 tarihleri arasında uygulanmıştır. Araştırmanın etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesi adına katılımcılara araştırmanın amacı açıklanmış, gönüllülük esasına dayalı katılım sağlanmış ve gizlilik ilkesine ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Veri toplama süreci hem yüz yüze hem de google forms aracılığı ile internet ortamında gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uygulanma süresi yaklaşık 15 dakikadır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS for Windows programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin değerlendirmesinde ilk olarak veri dağılımı incelenmiş ve normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Ardından çalışma grubundaki lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları ile akran ilişkileri ve denetim odakları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla Pearson korelasyon analizi

kullanılmıştır. Katılımcıların psikolojik iyi oluşları, akran ilişkileri ve denetim odaklarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının saptanması için bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır. Katılımcıların yaş grubu, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerine ilişkin farklılık olup olmadığının sınanması amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Varyans analizine göre gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu saptanan değişkenler için farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla homojen dağılım sağlama durumu test edilerek Tukey Testi yapılmıştır. Tüm araştırmada istatistiksel önemlilik düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM 3: BULGULAR

Tablo 2
Lise Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları ile Akran İlişkileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

EPOCH Ölçeği	Akran İlişkileri Ölçeği						
	Birliktelik	Çatışma	Yardım	Koruma	Yakınlık	Toplam Puan	
Bağlılık	r	.157	-.020	.075	.117	.123	.122
	p	.031*	.780	.307	.109	.093	.094
	n	189	189	189	189	189	189
Kararlılık	r	.110	.137	.103	.072	.082	.134
	p	.133	.061	.158	.326	.260	.066
	n	189	189	189	189	189	189
İyimserlik	r	.275	-.043	.244	.236	.175	.243
	p	.000*	.559	.001*	.001*	.016*	.001*
	n	189	189	189	189	189	189
İlişkililik	r	.498	.202	.553	.430	.513	.603
	p	.000*	.005*	.000*	.000*	.000*	.000*
	n	189	189	189	189	189	189
Mutluluk	r	.347	.112	.341	.275	.264	.365
	p	.000*	.125	.000*	.000*	.000*	.000*
	n	189	189	189	189	189	189
Toplam Puan	r	.386	.104	.367	.315	.321	.408
	p	.000*	.153	.000*	.000*	.000*	.000*
	n	189	189	189	189	189	189

*p<.05

Tablo 2 incelendiğinde lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları ile akran ilişkileri arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde bazı anlamlı korelasyonların olduğu görülmektedir. EPOCH Ölçeği'nin "bağlılık" alt boyutu ile "birliktelik" alt boyutu arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .157$, $p < .05$). Ancak, bağlılık alt boyutunun diğer akran ilişkileri boyutlarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır ($p > .05$).

Kararlılık alt boyutunun akran ilişkileri alt boyutlarıyla olan ilişkilerine bakıldığında, tüm korelasyonlar istatistiksel olarak anlamsız düzeyde kalmıştır ($p > .05$), yalnızca “birliktelik” ile olan korelasyon ($r = .137$, $p = .061$) ve “toplam puan” ile olan korelasyon ($r = .134$, $p = .066$) anlamlılık sınırına yakın bulunmuştur.

İyimserlik alt boyutu ile “birliktelik” ($r = .275$, $p < .001$), “yardım” ($r = .244$, $p < .01$), “koruma” ($r = .236$, $p < .01$), “yakınlık” ($r = .175$, $p < .05$) ve “toplam puan” ($r = .243$, $p < .01$) alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler gözlemlenmiştir. Bu durum, psikolojik olarak daha iyimser öğrencilerin akran ilişkilerinde daha fazla destekleyici etkileşimler yaşadıklarını göstermektedir.

İlişkililik alt boyutu ile tüm akran ilişkileri alt boyutları arasında pozitif ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. Özellikle “yardım” ($r = .553$, $p < .001$), “yakınlık” ($r = .513$, $p < .001$) ve “toplam puan” ($r = .603$, $p < .001$) ile olan korelasyonlar oldukça yüksek düzeyde istatistiksel anlam taşımaktadır. Bu bulgu, sosyal ilişkilerde daha ilişkili ve bağlı olan bireylerin akran ilişkilerinde daha yüksek olumlu deneyimler yaşadığını göstermektedir.

Benzer şekilde, mutluluk alt boyutu da “birliktelik” ($r = .347$, $p < .001$), “yardım” ($r = .341$, $p < .001$), “koruma” ($r = .275$, $p < .001$), “yakınlık” ($r = .264$, $p < .001$) ve “toplam puan” ($r = .365$, $p < .001$) ile anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler göstermektedir. Bu durum, daha mutlu bireylerin akran ilişkilerinde daha olumlu etkileşimlere sahip olduğunu göstermektedir.

EPOCH toplam puanı ile akran ilişkileri toplam puanı arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r = .408$, $p < .001$). Bu genel sonuç, psikolojik iyi oluş düzeyi yüksek olan öğrencilerin akran ilişkilerinde daha olumlu ve destekleyici deneyimler yaşadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3
Lise Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları ile Denetim Odakları Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

EPOCH Ölçeği	İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği						
		Aile ilişkileri	Başarı	Akran ilişkileri	Batıl İnanç	Kader	Toplam Puan
Bağlılık	r	,144	,231	,190	,069	,141	,281
	p	,049*	,001*	,009*	,344	,053	,000*
	n	189	189	189	189	189	189
Kararlılık	r	,251	,361	,236	-,042	,250	,413

	p	,000*	,000*	,001*	,569	,001*	,000*
	n	189	189	189	189	189	189
	r	,280	,253	,197	-,054	,228	,360
İyimserlik	p	,000*	,000*	,007*	,463	,002*	,000*
	n	189	189	189	189	189	189
	r	,465	,182	,362	-,091	,242	,473
İlişkililik	p	,000*	,012*	,000*	,211	,001*	,000*
	n	189	189	189	189	189	189
	r	,423	,189	,333	-,043	,165	,437
Mutluluk	p	,000*	,009*	,000*	,555	,023*	,000*
	n	189	189	189	189	189	189
	r	,433	,332	,363	-,046	,282	,540
Toplam Puan	p	,000*	,000*	,000*	,529	,000*	,000*
	n	189	189	189	189	189	189

*p<.05

Tablo 3 incelendiğinde lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri ile denetim odakları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. EPOCH Ölçeği'nin “bağlılık” alt boyutu ile denetim odağı ölçeğinin “aile ilişkileri” ($r = .144$, $p < .05$), “başarı” ($r = .231$, $p < .001$), “akran ilişkileri” ($r = .190$, $p < .01$) ve toplam puan ($r = .281$, $p < .001$) alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak, “batıl inanç” ve “kader” alt boyutları ile olan ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$).

“Kararlılık” alt boyutu ile “aile ilişkileri” ($r = .251$, $p < .001$), “başarı” ($r = .361$, $p < .001$), “akran ilişkileri” ($r = .236$, $p < .01$), “kader” ($r = .250$, $p < .01$) ve toplam puan ($r = .413$, $p < .001$) arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar tespit edilmiştir. “Batıl inanç” değişkeni ile ilişkisi ise anlamsız bulunmuştur ($r = -.042$, $p > .05$).

Benzer şekilde, “iyimserlik” alt boyutu da “aile ilişkileri” ($r = .280$, $p < .001$), “başarı” ($r = .253$, $p < .001$), “akran ilişkileri” ($r = .197$, $p < .01$), “kader” ($r = .228$, $p < .01$) ve toplam puan ($r = .360$, $p < .001$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. “Batıl inanç” ile olan ilişki negatif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı değildir ($r = -.054$, $p > .05$).

“İlişkililik” alt boyutu, özellikle “aile ilişkileri” ($r = .465$, $p < .001$), “akran ilişkileri” ($r = .362$, $p < .001$) ve toplam puan ($r = .473$, $p < .001$) ile güçlü ve pozitif yönlü korelasyonlar

göstermektedir. Ayrıca “başarı” ($r = .182, p < .05$) ve “kader” ($r = .242, p < .01$) ile olan ilişkiler de anlamlı düzeydedir. “Batıl inanç” değişkeni ile ilişkisi anlamlı bulunmamıştır ($r = -.091, p > .05$).

“Mutluluk” alt boyutuna bakıldığında, “aile ilişkileri” ($r = .423, p < .001$), “başarı” ($r = .189, p < .01$), “akran ilişkileri” ($r = .333, p < .001$), “kader” ($r = .165, p < .05$) ve toplam puan ($r = .437, p < .001$) ile pozitif ve anlamlı korelasyonlar görülmektedir. “Batıl inanç” alt boyutu ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r = -.043, p > .05$).

Psikolojik iyi oluşun toplam puanı ile denetim odağı ölçeğinin “aile ilişkileri” ($r = .433, p < .001$), “başarı” ($r = .332, p < .001$), “akran ilişkileri” ($r = .363, p < .001$), “kader” ($r = .282, p < .001$) ve toplam puan ($r = .540, p < .001$) arasında güçlü ve pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Sadece “batıl inanç” alt boyutu ile olan ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($r = -.046, p > .05$). Bu sonuçlar, psikolojik olarak daha iyi durumda olan bireylerin, daha iç denetimli eğilimler gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4
Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri İle Denetim Odakları Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Akran İlişkileri Ölçeği		İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği					
		Aile ilişkileri	Başarı	Akran ilişkileri	Batıl İnanç	Kader	Toplam Puan
Birliktelik	r	,167	,137	,244	-,102	,042	,216
	p	,021*	,061	,001*	,164	,564	,003*
	n	189	189	189	189	189	189
Çatışma	r	,188	,105	,194	,083	,182	,262
	p	,009*	,149	,008*	,256	,012*	,000*
	n	189	189	189	189	189	189
Yardım	r	,178	,179	,279	,005	,058	,274
	p	,014*	,014*	,000*	,950	,427	,000*
	n	189	189	189	189	189	189
Koruma	r	,056	,079	,225	-,016	,050	,145
	p	,443	,277	,002*	,830	,496	,047*
	n	189	189	189	189	189	189
Yakınlık	r	,142	,155	,207	,011	,024	,216

	p	,052	,033*	,004*	,881	,739	,003*
	n	189	189	189	189	189	189
Toplam Puan	r	,197	,180	,311	-,003	,092	,301
	p	,007*	,013*	,000*	,970	,207	,000*
	n	189	189	189	189	189	189

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde lise öğrencilerinin akran ilişkileri ile iç-dış denetim odağı boyutları arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde bazı anlamlı korelasyonların bulunduğu görülmektedir. Akran ilişkileri ölçeğinin “birliktelik” alt boyutu ile denetim odağı ölçeğinin “aile ilişkileri” ($r = .167$, $p < .05$), “akran ilişkileri” ($r = .244$, $p < .01$) ve toplam puan ($r = .216$, $p < .01$) alt boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak, “başarı”, “batıl inanç” ve “kader” alt boyutlarıyla anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir ($p > .05$).

“Çatışma” alt boyutu ile “aile ilişkileri” ($r = .188$, $p < .01$), “akran ilişkileri” ($r = .194$, $p < .01$), “kader” ($r = .182$, $p < .05$) ve toplam puan ($r = .262$, $p < .001$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Diğer değişkenlerle olan ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$).

“Yardım” alt boyutu ile “aile ilişkileri” ($r = .178$, $p < .05$), “başarı” ($r = .179$, $p < .05$), “akran ilişkileri” ($r = .279$, $p < .001$) ve toplam puan ($r = .274$, $p < .001$) arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar belirlenmiştir. “Batıl inanç” ve “kader” değişkenleriyle ilişki ise anlamlı değildir. “Koruma” alt boyutu ile yalnızca “akran ilişkileri” boyutu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r = .225$, $p < .01$). Diğer değişkenlerle olan ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$).

“Yakınlık” alt boyutu ile “başarı” ($r = .155$, $p < .05$), “akran ilişkileri” ($r = .207$, $p < .01$) ve toplam puan ($r = .216$, $p < .01$) arasında anlamlı pozitif korelasyonlar görülmektedir. “Aile ilişkileri”, “batıl inanç” ve “kader” alt boyutlarıyla olan ilişkiler ise istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p > .05$).

Akran ilişkileri ölçeğinin toplam puanı ile denetim odağı ölçeğinin “aile ilişkileri” ($r = .197$, $p < .01$), “başarı” ($r = .180$, $p < .05$), “akran ilişkileri” ($r = .311$, $p < .001$) ve toplam denetim puanı ($r = .301$, $p < .001$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar olduğu belirlenmiştir. “Batıl inanç” ve “kader” değişkenleri ile anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p > .05$).

Tablo 5

Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine İlişkin T Testi Sonuçları

EPOCH Ölçeği	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Bağlılık	Kız	129	13,86	3,05	-,277	187	,782
	Erkek	60	14,00	3,03			
Kararlılık	Kız	129	12,86	2,81	-2,225	187	,027*
	Erkek	60	13,90	3,27			
İyimserlik	Kız	129	13,98	3,32	,523	187	,602
	Erkek	60	13,70	3,80			
İlişkililik	Kız	129	16,50	3,08	1,240	187	,217
	Erkek	60	15,88	3,44			
Mutluluk	Kız	129	14,27	3,20	1,080	187	,282
	Erkek	60	13,71	3,59			
Toplam Puan	Kız	129	71,50	11,22	,166	187	,868
	Erkek	60	71,20	12,74			

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırıldığı görülmektedir. Yapılan bağımsız örneklem için t-testi sonuçlarına göre, “kararlılık” alt boyutunda kız ($\bar{X}$ = 12.86, Ss = 2.81) ve erkek öğrenciler ($\bar{X}$ = 13.90, Ss = 3.27) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(187) = -2.225$, $p < .05$). Bu sonuç, erkek öğrencilerin kararlılık düzeylerinin kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Diğer alt boyutlarda ise cinsiyete göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir. “Bağlılık” ($t(187) = -0.277$, $p > .05$), “iyimserlik” ($t(187) = 0.523$, $p > .05$), “ilişkililik” ($t(187) = 1.240$, $p > .05$), “mutluluk” ($t(187) = 1.080$, $p > .05$) ve EPOCH toplam puanında ($t(187) = 0.166$, $p > .05$) kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Tablo 6

Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine İlişkin T Testi Sonuçları

Akran İlişkileri Ölçeği	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Birliktelik	Kız	129	13,88	3,35	,503	187	,615
	Erkek	60	13,63	2,76			
Çatışma	Kız	129	15,34	3,31	2,011	187	,046*
	Erkek	60	14,31	3,21			
Yardım	Kız	129	22,32	4,14	1,625	187	,106
	Erkek	60	21,26	4,21			
Koruma	Kız	129	16,42	3,62	2,411	187	,017*
	Erkek	60	15,11	3,14			
Yakınlık	Kız	129	21,10	4,27	1,763	187	,080
	Erkek	60	19,95	3,95			
Toplam Puan	Kız	129	89,08	13,80	2,275	187	,024*
	Erkek	60	84,28	12,84			

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde lise öğrencilerinin akran ilişkileri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Yapılan bağımsız örneklem için t-testi sonuçlarına göre, bazı alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmiştir.

“Çatışma” alt boyutunda kız öğrenciler ($\bar{X}$ = 15.34, Ss = 3.31) ile erkek öğrenciler ($\bar{X}$ = 14.31, Ss = 3.21) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(187) = 2.011$, $p < .05$). Aynı şekilde “koruma” alt boyutunda da kızların ($\bar{X}$ = 16.42, Ss = 3.62), erkeklere ($\bar{X}$ = 15.11, Ss = 3.14) göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir ($t(187) = 2.411$, $p < .05$).

Akran ilişkileri toplam puanı açısından da cinsiyetler arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($t(187) = 2.275$, $p < .05$). Kız öğrencilerin toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ = 89.08, Ss = 13.80), erkek öğrencilerden ($\bar{X}$ = 84.28, Ss = 12.84) anlamlı düzeyde yüksektir. Bununla birlikte, “birliktelik” ($t(187) = 0.503$, $p > .05$), “yardım” ($t(187) = 1.625$, $p > .05$) ve “yakınlık” ($t(187) = 1.763$, $p > .05$) alt boyutlarında kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmamıştır.

Tablo 7

Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine İlişkin T Testi Sonuçları

İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Aile ilişkileri	Kız	129	22,62	5,85	,826	187	,410
	Erkek	60	21,88	5,38			
Başarı	Kız	129	23,89	4,65	1,493	187	,137
	Erkek	60	22,75	5,46			
Akran ilişkileri	Kız	129	20,41	3,55	1,077	187	,283
	Erkek	60	19,81	3,62			
Batıl İnanç	Kız	129	4,89	2,01	-3,050	187	,003*
	Erkek	60	5,85	2,00			
Kader	Kız	129	10,83	2,45	-,249	187	,803
	Erkek	60	10,93	2,49			
Toplam Puan	Kız	129	82,66	11,09	,824	187	,411
	Erkek	60	81,23	11,21			

*p<.05

Tablo 7 incelendiğinde, lise öğrencilerinin iç-dış denetim odağı ölçeği puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği değerlendirilmektedir. Yapılan bağımsız örneklem için t-testi sonuçlarına göre, ölçeğin yalnızca “batıl inanç” alt boyutunda cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($t(187) = -3.050$, $p < .01$). Bu bulguya göre, erkek öğrenciler ($\bar{X} = 5.85$, $Ss = 2.00$), kız öğrencilere ($\bar{X} = 4.89$, $Ss = 2.01$) kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek batıl inanç puanlarına sahiptir.

Diğer alt boyutlara bakıldığında; “aile ilişkileri” ($t(187) = 0.826$, $p > .05$), “başarı” ($t(187) = 1.493$, $p > .05$), “akran ilişkileri” ($t(187) = 1.077$, $p > .05$), “kader” ($t(187) = -0.249$, $p > .05$) ve toplam denetim puanı ($t(187) = 0.824$, $p > .05$) açısından kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 8

Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

EPOCH Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Bağlılık	14 yaş	15	12,73	2,76
	15 yaş	25	14,04	2,86
	16 yaş	36	13,94	3,13
	17 yaş	76	13,80	2,90
	18 yaş	37	14,48	3,42
	Toplam	189	13,91	3,04
Kararlılık	14 yaş	15	13,93	3,39
	15 yaş	25	12,68	2,93
	16 yaş	36	12,72	2,81
	17 yaş	76	13,25	2,83
	18 yaş	37	13,59	3,38
	Toplam	189	13,19	2,99
İyimserlik	14 yaş	15	13,93	3,65
	15 yaş	25	14,36	2,88
	16 yaş	36	13,55	3,39
	17 yaş	76	13,89	3,67
	18 yaş	37	13,89	3,57
	Toplam	189	13,89	3,47
İlişkililik	14 yaş	15	16,46	3,44
	15 yaş	25	16,56	2,38
	16 yaş	36	16,25	3,36
	17 yaş	76	16,21	3,31
	18 yaş	37	16,32	3,35
	Toplam	189	16,30	3,20
Mutluluk	14 yaş	15	14,53	3,77
	15 yaş	25	13,60	2,84

	16 yaş	36	13,83	3,22
	17 yaş	76	14,14	3,41
	18 yaş	37	14,43	3,50
	Toplam	189	14,10	3,33
Toplam Puan	14 yaş	15	71,60	13,26
	15 yaş	25	71,24	9,73
	16 yaş	36	70,30	10,88
	17 yaş	76	71,30	11,80
	18 yaş	37	72,72	13,21
	Toplam	189	71,40	11,69

Tablo 8 incelendiğinde, lise öğrencilerinin EPOCH Ölçeği puan ortalamalarının yaş grubu değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Bağlılık alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 12,73; 15 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 14,04; 16 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,94; 17 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,80 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 14,48 olarak hesaplanmıştır.

Kararlılık alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,93; 15 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 12,68; 16 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 12,72; 17 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,25 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,59 olarak belirlenmiştir.

İyimserlik alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,93; 15 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 14,36; 16 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,55; 17 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,89 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,89 olarak hesaplanmıştır.

İlişkililik alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 16,46; 15 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 16,56; 16 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 16,25; 17 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 16,21 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 16,32 olarak belirlenmiştir.

Mutluluk alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 14,53; 15 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,60; 16 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması

13,83; 17 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 14,14 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 14,43 olarak hesaplanmıştır.

EPOCH toplam puanı açısından değerlendirildiğinde, 14 yaş grubundaki öğrencilerin ortalaması 71,60; 15 yaş grubundaki öğrencilerin ortalaması 71,24; 16 yaş grubundaki öğrencilerin ortalaması 70,30; 17 yaş grubundaki öğrencilerin ortalaması 71,30 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin ortalaması 72,72 olarak belirlenmiştir.

Tablo 9

Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

EPOCH Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağlılık	Gruplararası	34,406	4	8,601	,929	,448
	Gruplariçi	1703,065	184	9,256		
	Toplam	1737,471	188			
Kararlılık	Gruplararası	28,992	4	7,248	,803	,525
	Gruplariçi	1660,764	184	9,026		
	Toplam	1689,757	188			
İyimserlik	Gruplararası	9,576	4	2,394	,195	,941
	Gruplariçi	2262,308	184	12,295		
	Toplam	2271,884	188			
İlişkililik	Gruplararası	2,818	4	,705	,067	,992
	Gruplariçi	1931,383	184	10,497		
	Toplam	1934,201	188			
Mutluluk	Gruplararası	15,868	4	3,967	,352	,843
	Gruplariçi	2075,222	184	11,278		
	Toplam	2091,090	188			
Toplam Puan	Gruplararası	110,494	4	27,623	,198	,939
	Gruplariçi	25613,136	184	139,202		
	Toplam	25723,630	188			

Tablo 9 incelendiğinde, lise öğrencilerinin EPOCH Ölçeği puan ortalamalarının yaş grubu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi

(ANOVA) sonuçlarına göre, bağıllık ($F(4,184) = 0.929$, $p = .448$), kararlılık ($F(4,184) = 0.803$, $p = .525$), iyimserlik ($F(4,184) = 0.195$, $p = .941$), ilişkililik ($F(4,184) = 0.067$, $p = .992$), mutluluk ($F(4,184) = 0.352$, $p = .843$) ve EPOCH toplam puanı ($F(4,184) = 0.198$, $p = .939$) açısından yaş grubu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgular, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı şekilde farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 10
Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu
Değişkenine İlişkin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Akran İlişkileri Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Birliktelik	14 yaş	15	13,26	2,05
	15 yaş	25	14,28	2,45
	16 yaş	36	13,63	3,22
	17 yaş	76	13,93	3,35
	18 yaş	37	13,59	3,60
	Toplam	189	13,80	3,17
Çatışma	14 yaş	15	15,60	3,60
	15 yaş	25	14,48	2,67
	16 yaş	36	14,83	3,41
	17 yaş	76	15,30	3,45
	18 yaş	37	14,75	3,26
	Toplam	189	15,02	3,31
Yardım	14 yaş	15	21,20	4,26
	15 yaş	25	22,80	3,18
	16 yaş	36	22,47	3,16
	17 yaş	76	21,72	4,71
	18 yaş	37	21,83	4,54
	Toplam	189	21,98	4,18
Koruma	14 yaş	15	14,20	3,12
	15 yaş	25	16,76	3,07
	16 yaş	36	16,19	3,14

	17 yaş	76	15,86	3,79
	18 yaş	37	16,35	3,61
	Toplam	189	16,01	3,52
Yakınlık	14 yaş	15	19,60	3,50
	15 yaş	25	21,00	3,68
	16 yaş	36	20,72	4,07
	17 yaş	76	20,80	4,53
	18 yaş	37	20,89	4,32
	Toplam	189	20,73	4,20
Toplam Puan	14 yaş	15	83,86	12,08
	15 yaş	25	89,32	11,06
	16 yaş	36	87,86	11,23
	17 yaş	76	87,63	15,51
	18 yaş	37	87,43	14,27
	Toplam	189	87,56	13,65

Tablo 10 incelendiğinde, lise öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği puan ortalamalarının yaş grubu değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Birliktelik alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,26; 15 yaş grubunda 14,28; 16 yaş grubunda 13,63; 17 yaş grubunda 13,93 ve 18 yaş grubunda 13,59 olarak hesaplanmıştır.

Çatışma alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 15,60; 15 yaşta 14,48; 16 yaşta 14,83; 17 yaşta 15,30 ve 18 yaşta 14,75'tir. Yardım alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 21,20; 15 yaş grubunda 22,80; 16 yaşta 22,47; 17 yaşta 21,72 ve 18 yaşta 21,83 olarak belirlenmiştir. Koruma alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin ortalaması 14,20; 15 yaşta 16,76; 16 yaşta 16,19; 17 yaşta 15,86 ve 18 yaşta 16,35'tir.

Yakınlık alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 19,60; 15 yaşta 21,00; 16 yaşta 20,72; 17 yaşta 20,80 ve 18 yaşta 20,89 olarak hesaplanmıştır. Akran ilişkileri toplam puanı açısından incelendiğinde, 14 yaş grubunun ortalaması 83,86; 15 yaş grubunun 89,32; 16 yaş grubunun 87,86; 17 yaş grubunun 87,63 ve 18 yaş grubunun ortalaması 87,43 olarak belirlenmiştir.

Tablo 11

**Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu
Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları**

Akran İlişkileri Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Birliktelik	Gruplararası	13,888	4	3,472	,339	,851
	Gruplariçi	1883,869	184	10,238		
	Toplam	1897,757	188			
Çatışma	Gruplararası	22,225	4	5,556	,501	,735
	Gruplariçi	2039,690	184	11,085		
	Toplam	2061,915	188			
Yardım	Gruplararası	40,382	4	10,096	,570	,685
	Gruplariçi	3257,597	184	17,704		
	Toplam	3297,979	188			
Koruma	Gruplararası	70,263	4	17,566	1,430	,226
	Gruplariçi	2259,716	184	12,281		
	Toplam	2329,979	188			
Yakınlık	Gruplararası	22,343	4	5,586	,312	,870
	Gruplariçi	3294,429	184	17,905		
	Toplam	3316,772	188			
Toplam Puan	Gruplararası	286,306	4	71,577	,379	,824
	Gruplariçi	34790,244	184	189,077		
	Toplam	35076,550	188			

Tablo 11 incelendiğinde, lise öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği puan ortalamalarının yaş grubu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, birliktelik ($F(4,184) = 0.339$, $p = .851$), çatışma ($F(4,184) = 0.501$, $p = .735$), yardım ($F(4,184) = 0.570$, $p = .685$), koruma ($F(4,184) = 1.430$, $p = .226$), yakınlık ($F(4,184) = 0.312$, $p = .870$) ve akran ilişkileri toplam puanı ($F(4,184) = 0.379$, $p = .824$) alt boyutlarında yaş grubu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgular, lise öğrencilerinin akran ilişkileri düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

Tablo 12

Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Aile ilişkileri	14 yaş	15	24,33	4,82
	15 yaş	25	23,12	4,60
	16 yaş	36	21,52	5,80
	17 yaş	76	22,14	6,00
	18 yaş	37	22,43	6,00
	Toplam	189	22,38	5,70
Başarı	14 yaş	15	23,93	5,27
	15 yaş	25	24,12	4,40
	16 yaş	36	23,97	4,57
	17 yaş	76	22,97	5,38
	18 yaş	37	23,70	4,67
	Toplam	189	23,53	4,94
Akran İlişkileri	14 yaş	15	20,26	3,10
	15 yaş	25	21,00	2,58
	16 yaş	36	20,22	4,05
	17 yaş	76	20,01	3,39
	18 yaş	37	20,13	4,26
	Toplam	189	20,22	3,57
Batıl İnanç	14 yaş	15	5,80	1,93
	15 yaş	25	5,12	2,08
	16 yaş	36	5,36	2,35
	17 yaş	76	4,94	1,89
	18 yaş	37	5,35	2,11
	Toplam	189	5,19	2,05
Kader	14 yaş	15	10,86	2,44
	15 yaş	25	10,76	1,94

	16 yaş	36	10,86	2,60
	17 yaş	76	10,75	2,64
	18 yaş	37	11,18	2,34
	Toplam	189	10,86	2,46
Toplam Puan	14 yaş	15	85,20	12,75
	15 yaş	25	84,12	7,87
	16 yaş	36	81,94	9,82
	17 yaş	76	80,82	11,22
	18 yaş	37	82,81	13,19
	Toplam	189	82,21	11,12

Tablo 12 incelendiğinde, lise öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği puan ortalamalarının yaş grubu değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Aile ilişkileri alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 24,33; 15 yaşta 23,12; 16 yaşta 21,52; 17 yaşta 22,14 ve 18 yaş grubunda 22,43 olarak hesaplanmıştır. Başarı alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 23,93; 15 yaşta 24,12; 16 yaşta 23,97; 17 yaşta 22,97 ve 18 yaşta 23,70 olarak belirlenmiştir. Akran ilişkileri alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 20,26; 15 yaşta 21,00; 16 yaşta 20,22; 17 yaşta 20,01 ve 18 yaşta 20,13 olarak hesaplanmıştır.

Batıl inanç alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 5,80; 15 yaşta 5,12; 16 yaşta 5,36; 17 yaşta 4,94 ve 18 yaşta 5,35'tir. Kader alt boyutunda, 14 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 10,86; 15 yaşta 10,76; 16 yaşta 10,86; 17 yaşta 10,75 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 11,18 olarak belirlenmiştir. İç-Dış Denetim Odağı toplam puanı açısından değerlendirildiğinde, 14 yaş grubunun puan ortalaması 85,20; 15 yaşta 84,12; 16 yaşta 81,94; 17 yaşta 80,82 ve 18 yaşta 82,81 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 13

Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

Akran İlişkileri Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Aile İlişkileri	Gruplararası	101,370	4	25,342	,774	,543
	Gruplariçi	6021,435	184	32,725		

	Toplam	6122,804	188			
Başarı	Gruplararası	42,804	4	10,701	,433	,785
	Gruplariçi	4548,223	184	24,719		
	Toplam	4591,026	188			
Akran İlişkileri	Gruplararası	18,750	4	4,688	,361	,836
	Gruplariçi	2390,467	184	12,992		
	Toplam	2409,217	188			
Batıl İnanç	Gruplararası	12,189	4	3,047	,717	,581
	Gruplariçi	781,567	184	4,248		
	Toplam	793,757	188			
Kader	Gruplararası	5,169	4	1,292	,210	,933
	Gruplariçi	1134,525	184	6,166		
	Toplam	1139,693	188			
Toplam Puan	Gruplararası	386,154	4	96,538	,777	,541
	Gruplariçi	22861,381	184	124,247		
	Toplam	23247,534	188			

Tablo 13 incelendiğinde, lise öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği puan ortalamalarının yaş grubu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, aile ilişkileri ($F(4,184) = 0.774$, $p = .543$), başarı ($F(4,184) = 0.433$, $p = .785$), akran ilişkileri ($F(4,184) = 0.361$, $p = .836$), batıl inanç ($F(4,184) = 0.717$, $p = .581$), kader ($F(4,184) = 0.210$, $p = .933$) ve toplam puan ($F(4,184) = 0.777$, $p = .541$) açısından yaş grubu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgular, lise öğrencilerinin iç-dış denetim odağına ilişkin eğilimlerinin yaş grupları arasında anlamlı düzeyde değişmediğini göstermektedir.

Tablo 14

Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

EPOCH Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Bağlılık	9. sınıf	20	13,50	2,80
	10. sınıf	33	14,06	2,77

	11. sınıf	74	13,35	3,04
	12. sınıf	62	14,62	3,15
	Toplam	189	13,91	3,04
Kararlılık	9. sınıf	20	13,35	3,28
	10. sınıf	33	13,06	3,00
	11. sınıf	74	12,74	2,78
	12. sınıf	62	13,75	3,11
	Toplam	189	13,19	2,99
İyimserlik	9. sınıf	20	14,15	3,40
	10. sınıf	33	14,12	3,15
	11. sınıf	74	13,77	3,59
	12. sınıf	62	13,83	3,59
	Toplam	189	13,89	3,47
İlişkililik	9. sınıf	20	16,75	3,05
	10. sınıf	33	16,24	2,94
	11. sınıf	74	16,06	3,46
	12. sınıf	62	16,48	3,11
	Toplam	189	16,30	3,20
Mutluluk	9. sınıf	20	14,20	3,41
	10. sınıf	33	13,84	3,35
	11. sınıf	74	13,71	3,25
	12. sınıf	62	14,66	3,39
	Toplam	189	14,10	3,33
Toplam Puan	9. sınıf	20	71,95	11,73
	10. sınıf	33	71,33	11,09
	11. sınıf	74	69,64	11,31
	12. sınıf	62	73,37	12,38
	Toplam	189	71,40	11,69

Tablo 14 incelendiğinde, lise öğrencilerinin EPOCH Ölçeği puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Bağlılık alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 13,50; 10. sınıf öğrencilerinin 14,06; 11. sınıf

öğrencilerinin 13,35 ve 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 14,62 olarak hesaplanmıştır. Kararlılık alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 13,35; 10. sınıf öğrencilerinin 13,06; 11. sınıf öğrencilerinin 12,74 ve 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 13,75'tir. İyimserlik alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 14,15; 10. sınıf öğrencilerinin 14,12; 11. sınıf öğrencilerinin 13,77 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 13,83 olarak belirlenmiştir.

İlişkililik alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin ortalaması 16,75; 10. sınıf öğrencilerinin 16,24; 11. sınıf öğrencilerinin 16,06 ve 12. sınıf öğrencilerinin 16,48'dir. Mutluluk alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puanı 14,20; 10. sınıf öğrencilerinin 13,84; 11. sınıf öğrencilerinin 13,71 ve 12. sınıf öğrencilerinin ortalaması 14,66 olarak hesaplanmıştır. EPOCH toplam puanı açısından değerlendirildiğinde, 9. sınıf öğrencilerinin ortalaması 71,95; 10. sınıf öğrencilerinin 71,33; 11. sınıf öğrencilerinin 69,64 ve 12. sınıf öğrencilerinin ortalaması 73,37'dir.

Tablo 15

Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

EPOCH Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağlılık	Gruplararası	59,260	3	19,753	2,178	,092
	Gruplariçi	1678,211	185	9,071		
	Toplam	1737,471	188			
Kararlılık	Gruplararası	35,835	3	11,945	1,336	,264
	Gruplariçi	1653,921	185	8,940		
	Toplam	1689,757	188			
İyimserlik	Gruplararası	4,337	3	1,446	,118	,949
	Gruplariçi	2267,547	185	12,257		
	Toplam	2271,884	188			
İlişkililik	Gruplararası	10,244	3	3,415	,328	,805
	Gruplariçi	1923,957	185	10,400		
	Toplam	1934,201	188			
Mutluluk	Gruplararası	32,720	3	10,907	,980	,403
	Gruplariçi	2058,370	185	11,126		

	Toplam	2091,090	188			
	Gruplararası	474,014	3	158,005	1,158	,327
Toplam Puan	Gruplariçi	25249,616	185	136,484		
	Toplam	25723,630	188			

Tablo 15 incelendiğinde, lise öğrencilerinin EPOCH Ölçeği puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, bağlılık ($F(3,185) = 2.178, p = .092$), kararlılık ($F(3,185) = 1.336, p = .264$), iyimserlik ($F(3,185) = 0.118, p = .949$), ilişkililik ($F(3,185) = 0.328, p = .805$), mutluluk ($F(3,185) = 0.980, p = .403$) ve EPOCH toplam puanı ($F(3,185) = 1.158, p = .327$) açısından sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgular, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde değişmediğini göstermektedir. Ancak bağlılık alt boyutunda elde edilen p değerinin (.092) anlamlılık sınırına yakın olması, bu boyutta sınıf düzeyine göre farklılaşmanın potansiyel olarak incelenmeye değer olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 16

Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Akran İlişkileri Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Birliktelik	9. sınıf	20	13,60	2,47
	10. sınıf	33	13,84	2,69
	11. sınıf	74	14,06	3,44
	12. sınıf	62	13,53	3,31
	Toplam	189	13,80	3,17
Çatışma	9. sınıf	20	14,95	3,67
	10. sınıf	33	14,06	2,93
	11. sınıf	74	15,32	3,49
	12. sınıf	62	15,19	3,13
	Toplam	189	15,02	3,31
Yardım	9. sınıf	20	21,95	3,91
	10. sınıf	33	21,93	3,51
	11. sınıf	74	21,93	4,65

	12. sınıf	62	22,09	4,10
	Toplam	189	21,98	4,18
Koruma	9. sınıf	20	14,75	3,30
	10. sınıf	33	16,21	3,40
	11. sınıf	74	16,13	3,78
	12. sınıf	62	16,16	3,31
	Toplam	189	16,01	3,52
Yakınlık	9. sınıf	20	20,20	3,47
	10. sınıf	33	21,09	3,04
	11. sınıf	74	20,40	5,10
	12. sınıf	62	21,11	3,75
	Toplam	189	20,73	4,20
Toplam Puan	9. sınıf	20	85,45	11,76
	10. sınıf	33	87,15	10,51
	11. sınıf	74	87,86	16,16
	12. sınıf	62	88,09	12,61
	Toplam	189	87,56	13,65

Tablo 16 incelendiğinde, lise öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Birliktelik alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 13,60; 10. sınıf öğrencilerinin 13,84; 11. sınıf öğrencilerinin 14,06 ve 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 13,53 olarak hesaplanmıştır. Çatışma alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 14,95; 10. sınıf öğrencilerinin 14,06; 11. sınıf öğrencilerinin 15,32 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 15,19'dur. Yardım alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 21,95; 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin ortalamaları eşit düzeydedir ($\square = 21,93$); 12. sınıf öğrencilerinin puanı ise 22,09 olarak belirlenmiştir. Koruma alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 14,75; 10. sınıf öğrencilerinin 16,21; 11. sınıf öğrencilerinin 16,13 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 16,16'dır. Yakınlık alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 20,20; 10. sınıf öğrencilerinin 21,09; 11. sınıf öğrencilerinin 20,40 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 21,11 olarak hesaplanmıştır. Akran ilişkileri toplam puanı açısından değerlendirildiğinde, 9. sınıf öğrencilerinin ortalaması 85,45; 10. sınıf öğrencilerinin 87,15; 11. sınıf öğrencilerinin 87,86 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 88,09 olarak belirlenmiştir.

Tablo 17

**Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi
Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları**

Akran İlişkileri Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Birliktelik	Gruplararası	10,617	3	3,539	,347	,791
	Gruplariçi	1887,140	185	10,201		
	Toplam	1897,757	188			
Çatışma	Gruplararası	39,193	3	13,064	1,195	,313
	Gruplariçi	2022,722	185	10,934		
	Toplam	2061,915	188			
Yardım	Gruplararası	1,069	3	,356	,020	,996
	Gruplariçi	3296,910	185	17,821		
	Toplam	3297,979	188			
Koruma	Gruplararası	35,678	3	11,893	,959	,413
	Gruplariçi	2294,301	185	12,402		
	Toplam	2329,979	188			
Yakınlık	Gruplararası	26,798	3	8,933	,502	,681
	Gruplariçi	3289,975	185	17,784		
	Toplam	3316,772	188			
Toplam Puan	Gruplararası	119,290	3	39,763	,210	,889
	Gruplariçi	34957,260	185	188,958		
	Toplam	35076,550	188			

Tablo 17 incelendiğinde, lise öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, birliktelik ($F(3,185) = 0.347$, $p = .791$), çatışma ($F(3,185) = 1.195$, $p = .313$), yardım ($F(3,185) = 0.020$, $p = .996$), koruma ($F(3,185) = 0.959$, $p = .413$), yakınlık ($F(3,185) = 0.502$, $p = .681$) ve akran ilişkileri toplam puanı ($F(3,185) = 0.210$, $p = .889$) açısından sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgular, lise öğrencilerinin akran ilişkileri düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir biçimde değişmediğini göstermektedir.

Tablo 18

**Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi
Değişkenine İlişkin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri**

İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Aile ilişkileri	9. sınıf	20	24,20	4,94
	10. sınıf	33	22,15	5,18
	11. sınıf	74	21,72	6,18
	12. sınıf	62	22,70	5,57
	Toplam	189	22,38	5,70
Başarı	9. sınıf	20	24,30	4,70
	10. sınıf	33	23,63	4,35
	11. sınıf	74	23,09	5,31
	12. sınıf	62	23,75	4,91
	Toplam	189	23,53	4,94
Akran İlişkileri	9. sınıf	20	20,35	3,39
	10. sınıf	33	20,21	2,59
	11. sınıf	74	20,40	3,75
	12. sınıf	62	19,98	3,91
	Toplam	189	20,22	3,57
Batıl İnanç	9. sınıf	20	5,70	2,00
	10. sınıf	33	5,30	2,18
	11. sınıf	74	4,97	2,02
	12. sınıf	62	5,24	2,05
	Toplam	189	5,19	2,05
Kader	9. sınıf	20	10,95	2,21
	10. sınıf	33	10,66	2,21
	11. sınıf	74	10,75	2,49
	12. sınıf	62	11,08	2,65
	Toplam	189	10,86	2,46
Toplam Puan	9. sınıf	20	85,50	11,17

10. sınıf	33	81,96	8,43
11. sınıf	74	80,95	11,32
12. sınıf	62	82,77	12,06
Toplam	189	82,21	11,12

Tablo 18 incelendiğinde, lise öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Aile ilişkileri alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 24,20; 10. sınıf öğrencilerinin 22,15; 11. sınıf öğrencilerinin 21,72 ve 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 22,70 olarak hesaplanmıştır. Başarı alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 24,30; 10. sınıf öğrencilerinin 23,63; 11. sınıf öğrencilerinin 23,09 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 23,75'tir. Akran ilişkileri alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 20,35; 10. sınıf öğrencilerinin 20,21; 11. sınıf öğrencilerinin 20,40 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 19,98 olarak belirlenmiştir. Batıl inanç alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puanı 5,70; 10. sınıf öğrencilerinin 5,30; 11. sınıf öğrencilerinin 4,97 ve 12. sınıf öğrencilerinin ortalaması 5,24'tür. Kader alt boyutunda, 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması 10,95; 10. sınıf öğrencilerinin 10,66; 11. sınıf öğrencilerinin 10,75 ve 12. sınıf öğrencilerinin puanı 11,08 olarak hesaplanmıştır. İç-Dış Denetim Odağı toplam puanı açısından değerlendirildiğinde, 9. sınıf öğrencilerinin ortalaması 85,50; 10. sınıf öğrencilerinin 81,96; 11. sınıf öğrencilerinin 80,95 ve 12. sınıf öğrencilerinin ortalaması 82,77 olarak belirlenmiştir.

Tablo 19

Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

Akran İlişkileri Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Aile İlişkileri	Gruplarası	105,993	3	35,331	1,086	,356
	Gruplariçi	6016,811	185	32,523		
	Toplam	6122,804	188			
Başarı	Gruplarası	29,481	3	9,827	,399	,754
	Gruplariçi	4561,545	185	24,657		
	Toplam	4591,026	188			
Akran İlişkileri	Gruplarası	6,330	3	2,110	,162	,922

	Gruplariçi	2402,887	185	12,989		
	Toplam	2409,217	188			
	Gruplararası	9,270	3	3,090	,729	,536
Batıl İnanç	Gruplariçi	784,487	185	4,240		
	Toplam	793,757	188			
	Gruplararası	5,191	3	1,730	,282	,838
Kader	Gruplariçi	1134,502	185	6,132		
	Toplam	1139,693	188			
	Gruplararası	353,848	3	117,949	,953	,416
Toplam Puan	Gruplariçi	22893,687	185	123,750		
	Toplam	23247,534	188			

Tablo 19 incelendiğinde, lise öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, aile ilişkileri ($F(3,185) = 1.086$, $p = .356$), başarı ($F(3,185) = 0.399$, $p = .754$), akran ilişkileri ($F(3,185) = 0.162$, $p = .922$), batıl inanç ($F(3,185) = 0.729$, $p = .536$), kader ($F(3,185) = 0.282$, $p = .838$) ve toplam puan ($F(3,185) = 0.953$, $p = .416$) açısından sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgular, lise öğrencilerinin iç-dış denetim odağı düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı biçimde farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 20

Lise Öğrencilerinin EPOCH Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

EPOCH Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Bağlılık	Alt	6	13,50	2,58
	Orta	165	13,81	3,06
	Üst	18	14,88	2,86
	Toplam	189	13,91	3,04
Kararlılık	Alt	6	13,66	2,42
	Orta	165	13,01	2,97
	Üst	18	14,66	3,06

	Toplam	189	13,19	2,99
İyimserlik	Alt	6	13,83	4,16
	Orta	165	13,84	3,43
	Üst	18	14,33	3,78
	Toplam	189	13,89	3,47
İlişkililik	Alt	6	14,33	3,32
	Orta	165	16,28	3,22
	Üst	18	17,16	2,87
	Toplam	189	16,30	3,20
Mutluluk	Alt	6	10,50	2,50
	Orta	165	14,08	3,33
	Üst	18	15,44	2,66
	Toplam	189	14,10	3,33
Toplam Puan	Alt	6	65,83	11,87
	Orta	165	71,05	11,74
	Üst	18	76,50	10,01
	Toplam	189	71,40	11,69

Tablo 20 incelendiğinde, lise öğrencilerinin EPOCH Ölçeği puan ortalamalarının sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Bağıllık alt boyutunda, alt gelir grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,50; orta gelir grubundaki öğrencilerin 13,81 ve üst gelir grubundaki öğrencilerin puanı 14,88 olarak hesaplanmıştır. Kararlılık alt boyutunda, alt gelir grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 13,66; orta gelir grubundaki öğrencilerin 13,01 ve üst gelir grubundaki öğrencilerin 14,66'dır. İyimserlik alt boyutunda, alt gelir grubundaki öğrencilerin puanı 13,83; orta gelir grubundaki öğrencilerin 13,84 ve üst gelir grubundaki öğrencilerin 14,33 olarak belirlenmiştir. İlişkililik alt boyutunda, alt gelir grubundaki öğrencilerin puan ortalaması 14,33; orta gelir grubundaki öğrencilerin 16,28 ve üst gelir grubundaki öğrencilerin puanı 17,16'dır. Mutluluk alt boyutunda, alt gelir grubundaki öğrencilerin puanı 10,50; orta gelir grubundaki öğrencilerin 14,08 ve üst gelir grubundaki öğrencilerin 15,44'tür. EPOCH toplam puanı açısından değerlendirildiğinde, alt gelir grubundaki öğrencilerin ortalaması 65,83; orta gelir grubundaki öğrencilerin 71,05 ve üst gelir grubundaki öğrencilerin puanı 76,50 olarak belirlenmiştir.

Tablo 21

Lise Öğrencilerinin Epoch Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

EPOCH Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağlılık	Gruplararası	19,648	2	9,824	1,064	,347
	Gruplariçi	1717,823	186	9,236		
	Toplam	1737,471	188			
Kararlılık	Gruplararası	45,478	2	22,739	2,572	,079
	Gruplariçi	1644,279	186	8,840		
	Toplam	1689,757	188			
İyimserlik	Gruplararası	3,838	2	1,919	,157	,854
	Gruplariçi	2268,045	186	12,194		
	Toplam	2271,884	188			
İlişkililik	Gruplararası	36,756	2	18,378	1,802	,168
	Gruplariçi	1897,445	186	10,201		
	Toplam	1934,201	188			
Mutluluk	Gruplararası	110,333	2	55,167	5,180	,006*
	Gruplariçi	1980,757	186	10,649		
	Toplam	2091,090	188			
Toplam Puan	Gruplararası	673,787	2	336,894	2,502	,085
	Gruplariçi	25049,842	186	134,677		
	Toplam	25723,630	188			

Tablo 21 incelendiğinde, lise öğrencilerinin EPOCH Ölçeği puan ortalamalarının sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, bağlılık ($F(2,186) = 1.064$, $p = .347$), kararlılık ($F(2,186) = 2.572$, $p = .079$), iyimserlik ($F(2,186) = 0.157$, $p = .854$), ilişkililik ($F(2,186) = 1.802$, $p = .168$) ve toplam EPOCH puanı ($F(2,186) = 2.502$, $p = .085$) alt boyutlarında sosyo-ekonomik düzeye göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bununla birlikte, mutluluk alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir ($F(2,186) = 5.180$, $p = .006$). Bu bulgu, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri arttıkça mutluluk düzeylerinde anlamlı bir artış olduğunu göstermektedir.

Saptanan anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post-hoc analizine göre verilerin homojen dağılım gösterdiği bulunmuş ve bu nedenle Tukey Testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22
Tukey Testi Sonuçları

Alt Ölçek	(I) SED	(J) SED	Ortalama Farkı (I-J)	p
Mutluluk	Alt	Orta	-3,58485	,024*
		Üst	-4,94444	,004*
	Orta	Alt	3,58485	,024*
		Üst	-1,35960	,216
	Üst	Alt	4,94444	,004*
		Orta	1,35960	,216

* $p < .05$

Tablo 22 incelendiğinde, lise öğrencilerinin EPOCH Ölçeği’nin Mutluluk alt boyutuna ilişkin sosyo-ekonomik düzeylerine göre yapılan Tukey testi sonuçlarına göre bazı gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin mutluluk puan ortalamalarının, alt düzeydeki öğrencilere kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p = .004$). Benzer şekilde, orta düzeydeki öğrencilerin mutluluk puan ortalamalarının da alt düzeydeki öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p = .024$). Ancak, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = .216$). Bu bulgular, sosyo-ekonomik düzey arttıkça öğrencilerin mutluluk düzeylerinin anlamlı biçimde yükseldiğini; özellikle alt düzeydeki öğrencilerin, diğer iki gruba kıyasla daha düşük mutluluk düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 23

Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Akran İlişkileri Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Birliktelik	Alt	6	13,33	2,33
	Orta	165	13,81	3,22

	Üst	18	13,88	3,14
	Toplam	189	13,80	3,17
Çatışma	Alt	6	15,16	3,71
	Orta	165	15,13	3,28
	Üst	18	13,88	3,42
	Toplam	189	15,02	3,31
Yardım	Alt	6	22,16	3,60
	Orta	165	21,92	4,17
	Üst	18	22,55	4,66
	Toplam	189	21,98	4,18
Koruma	Alt	6	15,16	3,65
	Orta	165	16,10	3,58
	Üst	18	15,44	2,87
	Toplam	189	16,01	3,52
Yakınlık	Alt	6	20,83	4,35
	Orta	165	20,77	4,23
	Üst	18	20,33	4,04
	Toplam	189	20,73	4,20
Toplam Puan	Alt	6	86,66	14,20
	Orta	165	87,75	13,71
	Üst	18	86,11	13,67
	Toplam	189	87,56	13,65

Tablo 23 incelendiğinde, lise öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği puan ortalamalarının sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Birliktelik alt boyutunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin puan ortalaması 13,33; orta düzeydeki öğrencilerin 13,81 ve üst düzeydeki öğrencilerin puanı 13,88 olarak hesaplanmıştır. Çatışma alt boyutunda, alt düzeydeki öğrencilerin puanı 15,16; orta düzeydeki öğrencilerin 15,13 ve üst düzeydeki öğrencilerin 13,88 olarak belirlenmiştir. Yardım alt boyutunda, alt düzeydeki öğrencilerin puanı 22,16; orta düzeydeki öğrencilerin 21,92 ve üst düzeydeki öğrencilerin 22,55'tir. Koruma alt boyutunda, alt düzeydeki öğrencilerin ortalaması 15,16; orta düzeydeki öğrencilerin 16,10 ve üst düzeydeki öğrencilerin 15,44 olarak hesaplanmıştır. Yakınlık alt boyutunda, alt düzeydeki öğrencilerin puanı 20,83; orta düzeydeki

öğrencilerin 20,77 ve üst düzeydeki öğrencilerin puanı 20,33'tür. Akran ilişkileri toplam puanı açısından değerlendirildiğinde, alt düzeydeki öğrencilerin ortalaması 86,66; orta düzeydeki öğrencilerin 87,75 ve üst düzeydeki öğrencilerin 86,11 olarak belirlenmiştir.

Tablo 24

Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

Akran İlişkileri Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Birliktelik	Gruplararası	1,470	2	,735	,072	,930
	Gruplariçi	1896,287	186	10,195		
	Toplam	1897,757	188			
Çatışma	Gruplararası	25,510	2	12,755	1,165	,314
	Gruplariçi	2036,405	186	10,948		
	Toplam	2061,915	188			
Yardım	Gruplararası	6,725	2	3,363	,190	,827
	Gruplariçi	3291,254	186	17,695		
	Toplam	3297,979	188			
Koruma	Gruplararası	11,453	2	5,726	,459	,632
	Gruplariçi	2318,526	186	12,465		
	Toplam	2329,979	188			
Yakınlık	Gruplararası	3,236	2	1,618	,091	,913
	Gruplariçi	3313,536	186	17,815		
	Toplam	3316,772	188			
Toplam Puan	Gruplararası	48,627	2	24,314	,129	,879
	Gruplariçi	35027,923	186	188,322		
	Toplam	35076,550	188			

Tablo 24 incelendiğinde, lise öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği puan ortalamalarının sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. ANOVA sonuçlarına göre, Birliktelik ($F(2,186) = 0,072$, $p = .930$), Çatışma ($F(2,186) = 1,165$, $p = .314$), Yardım ($F(2,186) = 0,190$, $p = .827$), Koruma ($F(2,186) = 0,459$, $p = .632$), Yakınlık ($F(2,186) = 0,091$, $p = .913$) ve Akran İlişkileri toplam puanı ($F(2,186) = 0,129$, $p = .879$) alt boyutlarında

sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgular, öğrencilerin akran ilişkileri düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeye göre benzerlik gösterdiğini ve sosyo-ekonomik statünün bu değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 25

Lise Öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği	Grup	n	$\bar{X}$	Ss
Aile ilişkileri	Alt	6	18,66	2,87
	Orta	165	22,26	5,71
	Üst	18	24,72	5,62
	Toplam	189	22,38	5,70
Başarı	Alt	6	24,66	4,27
	Orta	165	23,42	5,09
	Üst	18	24,16	3,61
	Toplam	189	23,53	4,94
Akran İlişkileri	Alt	6	18,16	3,12
	Orta	165	20,24	3,65
	Üst	18	20,72	2,90
	Toplam	189	20,22	3,57
Batıl İnanç	Alt	6	6,33	1,63
	Orta	165	5,21	2,03
	Üst	18	4,66	2,24
	Toplam	189	5,19	2,05
Kader	Alt	6	11,33	2,33
	Orta	165	10,66	2,40
	Üst	18	12,61	2,42
	Toplam	189	10,86	2,46
Toplam Puan	Alt	6	79,16	7,49
	Orta	165	81,81	11,32

Üst	18	86,88	9,29
Toplam	189	82,21	11,12

Tablo 25 incelendiğinde, lise öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği puan ortalamalarının sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Aile İlişkileri alt boyutunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin puan ortalaması 18,66; orta düzeydeki öğrencilerin 22,26; üst düzeydeki öğrencilerin ise 24,72 olarak hesaplanmıştır. Başarı alt boyutunda, alt düzeydeki öğrencilerin ortalaması 24,66; orta düzeydekilerin 23,42 ve üst düzeydekilerin 24,16 olarak bulunmuştur. Akran İlişkileri alt boyutunda, alt düzeydeki öğrencilerin puan ortalaması 18,16; orta düzeyde 20,24; üst düzeyde 20,72'dir. Batıl İnanç alt boyutunda ise alt düzeydeki öğrencilerin ortalaması 6,33; orta düzeyde 5,21; üst düzeyde 4,66'dır. Kader alt boyutunda, alt düzey grubun ortalaması 11,33; orta düzey grubun 10,66; üst düzey grubun 12,61 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Toplam Puanı incelendiğinde, alt düzeydeki öğrencilerin puan ortalaması 79,16; orta düzeyde 81,81; üst düzeyde 86,88'dir.

Tablo 26

Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri Ölçeği Puan Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

Akran İlişkileri Ölçeği	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Aile İlişkileri	Gruplararası	183,593	2	91,797	2,875	,059
	Gruplariçi	5939,211	186	31,931		
	Toplam	6122,804	188			
Başarı	Gruplararası	16,890	2	8,445	,343	,710
	Gruplariçi	4574,136	186	24,592		
	Toplam	4591,026	188			
Akran İlişkileri	Gruplararası	29,960	2	14,980	1,171	,312
	Gruplariçi	2379,257	186	12,792		
	Toplam	2409,217	188			
Batıl İnanç	Gruplararası	12,848	2	6,424	1,530	,219
	Gruplariçi	780,909	186	4,198		
	Toplam	793,757	188			
Kader	Gruplararası	63,088	2	31,544	5,450	,005*

	Gruplariçi	1076,605	186	5,788		
	Toplam	1139,693	188			
	Gruplararası	475,748	2	237,874	1,943	,146
Toplam Puan	Gruplariçi	22771,787	186	122,429		
	Toplam	23247,534	188			

* $p < .05$

Tablo 26 incelendiğinde, lise öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği puan ortalamalarının sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir. Yapılan varyans analizine göre ölçeğin Aile İlişkileri alt boyutunda sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık sınırdadır bulunmuştur ($F(2,186) = 2,875$, $p = .059$), bu değer anlamlılık sınırına yakın olup dikkat çekicidir. Başarı ($F(2,186) = 0,343$, $p = .710$), Akran İlişkileri ($F(2,186) = 1,171$, $p = .312$), Batıl İnanç ($F(2,186) = 1,530$, $p = .219$) ve Toplam Puan ($F(2,186) = 1,943$, $p = .146$) alt boyutlarında sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Ancak Kader alt boyutunda sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F(2,186) = 5,450$, $p = .005$; $p < .05$). Bu sonuca göre, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri yalnızca "Kader" alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık göstermekte olup, diğer boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Kader boyutundaki farkın hangi sosyo-ekonomik gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post-hoc testine göre verilerin homojen dağılım gösterdiği bulunmuştur. Bu nedenle Tukey Testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27

Tukey Testi Sonuçları

Alt Ölçek	(I) SED	(J) SED	Ortalama Farkı (I-J)	p
Kader	Alt	Orta	,67273	,780
		Üst	-1,27778	,499
	Orta	Alt	-,67273	,780
		Üst	-1,95051	,004*
	Üst	Alt	1,27778	,499
		Orta	1,95051	,004*

* $p < .05$

Tablo 27 incelendiğinde, lise öğrencilerinin İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği'nin Kader alt boyutunda sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiş ve bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Tukey testi ile incelenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin, orta düzeydeki öğrencilere kıyasla Kader alt boyutundaki puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur ($p = .004$). Diğer grup karşılaştırmalarında (alt–orta, alt–üst) ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Bu bulgu, özellikle üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin kader inancına yönelik algılarının orta düzeye göre anlamlı düzeyde daha güçlü olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, alt düzeyle yapılan karşılaştırmalarda anlamlı bir fark görülmemiştir.

BÖLÜM 4: TARTIŞMA

Bu çalışmada, 14-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerine göre akran ilişkileri ve denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. 189 lise öğrencisinin kullanılan ölçeklere verdikleri yanıtlar analiz edilmiştir. Bu kısımda çalışma sonucunda elde edilen bulgular, ilgili literatür ışığında değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Lise Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Psikolojik İyi Oluş, Akran İlişkileri ve Denetim Odağı

Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş, akran ilişkileri ve denetim odağı düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. İlk olarak, cinsiyet değişkenine ilişkin bulgularda, psikolojik iyi oluşun “kararlılık” alt boyutunda erkek öğrencilerin daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu durum, erkeklerin karar alma süreçlerinde daha bağımsız ve tutarlı davranma eğiliminde olduklarını düşündürmektedir. Benzer sonuçlar, Şimşek ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında da gözlemlenmiştir; burada erkek öğrenciler bazı psikolojik iyi oluş boyutlarında; özgüven, bağımsızlık ve kontrol algısı gibi daha yüksek düzeyler göstermiştir. Ayrıca, Topaloğlu ve Kaya (2022) tarafından yapılan çalışmada, erkek ergenlerin öz yeterlik ve psikolojik sağlık düzeylerinin bazı alt boyutlarda kızlara kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Buna karşın, Karaca ve Uçanok (2020) kız öğrencilerin öz farkındalık ve duygusal düzenleme becerilerinde daha üstün olduklarını rapor ederek, cinsiyetin psikolojik süreçler üzerindeki etkisinin boyutlara göre değişkenlik gösterebileceğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, çalışmamızda yalnızca “kararlılık” boyutunda erkek öğrencilerin daha yüksek puanlar alması, özgün ve önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Cinsiyete göre akran ilişkileri açısından da anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin “koruma” ve “çatışma” alt boyutlarından daha yüksek puanlar almaları, onların sosyal ilişkilerde daha duyarlı, destekleyici ve duygusal olarak daha katılımcı bir profil sergilediklerini göstermektedir. Bu durum, Bem’in (1981) toplumsal cinsiyet kuramı ile Rose ve Rudolph’un (2006) kadınların sosyal ilişkilerde daha fazla empati gösterdiklerine dair bulgularıyla uyumludur. Ayrıca, Yörükoğlu’nun (2021) çalışmasında da ergenlik çağındaki kızların sosyal destek arama davranışlarının daha belirgin olduğu ifade edilmiştir. Demirtaş ve Arslan (2023) tarafından gerçekleştirilen güncel bir araştırma da kız öğrencilerin akran ilişkilerinde daha yüksek duygusal empati ve sosyal problem çözme becerilerine sahip olduklarını ortaya

koymuştur. Denetim odağı açısından, erkek öğrencilerin “batıl inanç” alt boyutunda daha yüksek puanlar aldığı grlmştur. Bu bulgu, erkeklerin kontrol algılarını daha çok dışsal faktörlere bağlama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Lefcourt’un (2014) toplumsal rollerin denetim odağını şekillendirdiği görüşü ve Ahlin ile Lobo Antunes’in (2015) erkek bireylerin daha fazla dışsal denetim eğilimi gösterdiğine dair bulguları bu sonucu desteklemektedir. Türkiye’de yapılan benzer çalışmalar da bu eğilimi doğrulamaktadır; rneğin Akçay ve Günay (2021), erkek öğrencilerin dışsal denetim odağına daha yatkın olduklarını ve bunun risk alma davranışlarını artırdığını rapor etmiştir. Buna karşılık, Kaya ve Demirtaş (2020) ise kız öğrencilerin toplumsal baskılar nedeniyle zaman zaman dışsal denetim eğilimleri gösterebildiklerini belirtmiştir. Bu nedenle, denetim odağı kavramının cinsiyetin yanı sıra bireysel yaşam deneyimleri ve sosyokültürel bağamlarla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yaş ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre psikolojik iyi oluş, akran ilişkileri ve denetim odağı düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu durum, Erikson’un (1968) ergenlik dönemi kuramı doğrultusunda, ergenlerin orta ve geç dönemlerindeki benzer psikososyal gelişim görevlerinden kaynaklanabilir. Ergin (2019) tarafından yapılan bir çalışmada da sınıf düzeyine bağlı psikolojik iyi oluş farkı saptanmamıştır. Bu bulgular, gelişimsel evrelerin bireylerin psikolojik süreçleri üzerindeki etkisinin, sınıf düzeyi gibi yapay ayrımlardan daha belirleyici olduğunu göstermektedir. zkan ve Tekin’in (2022) nicel çalışması da 9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri arasında psikolojik iyi oluş düzeyleri açısından anlamlı fark olmadığını ortaya koyarak, gelişimsel bütünlük kuramlarının psikolojik yapıları sınıf düzeyinden ziyade yaş ve gelişim evresi bağlamında değerlendirmesini desteklemektedir.

Sosyoekonomik düzey (SED) açısından, psikolojik iyi oluşun “mutluluk” alt boyutunda orta ve yüksek gelir grubundaki öğrencilerin daha yüksek puanlar aldığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu, Maslow’un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramına uygun olarak, temel gereksinimlerini karşılayan bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini artırma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Diener ve arkadaşlarının (2002) ve Türküm’n (2002) Türkiye rneklemindeki çalışmaları da bu durumu desteklemektedir. Güncel olarak, Koca ve Bayraktar (2023) sosyoekonomik düzeyi yüksek öğrencilerin öznel mutluluk ve yaşam doğumu puanlarının daha yüksek olduğunu rapor etmiştir. Ancak, Altun ve şahin (2021) bazı düşük gelirli öğrencilerin yüksek psikolojik dayanıklılıkları sayesinde mutluluk düzeylerinde anlamlı bir düşüş yaşamadıklarını belirtmiş,

böylece sosyoekonomik düzeyin etkisinin bireysel baş etme becerilerine bağlı olarak değişebileceğini göstermiştir.

Denetim odağı ölçeğinde yalnızca “kader” alt boyutunda SED’e göre anlamlı fark bulunmuştur. Üst sosyoekonomik grubun bu boyutta daha yüksek puan alması, ilk bakışta çelişkili görünse de, bu öğrencilerin bazı durumlarda kontrolün dışsal güçlerde olduğunu kabul ettiklerine işaret etmektedir. Rotter’in (1966) denetim odağı kuramı çerçevesinde, bireyin çevresel koşullara verdiği bilişsel tepkiler bu durumu açıklayabilir. Kalkan (2015), yüksek sosyoekonomik gruptaki bireylerin başarıyı yalnızca kendi çabalarına değil, aynı zamanda şans veya kadere de bağlayabildiklerini ortaya koymuştur. Türkmen ve Sarpkaya’nın (2024) güncel araştırması da yüksek gelir grubundaki öğrencilerin başarılarını “şans” ya da “doğru zamanda doğru yerde olma” gibi dışsal nedenlere bağlama eğilimlerinin arttığını göstermiştir. Bu sonuçlar, bireylerin kontrol algılarının maddi koşullar kadar kültürel yorumlara da bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan, akran ilişkileri ölçeği ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, akran ilişkilerinin sadece ekonomik koşullarla değil; kişilik özellikleri, sosyal beceriler ve okul ortamı gibi çok boyutlu faktörlerle şekillendiğini göstermektedir. Wentzel’in (1998) bulguları da sosyoekonomik değişkenin akran ilişkileri üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye bağlamında Özdemir ve Alkan’ın (2022) çalışması da benzer sonuçlara ulaşmış; araştırmacılar, sosyoekonomik düzeyin akran ilişkileri üzerindeki etkisinin zayıf olduğunu, bunun yerine iletişim becerileri, empati ve sosyal problem çözme gibi bireysel faktörlerin daha belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir.

4.2. Psikolojik İyi Oluş ile Akran İlişkileri Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırma bulguları, lise çağındaki ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin akran ilişkileriyle anlamlı ve genel olarak pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle psikolojik iyi oluşun “ilişkililik” alt boyutunun, akran ilişkilerinin tüm alt boyutlarıyla güçlü ve anlamlı bağlar kurması; sosyal etkileşimlerin, aidiyet duygusunun ve karşılıklı destek mekanizmalarının bireyin psikolojik sağlığı üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, Deci ve Ryan’ın (2000) Öz Belirleme Kuramı’nda yer alan “ilişkilene” ihtiyacının ergenlerin psikolojik dayanıklılığını sosyal bağlar aracılığıyla beslediğini desteklemektedir.

Ergenlik dönemi, kimlik gelişimi, sosyal aidiyet kurma ve duygusal bağıllık kazanma açısından kritik bir süreçtir (Steinberg, 2014). Bu süreçte akranlar, yalnızca sosyal etkileşim aracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda bireyin kendilik algısını şekillendiren önemli referans kaynaklarıdır (Brown & Larson, 2009). Dolayısıyla, arkadaşlık ilişkilerinin niteliği ve sürekliliği ergenin ruhsal durumunu doğrudan etkileyebilmektedir.

Psikolojik iyi oluşun “bağıllık” alt boyutunun, akran ilişkilerinde “birliktelik” boyutuyla pozitif ilişki göstermesi; karşılıklı güven, yakınlık ve sosyal desteğin ruh sağlığında kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. La Greca ve Harrison (2005), ergenlerde yakın arkadaşlıkların benlik saygısı ve duygusal düzenleme üzerinde olumlu etkiler yarattığını belirtirken, Suldo ve Huebner (2006) olumlu akran ilişkilerinin anlık mutluluğun yanı sıra yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık gibi uzun dönemli iyi oluş göstergelerini artırdığını ortaya koymuştur.

“Mutluluk” ve “iyimserlik” alt boyutlarının akran ilişkileriyle olan pozitif bağları, olumlu duyguların sosyal bağları güçlendirdiğini desteklemektedir. Fredrickson’un (2001) “Genişletme ve İnşa Etme” kuramına göre, pozitif duygular bireyin bilişsel ve sosyal kaynaklarını genişleterek daha sağlıklı ve işlevsel ilişkiler kurmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal ilişkiler hem iyi oluşun sonucu hem de belirleyicisi olarak işlev görmektedir.

Öte yandan, psikolojik iyi oluşun “kararlılık” alt boyutunun akran ilişkilerinin hiçbir boyutuyla anlamlı ilişki göstermemesi dikkat çekicidir. Bu durum, karar alma süreçlerinin bireyin içsel kaynaklarıyla, özellikle öz-yeterlik ve öz-düzenleme becerileriyle daha yakından ilişkili olduğunu düşündürmektedir (Ryan & Deci, 2001; Bandura, 1997). Yani, özerklik ve karar verme yetisi sosyal bağlardan bağımsız, bireysel psikolojik ihtiyaçlar kapsamında değerlendirilebilir.

Akran ilişkilerinin “çatışma” boyutunun psikolojik iyi oluşla ilişkisiz bulunması ise, çatışmanın bireyin baş etme biçimine göre farklı etkiler yaratabileceğine işaret etmektedir (Compas et al., 2001). Saarni (1999) gibi araştırmacılar, uygun şekilde yönetilen sosyal çatışmaların sosyal becerilerin gelişimine ve duygusal olgunlaşmaya katkı sağladığını vurgulamaktadır. Bu çalışma, çatışma ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin doğrusal olmayabileceğine dair literatüre yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Son olarak, Cohen ve Wills’in (1985) stresle başa çıkma kuramı bağlamında, güçlü sosyal destek sistemlerinin psikolojik dayanıklılığı artırdığı bilinmektedir. Türkiye’den yapılan araştırmalar da (Işık & Çelik, 2020) sosyal bağların yalnızlık ve akran zorbalığı gibi olumsuz

deneyimlerin etkisini azalttığını göstermektedir. Bu çalışma da, sosyal destek sistemlerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki olumlu etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

Tüm bu bulgular ışığında, lise çağındaki bireylerde psikolojik iyi oluşun sosyal ilişkilerle çok boyutlu ve sıkı bir biçimde bağlantılı olduğu; akran ilişkilerinin niteliğinin ise ruh sağlığı üzerinde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Türkiye örnekleminde akran ilişkileri ile psikolojik iyi oluş alt boyutları arasındaki bu kapsamlı ilişkiyi incelemesi açısından çalışma özgün bir katkı sağlamaktadır.

4.3. Psikolojik İyi Oluş ile Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri ile denetim odağı arasında anlamlı ve yönlü ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Psikolojik iyi oluşun “iyimserlik”, “ilişkililik” ve “mutluluk” alt boyutlarının; denetim odağının “aile”, “başarı”, “akran” ve “kader” alt boyutlarıyla genellikle pozitif ilişkili olması, bireyin yaşam üzerindeki kontrol algısının sosyal ve duygusal iyi oluşla yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, Rotter’in (1966) içsel denetim odağı kuramı ile uyumlu olup, bireylerin yaşam olaylarını kendi çabalarıyla yönlendirme kapasitesine işaret etmektedir.

Lefcourt (2014) da iç denetim odağının benlik saygısı, yaşam doyumu ve çevresel uyumla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ahlin ve Lobo Antunes (2015) tarafından yapılan lise öğrencileriyle yürütülen çalışmada da iç kontrol odağının yüksek psikolojik iyi oluşla bağlantısı doğrulanmıştır. Türkiye’de ise Yılmaz ve Can (2022) benzer biçimde, içsel denetim odağı yüksek ergenlerin daha sağlıklı psikolojik profiller sergilediğini raporlamıştır.

“Başarı” ve “akran” denetim odağı alt boyutlarının psikolojik iyi oluşun olumlu yönleriyle ilişkili olması, akademik yeterlik algısı ve sosyal çevrenin psikolojik sağlamlık üzerindeki önemini vurgulamaktadır. Burger (2011) bireysel kontrol algısı ile öznel iyi oluş arasında pozitif bağ bulmuş, Lefcourt (2014) da iç denetim odağının psikolojik dayanıklılık ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Sosyal boyutun vurgulanması, denetim odağı araştırmalarında gözden kaçabilen önemli bir noktadır.

Diğer yandan, psikolojik iyi oluşun “bağlılık” ve “kararlılık” alt boyutlarının denetim odağının “kader” ve “batıl inanç” gibi dışsal alt boyutlarıyla ilişkisiz olması, bireyin içsel karar alma süreçlerinin dışsal kontrol eğilimlerinden bağımsız işlediğini göstermektedir. Bu durum, Seligman’ın (2011) olumlu psikoloji yaklaşımındaki anlam ve bağlılık kavramlarıyla

uyumludur. Ayrıca, Avcı ve Yıldız (2010) irrasyonel inançların psikolojik iyi oluş üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini belirtmiştir.

“Batıl inanç” alt boyutunun psikolojik iyi oluşla ilişkisiz bulunması, bu inançların dışsal kontrol ihtiyacının irrasyonel yansıması olabileceğini düşündürmektedir. Vyse (2014), batıl inançların kontrol duygusunu geçici desteklediğini ancak uzun vadede psikolojik esnekliği zayıflatabileceğini savunur. Denetim odağı ve psikolojik iyi oluş ilişkisi stresle başa çıkma ve duygusal düzenleme süreçleriyle de bağlantılıdır. Sarıtaş ve Gençdoğan (2018), iç denetim odağı yüksek bireylerin stresle daha etkili başa çıktığını ve duygusal düzenleme becerilerinin daha güçlü olduğunu göstermiştir. Mevcut çalışma da ergenlerde kontrol algısının psikolojik sağlık ve koruyucu işlevini desteklemektedir. Kültürel bağlam da önemlidir. Markus ve Kitayama’nın (1991) kültürel öz-bilinç kuramına göre, bireyci kültürlerde içsel kontrol baskınken, kolektif toplumlarda dışsal nedenlere atıf yaygındır. Türkiye gibi toplulukçu kültürlerde kadercilik yaygın olup, çalışmada denetim odağının “kader” alt boyutunun psikolojik iyi oluşla ilişki göstermesi bu durumu yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, elde edilen bulgular lise öğrencilerinde psikolojik iyi oluş ile yaşam üzerindeki kontrol algısı arasında anlamlı ve olumlu ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. İçsel denetim odağı yüksek bireyler daha umutlu, iyimser ve sosyal açıdan uyumlu profiller sergilemektedir. Türkiye bağlamında iç kontrol odağının ergen psikolojisi üzerindeki olumlu etkisini ampirik olarak gösteren bu çalışma önemli bir katkı sağlamaktadır.

4.4 Akran İlişkileri ile Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin akran ilişkileri ile denetim odağı arasında anlamlı ve genel olarak pozitif yönlü ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle “birliktelik”, “yardım”, “yakınlık” ve “koruma” gibi olumlu sosyal etkileşim alt boyutlarının; denetim odağının “aile”, “akran” ve “başarı” alt boyutları ile toplam puanlarıyla ilişkililiği, sosyal bağların bireylerin kontrol algılarının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, Lefcourt (2014) ve Avcı & Yıldız (2010) gibi araştırmacıların denetim odağının sosyal etkileşimlerden etkilenen dinamik bir yapı olduğunu vurgulayan bulgularıyla paralellik taşımaktadır.

Bandura’nın (1997) öz-yeterlik kuramı kapsamında, bireyin sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilerin kalitesi, çevresel olaylara müdahil olma inancını ve kontrol hissini doğrudan etkilemektedir. Flouri (2006) ise olumlu sosyal ilişkilerin iç kontrol odağını güçlendirdiğini belirtmiştir. Mevcut çalışmada “birliktelik” alt boyutunun aile, akran ve denetim odağıyla

pozitif ilişkisinin bulunması, sosyal iş birliği ve destek ilişkilerinin bireyin yaşam etkinliğine olan inancını pekiştirdiğini göstermektedir.

“Yardım” ve “yakınlık” alt boyutlarının denetim odağının “akran” ve “başarı” boyutlarıyla ilişkili olması, sosyal ilişkilerin sadece duygusal destek değil, aynı zamanda bireyin yeterlik ve sorumluluk algılarını da şekillendirdiğine işaret etmektedir. Avcı (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırma, sosyal destek sistemlerinin öz denetim becerilerini ve içsel kontrol eğilimlerini güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Bu da ergenlikte sosyal kimlik ve sorumluluk gelişiminin akran etkileşimleriyle desteklendiğini göstermektedir.

Önemli bir bulgu olarak, “çatışma” alt boyutunun “kader” ve denetim odağı toplam puanıyla pozitif ilişki göstermesi, sosyal çatışma yaşayan bireylerin yaşam kontrolünü daha çok dışsal faktörlere atfetme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Flouri (2006) ve Burger (2011) dışsal denetim odağının olumsuz sosyal deneyimlerle bağlantılı olduğunu belirtmiş, bu bağlamda çatışmanın dışsallaştırılmış kontrol algısına yol açabileceği ve psikolojik uyumu zorlaştırabileceği vurgulanmıştır. Çalışmamızın ergen örnekleminde bu ilişkiyi ortaya koyması literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

“Koruma” alt boyutunun sadece “akran” ve denetim odağı toplam puanıyla ilişki göstermesi, koruyucu sosyal ilişkilerin daha çok yatay, eş düzeyli etkileşimlerden beslendiğini düşündürmektedir. Otuz ve arkadaşları (2021) ergenlikte akran ilişkilerinin duygusal destek ve sosyal yeterlik açısından kritik olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, koruma davranışlarının akranlar üzerinden gelişmesi, denetim odağının içselleştirilmesinde önemli bir faktör olabilir.

Sonuç olarak, araştırmanın bulguları akran ilişkilerinin bireyin duygusal, bilişsel ve motivasyonel yapılarının gelişiminde belirleyici olduğunu göstermektedir. Sosyal ilişki kalitesi arttıkça bireyin çevresel olaylar üzerindeki kontrol algısı güçlenmekte, bu da iç kontrol odağı gelişimini desteklemektedir.

4.5. Psikolojik İyi Oluş, Akran İlişkileri ve Denetim Odağının Birlikte Değerlendirilmesi

Araştırma genel bulguları, lise dönemindeki ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyleri, akran ilişkileri ve denetim odağı yapıları arasında çok boyutlu, anlamlı ve yönlü ilişkiler olduğunu göstermektedir. Özellikle psikolojik iyi oluşun olumlu duygulanım (mutluluk, iyimserlik), sosyal bağlanma (ilişkililik, bağlılık) ve içsel güç kaynakları (kararlılık) alt boyutlarının; akran ilişkilerinin niteliği ve denetim odağının yönelimiyle anlamlı bağlantılı olması, ergenliğin bireysel gelişimin yanı sıra sosyal ve bilişsel yeniden yapılanma süreci olduğunu ortaya

koymaktadır. Bu bulgular, Ryan ve Deci'nin (2000) Öz Belirleme Kuramı'nda vurgulanan ilişkilenme, yeterlik ve özerklik ihtiyaçlarıyla uyumludur.

Ergenlik dönemi, kimlik inşası, sosyal aidiyet ve özerklik arayışlarının yoğunlaştığı, sosyal karşılaştırmaların ve akran etkisinin arttığı bir evredir (Steinberg, 2005; Brown & Larson, 2009). Araştırma bulguları, olumlu akran ilişkilerine sahip bireylerin psikolojik iyi oluşlarının yüksek olduğunu ve kontrol algılarının içsel olduğunu göstermektedir. Bu durum sosyal bağların yalnızca duygusal destek değil, aynı zamanda bireysel sorumluluk alma ve öz-yeterliği güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Işık ve Çelik (2020) de sosyal dışlanmanın psikolojik iyi oluşu olumsuz etkilediğini, sağlıklı akran ilişkilerinin ruhsal sağlamlığı artırdığını raporlamıştır.

Denetim odağına ilişkin bulgular ise içsel denetim odağının psikolojik iyi oluş ve sosyal etkileşim kalitesi ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu, Rotter (1966) ve Lefcourt (2014) tarafından benlik saygısı, yaşam doyumu ve çevresel uyumla ilişkilendirilen iç kontrol odağının olumlu etkilerini desteklemektedir. Bireyin yaşam olaylarını kendi çabasıyla yönlendirebildiğine inanması, öznel iyi oluşu artırmakta ve akran ilişkilerinde daha güvene dayalı etkileşimleri teşvik etmektedir. Ergenlikte gelişimsel ihtiyaçlara yanıt veren sosyal çevreler, denetim odağının içselleştirilmesine katkı sağlamaktadır (Flouri, 2006).

Dikkat çeken diğer bir bulgu, olumsuz sosyal deneyimlerin (ör. “çatışma”) ve irrasyonel kontrol inançlarının (“batıl inanç”) psikolojik iyi oluş ve denetim odağı ilişkilerinde karmaşık örüntülere işaret etmesidir. Bu dışsal yönelimler, stresle başa çıkma kapasitesini zayıflatmakta ve uzun vadede psikolojik dayanıklılığı sınırlandırabilmektedir (Vyse, 2014; Avcı & Yıldız, 2010). Dolayısıyla bu bulgular, sadece olumlu etkileşimlerin değil, olumsuz sosyal deneyimlerin de kontrol inançlarını nasıl etkilediğini anlamada önemlidir.

Mevcut araştırma, psikolojik iyi oluş, akran ilişkileri ve denetim odağı gibi üç temel psikososyal yapıyı aynı örnekleme çok boyutlu olarak incelemesi açısından Türkiye’de sınırlı sayıda çalışmadan biridir. Literatürde genellikle bu değişkenler çift yönlü incelenirken, bu çalışmada yapılar arası çapraz ilişkilerin istatistiksel analizi, alanyazına bütüncül katkı sağlamaktadır. Böylece ergenlikte psikolojik sağlamlık ve uyum süreçlerinin bireysel faktörlerin yanı sıra sosyal ve bilişsel sistemlerle iç içe geçtiği vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, psikolojik iyi oluş, akran ilişkileri ve denetim odağı arasındaki karşılıklı etkileşimler, ergenin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim süreçlerinin karmaşık doğasını

yansıtmaktadır. Bu nedenle, ruh sağlığını destekleyecek müdahalelerde bireysel, çevresel ve sosyal faktörleri kapsayan çok boyutlu yaklaşımlar gerekmektedir. Eğitimciler, psikolojik danışmanlar ve aileler için bu bütüncül perspektif hem önleyici hem iyileştirici çalışmalar için önemli bir yol haritası sunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerine göre akran ilişkileri ve denetim odağı arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırma 189 lise öğrencisiyle yürütülmüş ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre psikolojik iyi oluş düzeyi ile akran ilişkileri arasında genel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler bulunmaktadır. Özellikle “bağlılık” ve “ilişkililik” alt boyutları, akran ilişkilerinin çeşitli boyutlarıyla anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bu sonuç, öğrencilerin psikolojik açıdan iyi olmalarının sosyal ilişkilerini olumlu etkilediğini göstermektedir. Öte yandan “kararlılık” alt boyutu akran ilişkileriyle anlamlı ilişki göstermemiştir; bu durum, bireysel iç denetimin sosyal yönelimden bağımsız gelişebileceğini düşündürmektedir.

Psikolojik iyi oluş ile denetim odağı arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. İçsel denetim odağına sahip öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk gibi olumlu psikolojik özelliklerin; aile, başarı, akran ve kader gibi alt boyutlarla anlamlı ilişkileri olduğu gözlemlenmiştir. Dışsal denetim eğilimlerinin (kadercilik, batıl inanç) ise psikolojik iyi oluşla ilişkisi sınırlıdır.

Akran ilişkileri ile denetim odağı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Sosyal açıdan destekleyici ilişkiler kurabilen öğrencilerin daha çok içsel denetim odağına sahip oldukları; dışsal denetim eğilimlerinin ise sosyal çatışma veya mesafe ile ilişkili olabileceği anlaşılmaktadır.

Demografik değişkenler açısından incelendiğinde; cinsiyet değişkeni bazı psikolojik iyi oluş ve akran ilişkileri alt boyutlarında anlamlı farklılıklar göstermektedir. Erkek öğrencilerin “kararlılık” puanları daha yüksek iken, kız öğrenciler “çatışma” ve “koruma” boyutlarında anlamlı şekilde yüksek puanlar almıştır. Sosyoekonomik düzeyin “mutluluk” ve denetim odağının “kader” alt boyutunda farklılık oluşturmaması, çevresel faktörlerin psikolojik ve bilişsel eğilimler üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Yaş ve sınıf düzeyinin anlamlı farklılık göstermemesi, lise dönemi boyunca bu değişkenlerin belirleyici olmayabileceğini düşündürmektedir.

Öneriler

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Okullarda psikolojik iyi oluşu destekleyici programlar (örneğin duygu düzenleme, öz farkındalık ve öz şefkat temelli müdahaleler) geliştirilerek öğrencilerin akran ilişkilerinde daha sağlıklı ve destekleyici bağlar kurmaları teşvik edilebilir.
2. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde, öğrencilerin denetim odağı yönelimleri dikkate alınarak bireysel danışmanlık programları oluşturulabilir. Özellikle dışsal denetim odağına sahip öğrencilerle çalışırken, sorumluluk alma ve öz yeterli duygusunu geliştirmeye yönelik çalışmalar planlanabilir.
3. Ailelere yönelik bilgilendirme çalışmaları ile psikolojik iyi oluşun sosyal ilişkiler ve başarı ile bağlantısı konusunda farkındalık artırılabilir.
4. Psikolojik iyi oluş düzeyi düşük öğrenciler erken dönemde belirlenerek bireysel ya da grup danışmanlık hizmetlerinden yararlandırılabilir.
5. Sosyoekonomik düzeyin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak dezavantajlı gruplara yönelik psikososyal destekler artırılmalıdır.

Araştırmacılara Öneriler

1. Bu çalışmanın örneklemini sadece lise öğrencilerinden oluştuğu için, farklı yaş gruplarında (örneğin ortaokul, üniversite) benzer çalışmalar yapılarak gelişimsel açıdan karşılaştırmalar yapılabilir.
2. Denetim odağının neden-sonuç ilişkisi içinde psikolojik iyi oluş ve sosyal ilişkileri nasıl etkilediğini incelemek üzere deneysel ya da uzunlamasına çalışmalar yapılabilir.
3. Sosyoekonomik düzeyin özellikle psikolojik iyi oluş ve denetim odağı üzerindeki etkisi daha geniş ve dengeli örneklemelerle yeniden araştırılabilir.
4. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak öğrencilerin psikolojik iyi oluşu nasıl deneyimledikleri, akran ilişkileri ve denetim odağına dair algılarının derinlemesine anlaşılması sağlanabilir.
5. Gelecek araştırmalarda daha geniş ve farklı bölgelerden örneklemelerle çalışılması, bulguların genellenebilirliğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Abubakar, A., Alonso-Arbiol, I., Van de Vijver, F. J. R., Murugami, M., Mazrui, L., ve Arasa, J. (2013). Attachment and psychological well-being among adolescents with and without disabilities in Kenya: The mediating role of identity formation. *Journal of Adolescence*, 36(4), 849–857.
- Ahlin, E. M., ve Lobo Antunes, M. J. (2015). Locus of control orientation: Parents, peers, and place. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(9), 1803–1818.
- Akbalık, Ö. (2005). *Üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve iç-dış kontrol odağı inancı ile öğrenilmiş güçlülük arasındaki ilişkiler* [Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Akçay, E., ve Günay, G. (2021). Ergenlerde dışsal denetim odağının risk alma eğilimleriyle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 36(77), 123-137.
- Akın, A., ve Abacı, R. (2007). Öz-anlayış ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 133–150.
- Altay, E., Kara, K., ve Aydın, A. (2018). Ergenlik döneminde riskli davranışlar ve önleyici hemşirelik yaklaşımları. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(4), 174–182.
- Altun, S., ve Şahin, B. (2021). Düşük gelirli ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve mutluluk ilişkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 89, 1-17.
- Ancak, G. (1995). *Üniversite öğrencilerinde denetim odağı ile depresyon, kaygı ve bazı kişisel özellikler arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Anderson, C. R., ve Schneier, C. E. (1978). Locus of control, leader behavior, and leader performance among management students. *Academy of Management Journal*, 21(4), 690–698.
- Ardıç, E. (2008). *Lise öğrencilerinde öfke, saldırganlık ve saldırganlığın dışavurumu* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Argon, T., ve Yılmaz, D. (2016). Ergenlerde akran ilişkilerinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(2), 303–320.
- Arıkan, D., Karabekiroğlu, K., ve Uslu, R. (2013). Ergenlik döneminde gelişimsel özellikler ve sık karşılaşılan ruhsal sorunlar. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 17(2), 72–78.
- Ateş, B. (2016). Üniversite öğrencilerinde akademik başarının yordayıcısı olarak psikolojik iyi oluş ve sosyal yetkinlik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59).
- Avcı, K., ve Yıldız, M. (2010). Batıl inançların psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi: Bir literatür incelemesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 30-42.

- Avcı, K. (2013). *Öz-yeterlik ve sosyal destek ilişkisi: Ergenlik dönemi örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi
- Avcı, R. (2013). Sosyal destek sistemlerinin öz denetim becerileri ve içsel kontrol eğilimleri üzerindeki etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(28), 13–24.
- Avcı, R., ve Yıldız, A. (2010). İrrasyonel inançlar ve psikolojik iyi oluş. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 13(1), 32–40.
- Aydın, A., ve Aydın, S. (2019). Pozitif sosyal ilişkilerin iyimserlik ve öznel iyi oluşa etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(1), 123–138.
- Aysan, F., Siyez, D. M., ve Uzbaş, A. (2013). Lise öğrencilerinde görülen duygusal ve davranışsal problemler ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(21), 43–58.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364.
- Benassi, V. A., Sweeney, P. D., ve Dufour, C. L. (1988). Is there a relation between locus of control orientation and depression? *Journal of Abnormal Psychology*, 97(3), 357–367.
- Berndt, T. J. (1982). The features and effects of friendship in early adolescence. *Child Development*, 53(6), 1447–1460.
- Bilgen, A. C., ve Çivitçi, A. (2021). İçsel denetimliliği artırmaya yönelik grup psikoeğitiminin üniversite öğrencilerinin denetim odağı ve atılganlık düzeylerine etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(1), 1–10.
- Boele, S., Denissen, J. J. A., Meeus, W. H. J., ve Branje, S. J. T. (2019). Linking parent–child and peer relationship quality to empathy in adolescence: A multilevel meta-analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(6), 1033–1055.
- Bolat, E., ve Yüksel Şahin, F. (2025). Üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerinin temel psikolojik ihtiyaçların doyumuna, koşulsuz kendini kabule ve ruminasyona göre incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 14(1), 44–56.
- Bozgeyikli, H., ve Çalışkan, M. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının yordayıcısı olarak iyimserlik-kötümserlik düzeyi ve dini yönelimler. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 909–928.
- Bradburn, N. M. (1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine Publishing Company.

- Brown, B. B., ve Larson, J. (2009). Peer relationships in adolescence. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (3rd ed., pp. 74-103). Wiley.
- Bukowski, W. M., Hoza, B., ve Boivin, M. (1994). Measuring friendship quality during pre- and early adolescence: The development and psychometric properties of the Friendship Qualities Scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11(3), 471-484.
- Bukowski, W. M., Laursen, B., ve Rubin, K. H. (2018). *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (2nd ed.). Guilford Press.
- Burger, J. M. (2006). *Personality* (7th ed.). Thomson Wadsworth.
- Can, U., ve Kağan, M. (2024). Lise öğrencilerindeki psikolojik iyi oluş ile riskli davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 239–265.
- Canel, A. N. (1993). Rotter'in sosyal öğrenme kuramı ve denetim odağı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26(1), 115–128.
- Cherry, K. (2022). How locus of control influences behavior and health. *Verywell Mind*. <https://www.verywellmind.com/internal-and-external-locus-of-control-2795434>
- Cohen, S., ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., ve Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: Problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 127(1), 87-127.
- Çakar, F. S. (1997). Üniversite öğrencilerinin denetim odağı ile bazı kişilik özellikleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Çavuş, H. (2021). Ergenlik döneminde akran ilişkileri: Gelişimsel bir bakış. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 67–81.
- Çelebi, M. A. (2023). Psikolojik dayanıklılık ile öznel iyi oluş ilişkisi ve benlik saygısının aracı rolü. *İş ve İnsan Dergisi*, 10(2), 97–107.
- Çelenk, O., ve Peker, A. (2020). Ergenlerin psikolojik iyi oluşlarını yordamada temel psikolojik ihtiyaçların rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 55, 138–164.
- Çetin, H. (2019). Ergenlik döneminde benlik gelişimi ve sosyal kimlik. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 39(2), 112–125.
- Çiftçi, B. (2018). Ergenlikte benlik gelişimi ve akran ilişkilerinin etkisi. *Psikoloji ve Eğitim Dergisi*, 5(1), 21–35.

- Çiftçi, S. (2018). Ergenlik döneminde akran ilişkilerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 55–70.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 1–10.
- Davies, G. M. (1982). Perceived self-efficacy, outcome expectancies and negative mood states and stage real disease. *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 241–244.
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 49(3), 182–185.
- Deković, M., ve Meeus, W. (1997). Peer relations in adolescence: Effects of parenting and adolescents’ self-concept. *Journal of Adolescence*, 20(2), 163–176.
- Delikan, S., Hızlı Sayar, G., ve Demir, V. (2025). Sanat terapisi programının ergenlerin öz şefkat, duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerine etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 26(1), 33–46.
- Demir, M., ve Weitekamp, L. A. (2007). I am so happy ‘cause today I found my friend: Friendship and personality as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8(2), 181–211.
- Demirci, A., ve Ekşi, H. (2015). Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği’nin (EPOCH) Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(39), 90-99.
- Demirtaş, H., ve Arslan, G. (2023). Ergenlerde akran ilişkileri, duygusal empati ve sosyal problem çözme becerileri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(1), 45–60.
- Deniz, M. E., Erus, S. M., ve Büyükcebeci, A. (2017). Bilinçli farkındalık ile psikolojik iyi oluş ilişkisinde duygusal zekanın aracılık rolü. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 7(47), 17–31.
- Derman, O. (2008). Ergenlik dönemi ve özellikleri. *Türkiye Klinikleri Pediatri Dergisi*, 17(3), 143–147.
- Diener, E., Suh, E., Lucas, R., ve Smith, H. (2002). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34–43.
- Doğan, M., ve Ceyhan, E. (2008). Genel lise öğrencilerinin aile işlevlerinin ve denetim odaklarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 15(15), 67–82.

- Dönmez, B. (1985). Denetim odağı ile akademik başarı arasındaki ilişki [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Duru, E., ve Balkıs, M. (2007). Öğretmen adaylarında sosyal uyum ve sosyal destek düzeylerinin denetim odağına göre yordanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(21), 35–42.
- Engels, R. C. M. E., ve ter Bogt, T. (2001). Influences of risk behaviors on the quality of peer relations in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6), 675–695.
- Ergin, D. (2019). Sınıf düzeyinin öğrenci psikolojik iyi oluşuna etkisi: Bir meta-analiz çalışması. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 44(2), 112-130.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W. W. Norton & Company.
- Erkan-Atık, D., Ergin, Ö., ve Ergin, A. (2014). Akran İlişkileri Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1763-1785.
- Erözkan, A. (2013). Ergenlerin denetim odağı ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 885–903.
- Flouri, E. (2006). *The role of social support in adolescents' psychosocial development*. Springer.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218-226.
- Gallagher, M. W., ve Lopez, S. J. (2007). Positive expectancies and mental health: Identifying the unique contributions of hope and optimism. *The Journal of Positive Psychology*, 2(3), 156–159.
- Gore, P. M., ve Rotter, J. B. (1963). A personality correlate of social action. *Journal of Personality*, 31(1), 58–64.
- Hartup, W. W. (1996). The company they keep: Friendships and their developmental significance. *Child Development*, 67(1), 1–13.
- Hawker, D. S. J., ve Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(4), 441–455.
- Haye, M. K., Swearer, S. M., Love, K. B., ve Tumer, R. K. (2003). Examining locus of control and aggression along the bully/victim continuum. *American Psychological Association Conference*, Toronto, Canada.
- Huebner, E. S., Ash, C., ve Laughlin, J. E. (2001). Life experiences, locus of control, and school satisfaction in adolescence. *Social Indicators Research*, 55, 167–183.

- Işık, Ş., ve Çelik, E. (2020). Sosyal dışlanmanın ergenlerde psikolojik iyi oluşa etkisi ve akran ilişkilerinin aracılık rolü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 200–215.
- Işık, O., ve Çelik, F. (2020). Akran zorbalığının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi: Sosyal destek ve yalnızlık değişkenlerinin aracı rolü. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 40(1), 45-60.
- İhtiyaroğlu, N., ve Demir, E. (2016). Farklı denetim odağına sahip öğrencilerin okul bağlılık düzeylerinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 282–296.
- Judge, T. A., Bono, J. E., Erez, A., ve Locke, E. A. (2002). Core self-evaluations and job and life satisfaction: The role of self-concordance and goal attainment. *Journal of Applied Psychology*, 87(3), 530–541.
- Kalkan, M. (2015). Kader inancı ve psikolojik iyi oluş ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kültür ve İletişim*, 9(3), 155-170.
- Kaniūšonytė, G., ve Laursen, B. (2025). Maternal disapproval of friends in response to child conduct problems damages the peer status of pre- and early adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 66(2), 178–188.
- Karaca, F., ve Uçanok, Z. (2020). Kız öğrencilerin öz farkındalık ve duygusal düzenleme becerileri. *Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 30–45.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, A., ve Demirtaş, P. (2020). Toplumsal baskıların kız öğrencilerde dışsal denetim odağına etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(2), 70–85.
- Kermen, U., İlçin Tosun, N., ve Doğan, U. (2016). Social phobia as predictor of life satisfaction and psychological well-being. *Journal of Education, Theory and Practical Research*, 2(1), 20–29.
- Kern, M. L., Benson, L., Steinberg, E. A., ve Steinberg, L. (2015). The EPOCH Measure of Adolescent Well-Being. *Psychological Assessment*, 27(1), 1–13.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., ve Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007–1022.
- Koca, E., ve Bayraktar, D. (2023). Sosyoekonomik düzeyin öğrencilerin öznel mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 250–265.
- Köse, A. (2015). Ergenlerde akran ilişkileri ve psikolojik iyi oluş. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 32–45.
- Köse, M. (2011). *Ergenlik dönemi gelişim özellikleri ve sorunları*. Pegem Akademi.

- Köse, N. (2015). Ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1–6.
- Küdüür Çırpan, F., ve Çınar, S. (2014). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinde akran desteği ile akademik başarı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 3(4), 191–199.
- Kuyumcu, B., ve Güven, A. (2012). Psikolojik iyi oluş ile yaşam doyumu arasındaki ilişki: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 205–216.
- Kılbaş Dolu, E., ve Kağan, S. (2024). Ergenlerde akran ilişkileri ve bağlanma stilleri ile alkol sigara kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 6(3), 213–222.
- La Greca, A. M., ve Harrison, H. M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(1), 49-61.
- Lally, M., ve Valentine-French, S. (2017). *Lifespan development* (2nd ed.). College of Lake County.
- Lamont, J. H., Richard, G. V., ve James, R. L. (2003). Relationship of locus of control and self-monitoring to performance ratings and sales performance. *Journal of Business and Psychology*, 17(3), 421–435.
- Lane, J. A., ve Fink, R. S. (2015). Attachment, social support satisfaction, and well-being during life transition in emerging adulthood. *Counselor Education Faculty Publications and Presentations*, 44.
- Lefcourt, H. M. (1982). *Locus of control: Current trends in theory and research* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Lefcourt, H. M. (2014). *Locus of control: Current trends in theory and research* (2nd ed.). Psychology Press.
- Mann, L., Harmoni, R., ve Power, C. (1989). Adolescent decision making: The development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265–278.
- Markus, H. R., ve Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Mataracı, T., ve Alemdağ, C. (2024). Locus of control and academic attributional style as predictors of academic procrastination behavior in sports sciences. *Research in Sport Education and Sciences*, 26(2), 31–38.

- McKnight, P. E., ve Kashdan, T. B. (2009). Purpose in life as a system that creates and sustains health and well-being: An integrative, testable theory. *Review of General Psychology*, 13(3), 242–251.
- Mürtezaoglu, Ç., ve Çikrikçi, Ö. (2022). Ergenlerde mutluluk, öz-yeterlik, akran ilişkileri ve sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 483–498.
- Ng, T. W. H., Sorensen, K. L., ve Eby, L. T. (2006). Locus of control at work: A meta-analysis. *Journal of Organizational Behavior*, 27(8), 1057–1087.
- Noakes, N. ve Rinaldi, A. (2006). Peer conflict and adolescent development: A relational perspective. *Journal of Adolescence*, 29(4), 655–671.
- Nowicki, S., ve Barnes, J. (1973). Effects of a structured camp experience on locus of control orientation. *The Journal of Genetic Psychology*, 122, 247–252.
- Nowicki, S., ve Strickland, B. R. (1973). A locus of control scale for children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 40(1), 148–154.
- Nunn, G. D., ve Nunn, S. J. (1993). Locus of control and school performance: Some implications for teachers. *Education*, 113(4), 636–641.
- Ocak, G., ve Yamaç, A. (2011). Öğrenme stratejileri, denetim odağı ve akademik başarı arasındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 467–486.
- Onur, B. (1993). *Gelişim psikolojisi: Çocukluk, ergenlik, yetişkinlik*. İmge Kitabevi.
- Otuz, E., Yılmaz, N., ve Can, O. (2021). Ergenlikte akran ilişkilerinin duygusal destek ve sosyal yeterlik açısından önemi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 112–125.
- Öngen, D. (2003). *İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, S., ve Alkan, S. (2022). Sosyoekonomik düzeyin akran ilişkileri üzerindeki etkisi: İletişim becerilerinin rolü. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 47(2), 80–95.
- Özkan, A., ve Tekin, C. (2022). Lise öğrencilerinde psikolojik iyi oluş düzeylerinin sınıf düzeyine göre incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 23(3), 250–258.
- Öztürk, F. (2022). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Parlaz, A., Tekin, B., ve Özdemir, H. (2012). Ergenlik döneminde psikososyal gelişim. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15(2), 61–67.

- Peterson, C., ve Seligman, M. E. P. (1984). Causal explanations as a risk factor for depression: Theory and evidence. *Psychological Review*, 91(3), 347–374.
- Pharo, H., Sim, C., Graham, M., Gross, J., ve Hayne, H. (2011). Risky business: Executive function, personality, and reckless behavior during adolescence and emerging adulthood. *Behavioral Neuroscience*, 125(6), 970–978.
- Raja, N. S., McGee, R., ve Stanton, R. W. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21(4), 471–485.
- Rathus, S. A. (2011). *Psychology: Concepts and connections* (10th ed.). Cengage Learning.
- Rose, A. J., ve Rudolph, K. D. (2006). A review of sex differences in peer relationship processes: Potential trade-offs for the emotional and behavioral development of girls and boys. *Psychological Bulletin*, 132(1), 98-131.
- Rotter, J. B., Change, S. J., ve Phares, E. J. (1972). Applications of a social learning theory of personality. *Holt, Rinehart and Winston*.
- Rotter, J. B. (1954). *Social learning and clinical psychology*. Prentice-Hall.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1–28.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1–28.
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Ryff, C. D., ve Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727.
- Ryff, C. D., ve Singer, B. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 13–39.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081.
- Saarni, C. (1999). The development of emotional competence. *Guilford Press*.
- Santrock, J. W. (2011). *Ergenlik* (Çev. D. M. Siyez). Nobel Yayıncılık. (Orijinal çalışma 2009’da yayımlandı)
- Sarıtaş, E., ve Gençdoğan, B. (2018). İç denetim odağı, stresle başa çıkma ve duygusal düzenleme becerileri. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 100–115.

- Saymer, M. (2003). Üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine göre stresle başa çıkma tarzlarının karşılaştırılması [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi].
- Seligman, M. E. P. (1991). *Learned optimism: How to change your mind and your life*. Knopf.
- Seligman, M. E. P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Free Press.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.
- Sezer, T. (2010). Ergenlik dönemindeki bireylerin psikososyal özellikleri ve uyum sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 126–142.
- Söner, O., ve Yılmaz, O. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 59–73.
- Steinberg, L. (2007). *Adolescence* (7th ed.). McGraw-Hill Education.
- Steinberg, L. (2014). *Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Suldo, S. M., ve Huebner, E. S. (2006). Is subjective well-being vulnerable to socio-demographic variables? *School Psychology Quarterly*, 21(2), 126–142.
- Şimşek, Ö., Yılmaz, D., ve Kaya, C. (2016). Lise öğrencilerinde psikolojik iyi oluş düzeylerinin cinsiyet farklılıkları açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(3), 567–580.
- Topaloğlu, M., ve Kaya, E. (2022). Ergenlerde öz yeterlik ve psikolojik sağlamlık: Cinsiyet farklılıkları. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 13(1), 22–35.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr>
- Türküm, A. S. (2002). Psikolojik iyi oluş ve sosyoekonomik düzey ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 5(10), 43–55.
- Türkmen, E., ve Sarpkaya, M. (2024). Yüksek gelir grubundaki öğrencilerin başarı atıflarında dışsallık eğilimi. *Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 78–92.
- Twenge, J. M., ve Campbell, W. K. (2018). Associations between screen time and lower psychological well-being among children and adolescents: Evidence from a population-based study. *Preventive Medicine Reports*, 12, 271–283.
- Veenhoven, R. (2012). Happiness: Also known as “life satisfaction” and “subjective well-being”. In K. C. Land, A. C. Michalos, & M. J. Sirgy (Eds.), *Handbook of social indicators and quality of life research* (pp. 63–77). Springer.
- Vyse, S. A. (2014). *Believing in magic: The psychology of superstition*. Oxford University Press.

- Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, 90(2), 202-209.
- Wong-McDonald, A., ve Gorsuch, R. L. (2004). Surrender to God: An additional coping style? *Journal of Psychology and Theology*, 32(1), 39-52.
- Woodhouse, S. S., Dykas, M. J., ve Cassidy, J. (2012). Loneliness and peer relations in adolescence. *Social Development*, 21(2), 273-293.
- Wright, S. L., Cropanzano, R., ve Bonett, D. G. (2006). The moderating role of employee positive well-being on the relation between job satisfaction and job performance. *Journal of Occupational Health Psychology*, 12(2), 93-104.
- Yavuzer, H. (1999). *Gençleri anlamak: Ergen psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (t.y.). *Çocuk eğitimi*. Remzi Kitabevi.
- Yaycı, L. (2016). Lise öğrencilerinde aileden algılanan sosyal destek ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 829-843.
- Yeğintürk, D. (2019). Psikolojik iyi oluşun kuramsal temelleri. *Psikoloji Yazıları*, 22(43), 101-117.
- Yeşilyaprak, B. (1988). Denetim odağı ve benlik kavramı ile akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 53-60.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Yayıncılık.
- Yöndem, Z. D., ve Totan, T. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68.
- Yörükoğlu, A. (2021). Ergenlik döneminde sosyal destek arama davranışları ve cinsiyetin rolü. *Uluslararası Ergenlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 10-25.
- Yüksel, S. (1991). Denetim odağı ile başarı güdüsü arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 15(82), 16-20.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, H. Ş., ve Korkmaz, M. (2025). Üniversite öğrencilerinin akademik başarıları üzerinde akran zorbalığının etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 74, 208-221.
- Yılmaz, A., ve Can, M. (2022). İçsel denetim odağının ergen psikolojisi üzerindeki etkileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 345-360.
- Zgourides, G. D. (2000). *Ergen psikolojisi* (Çev. H. Yavuzer). HYB Yayıncılık.

Zorbaz, O., ve Dost, M. T. (2014). Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 298–310.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcılar,

İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı tarafından yapılan bu araştırma ile lise dönemdeki çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerine göre akran ilişkileri ve denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmektedir. Lütfen her maddenin yanında yer alan bölüme (X) koyarak işaretleyiniz.

Bu araştırmadan elde edilecek veriler sadece bu çalışma için kullanılacak olup, başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Çalışmaya gösterdiğiniz ilgiden ve katılımınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Kent Üniversitesi Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans Öğrencisi Öykü Tufanyazıcı

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

ANNENİN

1. Yaşı: () 18-25 yaş () 26-33 yaş () 34-41 yaş () 42 yaş ve üstü
2. Öğrenim durumu: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans
() Lisans () Lisans üstü

BABANIN

3. Yaşı: () 18-25 yaş () 26-33 yaş () 34-41 yaş () 42 yaş ve üstü
4. Öğrenim durumu: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans
() Lisans () Lisans üstü

5. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi: () Alt () Orta () Üst
6. Anne baba ilişki durumu: () Evli () Boşanmış () Diğer

KATILIMCININ

7. Kodu:
8. Doğum Tarihi:
9. Okulun İsmi:
10. Okuduğu Sınıf: () Hazırlık () 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf
11. Cinsiyeti: () Kız () Erkek () Diğer
12. Kardeş Sayısı: () Tek çocuk () Bir kardeş () İki ve daha fazla kardeş

EK-2 Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği (EPOCH)

EPOCH ÖLÇEĞİ

Aşağıda sizinle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden beklenen içtenlikle cevap vererek bilimsel bir çalışmaya yardımcı olmanız. Lütfen bütün sorularla ilgili görüşlerinizi ifade ediniz. Katkılarınız için teşekkürler. 1= Hiçbir zaman 2= Bazen 3= Sıklıkla 4= Çoğu zaman 5= Her zaman anlamına gelmektedir.					
1. Başıma iyi şeyler geldiğinde çevremde bu iyi haberleri paylaşmayı sevdiğim insanlar vardır.	1	2	3	4	5
2. Başladığım işi bitiririm.	1	2	3	4	5
3. Geleceğim hakkında iyimserim.	1	2	3	4	5
4. Mutlu hissederim.	1	2	3	4	5
5. Bir şeylerle meşgul olduğumda o kadar eğlenirim ki zamanın nasıl geçtiğini anlamam.	1	2	3	4	5
6. Çok eğlenirim.	1	2	3	4	5
7. Kendimi yaptığım işe tamamen kaptırırım.	1	2	3	4	5
8. Hayatı severim.	1	2	3	4	5
9. Ödevlerimi bitirene kadar başka bir şeyle ilgilenmem.	1	2	3	4	5
10. Bir sorun yaşadığımda benimle ilgilenecek birileri vardır.	1	2	3	4	5
11. Uğraştığım işe kendimi o kadar kaptırırım ki, geri kalan her şeyi unuturum.	1	2	3	4	5
12. Yeni bir şeyler öğrendiğimde zamanın nasıl geçtiğini anlamam.	1	2	3	4	5
13. Belirsizlik durumlarında en iyisini umarım.	1	2	3	4	5
14. Hayatımda beni gerçekten önemseyen insanlar var.	1	2	3	4	5
15. İyi şeyler yaşayacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
16. Gerçekten önemsedığım arkadaşlarım var.	1	2	3	4	5
17. Bir şey için plan yaptığımda o plana uyarım.	1	2	3	4	5
18. Ne kadar zor görünürse görünsün her şeyin yoluna gireceğine inanırım.	1	2	3	4	5
19. Çalışkan bir insanım.	1	2	3	4	5
20. Neşeli bir insanım.	1	2	3	4	5

EK-3 Akran İlişkileri Ölçeği

AKRAN İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler,

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve şu andaki en yakın arkadaşınızla olan ilişkinizi göz önüne alarak her bir ifadenin sizin için ne kadar doğru olduğunu aşağıda yer alan derecelendirme ölçeğini kullanarak belirtiniz. Ölçek 1'den 5'e kadar derecelendirilmiştir. "1" arkadaşlığınız için doğru değil, "2" doğru olabilir, "3" genellikle doğru, "4" çok doğru, "5" tamamen doğru, şeklinde düzenlenmiştir.

Teşekkürler

1	Arkadaşım ve ben bütün boş zamanlarımızı birlikte geçiririz.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
2	Arkadaşım ikimizin birlikte yapabileceği eğlenceli şeyler düşünür.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
3	Arkadaşım ve ben okuldan sonraları ve hafta sonları birbirimizin evine gideriz.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
4	Bazen arkadaşım ve ben boş boş oturur ve okul, spor gibi hoşlandığımız şeyler hakkında konuşuruz.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
5	Arkadaşım ile kavga edebilirim.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
6	Arkadaşıma yapmamasını söylediğim halde beni kızdırabilir veya canımı sıkabilir.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
7	Arkadaşım ve ben çok tartışırız.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
8	Arkadaşım ve ben birçok şey hakkında aynı fikirde değiliz.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
9	Eğer öğle yemeğimi unutursam veya biraz paraya ihtiyacım olursa arkadaşım bana ödünç verir.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
10	Bir konuda başım sıkıştığında arkadaşım bana yardım eder.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
11	İhtiyacım olduğunda arkadaşım yardım edecektir.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	

12	Eğer diğer çocuklar beni rahatsız ederse arkadaşım bana yardım edecektir.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
13	Eğer bir çocuk, başımın derde girmesine sebep olursa arkadaşım beni savunacaktır.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
14	Eğer okulda veya evde bir problemim varsa, bu konuda arkadaşım ile konuşabilirim.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
15	Hiç kimseye söyleyemeyeceğim şeyleri bile arkadaşıma söyleyebilirim.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
16	Eğer arkadaşım ya da ben ikimizden birini rahatsız edecek bir şey yaparsak, bunun üstesinden k gelebiliriz.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
17	Eğer arkadaşım ve ben kavga edersek ya da ağız dalaşı yaparsak “özür dilerim” deriz ve her şey
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
18	Eğer arkadaşım uzağa gitmek zorunda kalırsa onu özlerim.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
19	Arkadaşım ile birlikte olduğumda kendimi mutlu hissederim.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
20	Arkadaşım etrafımda olmasa bile onu düşünürüm.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
21	İyi bir iş yaptığımda arkadaşım benim için mutlu olur.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	
22	Bazen arkadaşım benim için bir şeyler yapar ve kendimi özel hissederim.
Doğru Değil	Tamamen Doğru
1-----2-----3-----4-----5	

Birliktelik: 1, 2, 3, 4

Çatışma: 5, 6, 7, 8 (Boyuttaki tüm maddeler reverse olarak kodlanmaktadır)

Yardım: 9, 10, 11, 12, 13

Koruma: 14, 15, 16, 17

Yakınlık: 18, 19, 20, 21, 22

EK-4 İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği

DENETİM ODAĞI ÖLÇEĞİ

demet öngen

EK-1. İç Dış Denetim Odağı Ölçeği

Faktör 1
20-Ailemin benim hakkımda verdiği kararlarda çoğu kez bana söz düşmez
18- Ailemin herhangi bir konudaki fikrini değiştirmek neredeyse olanaksızdır
32- İnsanlar çoğu zaman hiçbir haklı neden olmadan bana kıyırlar
33-Ne zaman istesem, anne ve babam bana yardımcı olurlar. (-)
28- Çoğu zaman evde işlerin istediğim gibi gelişmesi için uğraşmamın bir yararı olmaz
14-Hatam olmadığı halde olan bitenle ilgili sık sık suçlandığım olur
2- Ailem, çoğu zaman söylemek istediklerimi dikkate alır.(-)
16-Bazı insanlar doğuştan benden daha şanslıdır
Faktör 2
27-Yaşamımda iyi şeyler gerçekleştiğinde, bunlar tamamen çok sıkı çalışmamın ürünüdür.(-)
21-Önceden plan yaparsam, işlerim daha iyi gider. (-)
15- Sınavlardan yüksek notlar almak benim için çok şey ifade eder.(-)
37- Eğer yeterli çabayı gösterirsem, olaylar istediğim gibi gelişir. (-)
13- Yeterince iyi çalışırsam, her derste başarılı olabilirim. (-)
19-Akıllı olmak, şanslı olmaktan daha iyidir (-)
29-Ev ödevlerimi yapıp yapmamamın aldığı notlar üzerinde önemli bir etkisi vardır.(-)
11-Güne iyi başlarsam, ne yaparsam yapayım o gün güzel geçer. (-)
Faktör 3
26-Eğer bana düşman olan bir yaşıtım varsa, bu durumu engellemek için yapabileceğim çok az şey vardır.
36-Yaşıtımdan birisi bana kızarsa bunu engellemek için yapabileceğim bir şey yoktur.
4- Arkadaşlarımdan fikirlerini değiştirmek benim için çoğu zaman olanaksızdır
34-İnsanların beni sevip sevmemesi benim nasıl davrandığıma bağlıdır.(-)
3-Bir şeyi yanlış yaptığımda onu düzeltmek için yapabileceğim çok az şey vardır.
31-Birisi beni sevmediği takdirde bunu değiştirmek için yapabileceğim pek fazla bir şey yoktur.
25-Arkadaşlarıma istediklerimi yaptırmak kolaydır. (-)
Faktör 4
35-Bana uğur getiren eşyalarım vardır.
38-Dört yapraklı bir yonca bulursam bunun bana iyi şans getirebileceğine inanırım.
Faktör 5
40-Bir çok sorunu çözmenin en iyi yolunun üzerinde düşünmemek olduğuna inanıyorum
12-Çoğu zaman çok fazla çaba göstermeye değmez, çünkü kötü giden bir şeyi asla düzeltemem.
6-Eğer hasta olacağım varsa ,ne yaparsam yapayım hasta olmaktan kendimi koruyamam.
8-Bir ceza aldığım zaman, bu cezanın genellikle hiçbir haklı nedeni olmadığını düşünürüm.

ÖZ GEÇMİŞ

Öykü Tufanyazıcı, ilköğretim ve lise eğitimini İzmir’de tamamladıktan sonra, 2017-2022 yılları arasında İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü’nde lisans eğitimini tamamlamıştır. Lisans sürecinde danışmanlık ve eğitim merkezlerinde staj yaparak pratik deneyim kazanmıştır. Mezuniyetinin ardından, Fransız Lape Hastanesi’nde gönüllü staj yapmıştır. Nisan 2023’ten itibaren Çocuk Gelişimi Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Psikoloji alanında çeşitli sertifikalar almış; MMPI Uygulayıcı Eğitimi, Çocuk Değerlendirme ve Dikkat Testleri Eğitimi, Yetişkin Psikoterapisinde Uygulanan Testler Eğitimi ve Floortime 101 gibi eğitimlere katılmıştır. 2023 yılında İstanbul Kent Üniversitesi Çocuk Gelişimi tezli yüksek lisans programına kabul edilerek akademik çalışmalarını sürdürmektedir.